

Protinukleární hnutí ve Spojených státech amerických v šedesátých až osmdesátých letech dvacátého století

Diplomová práce

Studijní program: N7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obory: 7503T009 – Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy
7503T023 – Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy

Autor práce: **Bc. Lenka Treutnerová**
Vedoucí práce: PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Treutnerová**
Osobní číslo: **P13000746**
Studijní program: **N7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obory: **Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy**
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Název tématu: **Protinukleární hnutí ve Spojených státech amerických v šedesátých až osmdesátých letech dvacátého století**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je chronologizace a analýza vývoje hnutí ve Spojených státech amerických, která se stavěla proti používání jaderné energie a jaderných zbraní mezi lety 1960 až 1990. Práce se nejvíce zaměří na hnutí zaměřující se proti testování jaderných zbraní.

Práce bude vycházet z anglicky psané literatury, která je dostupná především na books.google.com. Pramennou základnu vytvoří v zásadní míře především video dokumenty, jež jsou volně dostupné na serverech archive.org, sonicbomb.com, youtube.com atp. Mezi dalšími budou použity novinové články z online databází, jako například z databáze jstor.org. Práce tak zobrazí vznik, vývoj a přeměnu těchto hnutí ve třech zmiňovaných desetiletích.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GIUGNI, Marco: Social Protest and Policy Change: Ecology, Antinuclear, and Peace Movements in Comparative Perspective [online], vyd. United States of America, Rowman and Littlefield, Inc., 2004, ISBN 0-7425-1826-4, dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Kn6YhNtyVigC&printsec=frontcover&hl=csv=one>

JASPER, James M.: The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements [online], vyd. Chicago, The University of Chicago Press, 1997, ISBN 0-226-394480-8, dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=AqNq5JC6dRkC&printsec=frontcover&hl=csv=one>

MILLER, Byron A.: Geography and Social Movements: Comparing Antinuclear Activism in the Boston Area [online], vyd. Minneapolis, The University of Minnesota Press, 2000, ISBN 0-8166-2950-1, dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=SB0v2sPDGeUC&printsec=frontcover&dq=geograp>

GYORGY, Anna: No Nukes: Everyone's Guide to Nuclear Power [online], vyd. Quebec, Black Rose Books, 1979, ISBN 0-919618-95-2, dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=kTdf-Gp53usC&printsec=frontcover&dq=no+nukes&hl=cs&sa=X&ei=o3tGU4reI-3b7AbB64GoAw&ved=0CDIQ6AEwAAv=onepage&q=no%20nukes&f=false>.

WELLOCK, Thomas R.: Critical Masses: opposition to Nuclear Power in California, 1958 - 1978 [online], vyd. Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1998, ISBN 0-299-15850-0, dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=4zigZvQ1wm8C&printsec=frontcover&dq=Critical+>

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

4. května 2015

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi byli oporou při psaní závěrečné práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá protinukleárním hnutím, které vzniklo po druhé světové válce ve Spojených státech amerických. V druhé polovině dvacátého století vznikala mnohá hnutí s rozdílnými hodnotami a názory. Mnohé z těchto organizací hrály důležitou roli ve formování názorů tehdejší společnosti na radiaci, jaderné elektrárny, jaderné zbraně a politiku, která tyto faktory doprovázela.

Práce charakterizuje hlavní protijaderná hnutí a jejich nejdůležitější aktivity. Tato hnutí jsou rozdělena na ta, jež se stavěla proti stavení jaderných elektráren a jiných zařízení zpracovávajících jaderný materiál. Druhou variantou jsou ta, která protestovala proti testování jaderných zbraní. Část věnující se hnutím uzavírá pět nejdůležitějších událostí spojených s problémy vzniklými během provozování jaderných elektráren. Několik stran práce je také věnováno Kampani za jaderné odzbrojení.

Další část práce je založena na chápání radiace a jeho vývoji během zkoumaných desetiletí, opírajíc se o operaci Crossroads, která nastavila vnímání atomu vůbec. Mimo toho je tento úsek práce zaměřen také na likvidaci jaderného materiálu.

Třetí část se pak zabývá fenoménem nazvaným sheltermánie. Tento fenomén ovlivnil názory na radiaci u širokého spektra americké veřejnosti. Získané informace jsou strukturovány tak, aby ukázaly chronologický vývoj protinukleárního hnutí v USA.

Klíčová slova

Protijaderné hnutí, jaderné elektrárny, jaderný odpad, radiace, sheltermánie, jaderné zbraně, Three Mile Island, Randall Forsbergová, operace Crossroads, John Gofman, Ronald Reagan

Annotation

This dissertation thesis focuses on antinuclear movement that originated after the Second World War in the United States of America. In the second part of the twentieth century many different kinds of movements with different values and philosophy were emerging and many of them had an important role in the formation of society's opinion on radiation, nuclear power plants, atomic weapons and politics related to it.

The paper includes main antinuclear movements and their most important actions. These movements are divided into a movement which opposed the construction of nuclear power plants and other facilities processing nuclear material. The second movement protested against nuclear weapons testing. Closing the section about movements there is an analysis of five major events concerning issues associated with nuclear power plants operation. Also a few pages are devoted to the Campaign for Nuclear Disarmament.

Another section is based on radiation understanding and its development throughout the specified era of research built on the operation Crossroads which set up the perception on the atom whatsoever. This part of the thesis also focuses on nuclear waste disposal.

Third part deals with a phenomenon called shelter mania. This phenomenon influenced opinions on radiation of a broad part of the American public. Gathered information is structured to compose a chronological development of antinuclear movements in the USA.

Key words

Antinuclear movement, nuclear power plants, nuclear waste, radiation, shelter mania, nuclear weapons, Three Mile Island, Randall Forsberg, operation Crossroads, John Gofman, Ronald Reagan

Obsah

Obsah	7
Úvod	9
1. Chápání radiace v průběhu jaderného testování.....	13
2. Sheltermánie - fenomén 50. a 60. let	21
2.1 Bud' jako Bert	22
2.2 Amerika staví útočiště.....	25
3. Vznik hnutí proti atomu	31
3.1 Aspekty hnutí	40
3.2 Aktivisté – jádro hnutí	42
3.3 Organizovaný boj proti jádru	47
3.4 Protestovali hudbou: „Bomba nás spojí“	56
4. Zakažte bombu!.....	61
5. Protesty spojené s likvidováním jaderného odpadu.....	67
6. Nejdůležitější události boje proti jaderným zařízením	72
7. Reaganova „politika jádra“	87
7.1 Randall Forsbergová – STOP jádru	94
8. Závěr	97
9. Bibliografie	101
9.1 Literatura	101
9.2 Webové zdroje	109
9.3 Multimédia	117
9.4 Prameny	118
9.5 Elektronické časopisy	118
10. Seznam použitých zkratk a symbolů.....	124

11. Obrazová příloha:.....	126
12. DVD příloha	135

Úvod

Spojené státy americké se v minulosti staly epicentrem vzniku mnoha společenských hnutí spojujících řady lidí, kterým budoucnost jejich země, respektive světa, nebyla lhostejná. Již během druhé světové války, doby, kdy byl jaderný výzkum stále „v plenkách,“ se začaly formovat názory odmítající jádro. Od té doby, protože se kladl velký důraz na vývoj jaderné technologie, se začaly formovat kampaně, jež si kladly za cíl svět jaderných zbraní a jaderné energie zbavit. Největší sílu měla hnutí mezi lety 1960 a 1990. V těchto, ale i v předchozích desetiletích, se odehrálo mnoho událostí majících zásadní vliv na vznik jednotlivých hnutí, jejich postupy a na myšlení tehdejších Američanů vůbec.

Protože se tato diplomová práce zabývá děním odehrávajícím se ve druhé polovině předchozího století, budou využity mnohé videodokumenty dostupné zejména z *youtube.com*. Tento server obsahuje mnoho materiálů, jako jsou například celé prezidentské debaty, prohlášení významných státníků, záznamy z rozličných protestních akcí, dokumenty a TV pořady z vybraného údobí, a mnohé další. Tyto dokumenty poskytují jeden z nejautentičtějších obrazů historie, protože zprostředkovávají náhled do minulosti přes více než jeden kanál, tedy nejen samotné video, ale i audio a text. I přes tyto obsáhlé zdroje je potřeba kriticky nahlížet zejména na takové materiály, které jsou vytržené z kontextu a na první pohled například není známa doba jejich konání. Stejně jako ostatní materiály budou i tyto využity při analýze hnutí a jednotlivých protestních akcí, ať přímých či nepřímých, tedy i těch, které se nekonalý u patřičných sídel institucí či jednotlivých zařízení zpracovávajících jaderný materiál. Mezi ně patří fenomén sheltermánie. Při zpracovávání této kapitoly budou využity hlavně prameny, které zejména v padesátých letech publikovalo americké ministerstvo obrany. Tyto materiály měly za účel veřejnost naučit, jak se chovat v krizových situacích, tedy jak zvýšit svoji šanci na přežití, respektive šanci Spojených států na vítězství během studené války. Želvák Bert poradil, jak se chovat, a Walt instruoval americké kutily, jak si doma postavit kryt. Jako jeden z dalších zdrojů videodokumentů posloužil například server *archive.org*.

Rozborem zvukových stop s protijadernou tematikou bude popsána jedna z nejčastějších nepřímých aktivit, skládání protestních písní. Ty mají v historii dlouholetou tradici, a v době takových názorových rozkolů nemohly chybět, proto nebudou opomenuty ani v této práci. Jako zdroj k výběru protestních písní posloužil zejména archiv magazínu Rolling Stone. Dále bude využito monografií, a to například *Political Folk Music in America from Its Origins to Bob Dylan* od Lawrence Epsteina nebo *Hippies: A Guide to an American Subculture* od Micah Issitta.

Monografie pak zaujmou pravděpodobně největší část z bibliografické základny. Převážná většina literatury bude čerpána z anglicky psaných zdrojů na *books.google.com*. Na tomto serveru je mnoho publikací přístupných online. Velmi často je dostupný celý obsah knihy. Z anglicky psaných knih je čerpáno proto, že toto téma nebylo v českém jazyce zpracováno, a to ani prostřednictvím překladu daných publikací do českého jazyka. V případě monografií bude potřeba kriticky přistoupit k tradicionalisticky, revizionisticky či postrevizionisticky popsanému obsahu.

Jednou ze základních monografií, ze které bude práce vycházet, je publikace *Social Protest and Policy Change: Ecology, Antinuclear, and Peace Movements in Comparative Perspective*. Autor Marco Giugni je profesor působící na katedře politických věd a mezinárodních vztahů na Univerzitě v Ženevě. Dalším dílkem v celé „skládačce“ zaujme publikace *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements* od amerického spisovatele a sociologa, které se zabývá hlavně protestními hnutími, Jamese Macdonalda Jasperra. Dále bude využita kniha věnující se jaderné energii *No Nukes: Everyone's Guide to Nuclear Power* od Anny Gyorgy.

Jako pomocný materiál poslouží pak webové zdroje, které budou využity spíše pro doplnění či specifikaci některých informací, kde monografie selže, respektive nebude obsahovat základní encyklopedické informace, a to kupříkladu u medailonků osobností nebo některých událostí. Dále budou využity jako zdroj informací o jednotlivých hnutích, protože mnohá z nich stále provozují své vlastní webové stránky, kde jsou shrnuty jejich hlavní aktivity, ale také jejich filozofie a hlavní body, kterými se členové řídili.

Protože budou využívány zejména materiály dostupné online, bude složitější se dostat k některým pramenům, které by v Čechách byly dostupné kupříkladu v archivech. Naopak některé prameny budou k nalezení snáze, zejména co se týká sheltermánie či samotných hnutí. V době sheltermánie totiž vznikalo mnoho publikací s návody na výstavbu atomových krytů. K hnutí pak vznikaly petice nebo spisy specifikující ideu dané kampaně a návrhy, jak pozměnit politiku země. Mezi prameny, které budou využity v podstatně větší míře, budou časopisy.

Periodika zaujmou v práci velké místo. Zejména *Bulletin of the Atomic Scientists*, magazín *Life*, ale i další lokální periodika jako například *Washington Post* či *New York Times*. Zejména však bude čerpáno z prvních dvou žurnálů, neboť jsou součástí online archivu *books.google.com*. Zde je možné nalézt celá čísla *Bulletinu jaderných fyziků* bez skrytých stran, která byla publikována měsíčně od roku 1940 do roku 1990. Díky tomuto časovému rozpětí *Bulletin jaderných fyziků* poskytne mnoho informací, které bude možné použít napříč celým údobím, kterému se tato diplomová práce věnuje. Naproti tomu magazín *Life* je online dostupný od roku 1935 do roku 1970. I přesto, že od tohoto roku časopis nevycházel, poskytne náhled na dobu dlouhou přes dvě desetiletí, která pro vývoj hnutí a „jaderného uvažování“ americké společnosti byla stěžejní. Toto periodikum vycházelo zpravidla i několikrát měsíčně a některá jeho čísla byla speciálně věnována jaderné problematice, nebo bunkrům. Díky tomu bude syntézou dostupných informací dosaženo charakterizace vzniku a vývoje chápání jaderné hrozby a jaderného uvažování vůbec. Zbývající periodika jsou hůře dostupná. Nejsou součástí archivu *Google Books* a do jejich vlastních archivů je zpravidla přístup na základě lokace, ze které je Česká republika vyjmuta.

Mezi dalšími zdroji bude využita například online databáze *jstor.org*, která je díky spolupráci s Technickou univerzitou v Liberci dostupná po registraci. V databázi se nachází především dokumenty, které budou fungovat jako doplňující zdroje k článkům a monografiím dostupných díky službě Google.

Cílem práce pak bude vytvořit přehled nejdůležitějších hnutí, která se podílela na formování jaderného přemýšlení tehdejší společnosti a jaderné historie USA vůbec. Jednotlivá hnutí budou popsána a charakterizována a doprovázet je bude výčet zásadních protestních aktivit, kterých se daná hnutí dopustila. Protestní aktivity budou

rozděleny na ty, které byly zaměřené proti jaderné energii, a na ty proti testování jaderných bomb. Mimo charakterizace těchto hnutí zde nebude chybět zmínka o protestních písních, ale kupříkladu i o fenoménu, který nastavil myšlení na „krycí mód“ mnohých Američanů na dlouhá desetiletí dopředu. Zvláště bude popsáno pět nejdůležitějších protestů u jaderných zařízení, protože se odehrály na základě kritických událostí, jež ve společnosti zanechaly stopu, a proto budou vyčleněny a zařazeny podle místa, kde se odehrály. V neposlední řadě pak nebude chybět kapitola věnující se tehdejšímu vnímání radiace a samozřejmě i popis toho, jak se radiace měří a jak je škodlivá. K tomu všemu neodmyslitelně patří i likvidace jaderného materiálu, které v diplomové práci bude věnována podkapitola. Ani politika nebude opomenuta, a to zejména Reaganova, protože právě tato doba dala vzniknout politické kampani za jaderné odzbrojení.

Práce poskytne náhled na období vývoje názorů na testování jaderných zbraní, na radioaktivní spad či radiaci vůbec, na jadernou energetiku a politiku, ale hlavně na aktivní část americké společnosti, která nelenila a vystupovala proti. V práci bude vidět, jak se tyto názory a postoje v průběhu celé druhé poloviny minulého století měnily a vyvíjely, k jakým protestním činnostem kdy a kde docházelo, ale i jak se k této problematice stavěla média. Tento příspěvek k dějinám Spojených států amerických tak poslouží čtenářům, kteří si o těchto tématech nemohou počíst v anglickém jazyce, a případně jako zdroj dalšího bádání.

1. Chápání radiace v průběhu jaderného testování

Dne 25. července roku 1946 se nad atolem Bikini¹ zvedl přes jeden a půl kilometru vysoký sloupec vody nesoucí do té doby největší množství radiace vůbec. Johnathan M. Weisgall, právník, který shromažďoval informace k této události téměř dvě desetiletí, ji ve své knize popsal jako „americký Černobyl.“² První test, nazvaný test Able, proběhl ale již 1. července. Hlavice a její účinnost byla totožná s bombami shozenými na Hirošimu a Nagasaki.³ Do roku 1958 na atolu Bikini proběhlo na 23 jaderných explozích při testování, přičemž většina obyvatel byla evakuována v roce 1946. Z dokumentu, jenž natáčelo americké ministerstvo energetiky, vyplynulo, že na území ostrovů někteří obyvatelé zůstali. Admirál Blandy tehdy navštívil několik vůdčích představitelů ostrovů a předal jim věcné dary.⁴ Ještě v roce 2007 na území probíhala dekontaminace.⁵ V roce 2012 Terry Hamilton, ředitel výzkumu radiace na Marshallových ostrovech, vydal prohlášení, ve kterém konečně povolil návrat života na Bikini.⁶

Výroční výzkumná zpráva k operaci Crossroads ukázala, že první atomový výbuch způsobil potopení nebo velmi vážné poškození na lodích v dosahu do jednoho

¹ Bikini atol je součástí Marshallových ostrovů. Bikini se skládají z 23 ostrůvků, které dohromady zabírají 8,8 čtverečných kilometrů. Celé souostroví se nachází v Tichém oceánu severovýchodně od Austrálie. WIKIMEDIA. Bikini Atoll. In: *Wikipedia* [online]. 2. 8. 2016 [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Bikini_Atoll.

² WEISGALL, Jonathan M. *Operation Crossroads: The Atomic Tests at Bikini Atoll* [online]. Annapolis: Naval Institute Press, 1994. [vid. 3. 8. 2016]. ISBN 1-5575-0919-0. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=K63bAAAAMAAJ&q=operation+crossroads&dq=operation+crossroads&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj07dSI_ZjOAhVHPRQKHcdhD8wQ6AEILjAD.

³ Tamtéž.

⁴ ARCHIVE. Operation Crossroads. In: *Archive* [online]. 1948 [vid. 22. 8. 2016]. Dostupné z: <https://archive.org/details/MISC1323OperationCrossroads1948>.

⁵ BODLEY, John H. *Victims of Progress* [online]. Lanham: Rowan&Littlefield, 2014... [vid. 9. 10. 2016]. ISBN 978-1-4422-2694-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=gWVVBAAQBAJ&pg=PA385&dq=operation+crossroads+victims&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiExfTC4M3PAhULchQKHZOI6AEIKDAC#v=onepage&q=operation%20crossroads%20victims&f=false>.

⁶ Tamtéž.

kilometru kolem epicentra. Výsledky z testu Baker nebyly tak jasné, a to právě kvůli sloupci radioaktivní vody, která se rozprášila do velké vzdálenosti od epicentra.⁷ Podle Dr. Stafforda L. Warrena, amerického fyzika, který se atomových výbuchů na Bikini účastnil coby vedoucí radiologické skupiny,⁸ radiace rozprášená po okolí od epicentra výbuchu první bomby by zabíjela do jednoho kilometru téměř okamžitě. Vědec tvrdil, že, stejně jako v Hirošimě či Nagasaki, radiace na území nezůstala dlouho. V případě Bikin se radioaktivní voda ředila a druhý den už byla relativně neškodná. V případě testu Baker už to tak „růžové“ nebylo, a to z toho důvodu, že bomba vybuchla pod mořskou hladinou. Radiace se rapidně šířila mořskými proudy, sloupcem vody, který byl součástí atomového hříbu, se ale dostala i do vzduchu.⁹

Pro srovnání, pokud by taková bomba byla shozena na centrum New Yorku, zemřela by ve výbuchu jedna osmina tehdejšího obyvatelstva,¹⁰ tedy přibližně 2 miliony lidí. Důležitým faktorem při výbuchu jaderné pumy bylo vždy počasí. V závislosti na síle a orientaci větrů se pak přenášel radioaktivní spad na dalších oblastí. Podle míry radiace by spad u obětí mohl způsobit nemoc z ozáření a u některých až smrt.¹¹ Mimo toho, území vystavené radiaci zůstává radioaktivní po dobu úplného rozpadu

⁷ TIME INC. What Science Learned at Bikini: Lates Reoprt on the Results. *Life* [online]. 1947, roč. 23, č. 6, s 75 [vid. 7. 7. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=V04EAAAAMBAJ&pg=PA74&redir_esc=y&hl=cs#v=onepage&q&f=true.

⁸ Na Bikini během operace Crossroads působilo 42 tisíc lidí. Tři sta dalších osob pracovalo v bezpečnostní složce coby ochránci před radioaktivitou. Pokaždé, když skupina pozorovatelů vstoupila do takzvané horké zóny, kontrolovalo se, aby na sobě měli patřičné obleky. Pokud si některý návštěvník sundal například rukavice, musela mu být odstraněna svrchní vrstva kůže pomocí kyseliny. Každá osoba u sebe měla monitor, jenž měřil radioaktivitu, podle níž byl pak spočítán čas, který mohl být v kontaminované zóně stráven. Po návratu z této zóny se vždy všichni museli osprchovat. Pokud byla na člověku i po osprchování naměřena radiace, musel se jít osprchovat znovu. S oblečením, které bylo radiaci vystaveno, se nakládalo obvykle následovně. Většinou totiž bylo příliš znečištěné na to, aby bylo čištěno, proto tuny oděvů, rukavic i bot zřizenci pohřbívali v moři, aby se nevyskytovaly v blízkosti lidí. Tamtéž. S. 88.

⁹ Tamtéž. S. 88.

¹⁰ WIKIMEDIA. Demographic History of New York City. In: *Wikipedia* [online]. 2. 8. 2016 [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_New_York_City. Ilustrační fotografie: obrázek č. 1.

¹¹ TIME INC. What Science Learned at Bikini: Lates Reoprt on the Results. Tamtéž. S. 76.

radioaktivních prvků. Například lodě, které při výbuších nebyly potopeny, byly ještě za rok radioaktivní.¹² Aby vědci mohli na lodě vstoupit a podrobit je výzkumům, museli pracovníci údržby celé kolosy kropit chemikáliemi.¹³ Dělníci celou loď postříkali kapalinou, aby je zbavili radioaktivity.¹⁴ Na každé lodi také visela výstražná cedule s nápisem „RADIOAKTIVNÍ LOŽ: NEPOVOLANÝM VSTUP ZAKÁZÁN.“¹⁵

Radiace měla na lidský organismus i životní prostředí různorodý vliv závisející na míře, které bylo tělo nebo prostředí vystaveno. Radiace se počítá například pomocí jednotek *rem* (či sievertů), což je *biologický ekvivalent roentgena*.¹⁶ Čím více rem jednotkám je člověk nebo příroda vystavena, tím vyšší je jejich ohrožení.¹⁷

Při laboratorním zkoumání vlivu radiace na organickou hmotu bylo zjištěno, že jakékoli množství rem záření způsobovalo biologické změny. Proto stále existují oba názory, a to, že radiace organickému materiálu jak škodí, tak i prospívá. Když byli zkoumání podrobena lidé, zjistilo se totiž, že jistá míra záření nebyla člověku škodlivá vůbec. Testovaní lidé byli vystaveni záření vznikající po použití jaderných zbraní, po jaderných nehodách, ale i po lékařském dávkování radiace. Tito jedinci obdrželi dávku až padesáti a více remů.¹⁸ Webový zdroj *Mirion.com* věnující se zdravotním rizikům spojených s technologiemi, a nejen jim, publikoval článek. Ten se věnoval působení radiace na lidské tělo. Podle výzkumu, který publikoval *Radiationanswers.org* ovšem už 25 až 50 remů zanechá na organismu znatelné nežádoucí změny, a to zejména ve snížení počtu bílých krvinek. V ostatním se oba weby shodly. Jako zajímavost ve svém článku *Mirion.com* uvedl, že během nehody v elektrárně v Three Mile Island, došlo

¹² TIME INC. Tamtéž. S. 84.

¹³ ARCHIVE. Operation Crossroads. In: *Archive* [online]. 1948 [vid. 22. 8. 2016]. Dostupné z: <https://archive.org/details/MISC1323OperationCrossroads1948>.

¹⁴ TIME INC. Tamtéž. S. 85.

¹⁵ Tamtéž. S. 85.

¹⁶ Z angl. Roentgen equivalent in man.

¹⁷ ANSWERS TO QUESTIONS ABOUT RADIATION AND YOU. Effects of Radiation. In: *Radiation Answers* [online]. 2007 [vid. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.radiationanswers.org/radiation-and-me/effects-of-radiation.html>.

¹⁸ Tamtéž.

k uvolnění 100 miliremů, což odpovídá 25 % množství, kterému je člověk každoročně přirozeně vystaven.¹⁹

V případě vystavení jedinců více než 100 remům na krátkou dobu vědci předpokládali u některých z nich biologické změny. Většina by neměla mít žádné dlouhodobé zdravotní následky. Pro lepší představu byl použit příklad; někdo celý život kouří a po čase začne trpět problémy, které s kouřením souvisí. U někoho se však nevyvinou.²⁰

Obecně platí, že méně než 10 remů neprovází příliš velké riziko rozvinutí rakoviny v těle. Riziko je tak nízké, že mezi testovanými²¹ nebyl patrný žádný vliv na zdraví. Pokud je však člověk vystaven velmi silné radiaci na krátkou dobu, například tisíci remům, radiace způsobí velké změny, jedinec onemocní a zemře. Pro lepší orientaci v počtech remů byly následující body převzaty ze serveru *Radiationanswers.org* a týkají se vystavení radiaci na celé tělo.²²

0 – 5 remů, vystavení radiaci na krátkou nebo i na delší dobu – zdravotní potíže nejsou očekávány,

5 – 10 remů, vystavení radiaci na krátkou nebo i na delší dobu – zdravotní potíže nejsou očekávány, vliv je buď neexistující, nebo příliš malý na to, aby jej bylo možné pozorovat,

10 – 50 remů, vystavení radiaci na krátkou nebo i na delší dobu – zdravotní potíže nejsou očekávány, ale riziko rozvinutí rakoviny se mírně zvyšuje,

50 – 100 remů, vystavení radiaci na krátkou dobu – pravděpodobně dojde k pozorovatelným změnám v organismu, vystavení radiaci na delší dobu – zvýší riziko rozvinutí rakoviny, nad 50 remů je možné pozorovat změny v krevních buňkách, ale ty se rychle zotaví,

¹⁹ MIRION TECHNOLOGIES. How Does Radiation Affect Me? In: *Mirion* [online]. [vid. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <https://www.mirion.com/introduction-to-radiation-safety/how-does-radiation-affect-me/>.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Testování proběhlo u občanů Spojených států amerických.

²² Tamtéž.

100 – 200 remů, vystavení radiaci na krátkou dobu – člověk pocít'uje vyčerpání a nevolnost, vystavení radiaci na delší dobu – riziko rozvinutí rakoviny v organismu se opět zvyšuje,

200 – 300 remů, vystavení radiaci na krátkou dobu – člověk pocít'uje nevolnost a začíná zvracet, a to do 24 – 48 hodin,

300 – 500 remů, vystavení radiaci na krátkou dobu – člověk pocít'uje nevolnost, zvrací, trpí průjmem, a to do několika hodin, do týdne ztrácí vlasy a také chuť k jídlu, polovina lidí, kteří nevyhledají lékařskou pomoc, zemřou,

500 – 1200 remů, vystavení radiaci na krátkou dobu – pravděpodobně dojde k úmrtí člověka během několika dnů,

Více než 10 000 remů, vystavení radiaci na krátkou dobu – do několika hodin dojde k úmrtí.

Pokud dojde k vystavení radiaci jen určité části organismu, nad 40 remů může člověka postihnout šedý zákal, zejména tehdy, byla-li radiaci vystavena hlava. Od 100 do 500 remů dojde ke ztrátě vlasů i ochlupení. Červenání kůže podobné slunečním spáleninám způsobí 200 remů. Nad 1000 remů pak způsobí vnitřní krvácení, které může vést k nemoci a úmrtí, pakliže byla radiaci vystavena břišní dutina. Nad 1500 remů na kůži způsobuje rudnutí a zpuchýřovatění, pokud radiaci byla vystavena hlavně pokožka.²³

Z předešlých informací vyplývá, že radiace biologickému materiálu škodí, záleží však na její síle. Magazín *Life* se na počátku sedmdesátých let stále snažil propagovat atom a jeho používání, ale hlavně se snažil lid přesvědčit o jeho neškodnosti. Ve výtisku ze dne 29. ledna 1971 čtenář nalistoval stranu 13, kde velkými písmeny stálo: „Tato strana je radioaktivní.“²⁴ Později vznikaly i celé články podobného ražení. Například v zářijovém čísle téhož roku se objevil článek s názvem

²³ ANSWERS TO QUESTIONS ABOUT RADIATION AND YOU. Effects of Radiation. In: *Radiation Answers* [online]. 2007 [vid. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.radiationanswers.org/radiation-and-me/effects-of-radiation.html>.

²⁴ *Life* [online]. 1971, roč. 70, č. 3 [vid. 15. 5. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=olMEAAAAMBAJ&pg=PA12&hl=cs&source=gbs_toc_r&cac=2#v=onepage&q&f=false.

Maminčin jablečný koláč je radioaktivní. I maminka je radioaktivní.²⁵ Příští rok v témže periodiku vyšel článek Děti jsou vystaveny většímu množství radiace, když jdou do školy, než kdyby se pohybovaly v okolí jaderné elektrárny.²⁶ Strana 13 magazínu *Life*, maminčin jablečný koláč, ale i ovzduší opravdu radioaktivní byli. Remy se zde všude nacházely permanentně, avšak nezpůsobovaly žádné škody. To se články snažily vysvětlit, aby se lidé neobávali budování stejně tak neškodných jaderných elektráren.²⁷

Mimo potřeby uklidnit lid, aby se nebouřil proti jadernému zbrojení, země začala mít stále vyšší energetické nároky. Podle propočtů se měly požadavky na elektrickou energii zvýšit dvojnásobně během následujících deseti let od roku 1969 do roku 1979. To proto se začaly budovat jaderné elektrárny. Co víc, měly poskytnout dostatek elektřiny pro pohodlí při vaření, jak psal magazín *Life* v říjnu roku 1969.²⁸ Kromě toho také měly umlčet aktivisty, kteří se stavěli proti těžbě a využívání fosilních paliv.²⁹

Kromě toho se ještě v době druhé světové války začalo hovořit o vývoji vodíkové bomby, která měla být tisíckrát silnější než bomba shozená na Hirošimu.

²⁵ TIME INC. Mom's Apple Pie is Radioactive. So is Mom. *Life* [online]. 1971, roč. 71, č. 12 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=TEAEAAAAMBAJ&pg=PA4&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false.

²⁶ TIME INC. Going to School Exposes These Kids to More Radiation than They Get from the Nuclear Power Plant. *Life* [online]. 1972, roč. 73, č. 20 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=7FQEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

²⁷ TIME INC. Mom's Apple Pie is Radioactive. So is Mom. Tamtéž.

²⁸ TIME INC. We're Building Nuclear Power Plants while We Bring You an Electricity Range to Give You More Electricity with More Cooking Convenience. *Life* [online]. 1969, roč. 67, č. 15 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=CVEEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

²⁹ TIME INC. The Promise of Nuclear Energy is Dimmed by a Growing Fear of Contamination: „Peaceful Atom“ Sparks a War. *Life* [online]. 1969, roč. 67, č. 11 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=Gk8EAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=the%20promise%20of%20nuclear&f=false>.

Bomba by tedy měla sílu dvaceti milionů tun TNT. Její ničivý rádius by se pohyboval do šestnácti kilometrů od epicentra výbuchu. Dnes by taková bomba zničila metropoli. Do přibližně třiceti kilometrů by oběti sežehla vlna radiace.³⁰ Vodíková bomba byla nejobávanější ne kvůli samotnému výbuchu, i přes to, že jeho ničivost přesáhla představy vytvořené po výbuších jaderných bomb. Hrůzu vyvolával hlavně radioaktivní spad, který se po výbuchu dostal do ovzduší, vody i půdy, přičemž poločas rozpadu přítomných prvků se pohyboval v rozmezí několika tisíc let.³¹

Podle zpráv AEC se po testu vodíkové bomby o síle 20 megatun TNT ze dne 1. března 1954 rozšířil smrtící spad na území větším než 11 tisíc kilometrů čtverečných. Pokud by došlo k vystavení radiaci v tomto místě, po 36 hodinách strávených mezi epicentrem a hranicí 250 kilometrů od něj by člověk obdržel dávku 500 remů.³²

Ještě v roce 1950 se někteří ptali, zda mají Spojené státy vodíkovou bombu vyrábět. Harold C. Urey ve svém článku v *Bulletinu jaderných fyziků* uvedl mnoho informací, které se týkaly povahy této zbraně.³³ Argumentoval proti vývoji bomby. Vedlo ho k tomu několik důvodů. Zmínil, že bomba dosahuje síly tisíckrát větší, než kdy bylo naměřeno dříve, a pokud by došlo k jejímu otestování u pobřeží Tichého oceánu, rozšířil by se radioaktivní spad pomocí vzdušného proudění po celých Státech, kde by vyhubil veškerý život. Soudil tak podle dat naměřených při operace Crossroads.

³⁰ BACHER, Robert F. The Hydrogen Bomb. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1950, roč. 6, č. 5, s. 135 [vid. 8. 8. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=2A0AAAAAMBAJ&pg=PA135&dq=hiroshima+damage+radius&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjn_rL-KTOAhWEtXQKHwDZD84Q6AEIGzAA#v=onepage&q=hiroshima%20damage%20radius&f=false.

³¹ Tamtéž. S. 136.

³² ROTBLAT, J. The Hydrogen-Uranium Bomb. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1955, roč. 11, č. 5, s. 171 [vid. 18. 8. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=9ggAAAAAMBAJ&pg=PA171&dq=hydrogen+bomb&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjks82D4srOAhXGsXQKHwCD5Q6AEILzAD#v=onepage&q=hydrogen%20bomb&f=false>.

³³ UREY, Harold C. Should America Build the H-Bomb? *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1950, roč. 6, č. 3, s. 72 [vid. 6. 9. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=3Q0AAAAAMBAJ&pg=PA72&dq=hydrogen+bomb&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiJyYy_z9fOAhWBbhQKHe-VDawQ6AEISzAI#v=onepage&q=hydrogen%20bomb&f=false.

V neposlední řadě zmínil i obavu z konfliktu mezi Spojenými státy a Sovětským svazem v případě, že by obě velmoci disponovaly vodíkovou bombou.³⁴ I právě proto Hans A. Bethe společně se svými jedenácti kolegy fyziky 4. února 1950 tisku předložil návrh, podle něž měla být vodíková bomba použita pouze tehdy, byly by Spojené státy takovou zbraní předtím napadeny. Vědci byli totiž toho názoru, že, ač obě země disponovaly značnou vojenskou silou, nedošlo by k napadení ani z jedné strany, protože by se obě navzájem zničily.³⁵

³⁴ UREY. Tamtéž.

³⁵ BETHE, Hans A. The Hydrogen Bomb. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1950, roč. 6, č. 4, s. 104 [vid. 6. 9. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Mg4AAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

2. Sheltermánie - fenomén 50. a 60. let

Vnímání radiace se odrazilo ve fenoménu s názvem sheltermánie. Při tom, jak rychle se jaderný průmysl vyvíjel na obou frontách, bylo nutné občany připravovat na potenciální jaderný útok. Pro tyto účely vznikala nejrůznější naučná videa. Želvák Bert a jeho strategie *skrč se a přikryj*³⁶ se stala základem toho, jak v případě jaderného konfliktu přežít a s tím nejen zachránit sebe ale i celé Spojené státy. To bylo hlavním mottem všech výukových klipů. Čím více se rozšíří povědomí o strategii obrany v případě jaderné války, tím více lidí se zachrání a USA tak studenou válku vyhrají. To ale nebyl hlavní důvod vzniku těchto dokumentárních filmů. Podle historika Guye Oakse³⁷ měly tyto filmy hlavně psychologické benefity, nežli praktické. Hlavním cílem těchto spotů bylo občany uklidnit, ujistit je, že v případě takovéto hrozby se mohou a budou schopni ubránit.³⁸

Po druhé světové válce vznikaly zejména dva druhy videí. Charakter obou byl naučný. Jeden učil, jak se chovat v případě útoku jadernou pumou, zatímco druhý typ dokumentů se zaměřoval na samotné kryty,³⁹ a to jak na jejich výstavbu, tak i na život v nich. V padesátých a šedesátých letech minulého století vzniklo mnoho takovýchto materiálů. Kupříkladu server *Atomictheater.com* disponuje obsahem mnoha videí, jež byla natočena pod záštitou Civilní obrany věnující se atomovému vzdělávání veřejnosti. K těmto dokumentům je přiřazen vyčerpávající popis a samotná videa jsou dostupná online.⁴⁰

³⁶ Drills to Prepare Children for Nuclear Emergency. In: *Youtube* [online]. 1951 [vid. 22. 8. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=q899D06W53k>.

³⁷ OAKES, Guy. *The Imaginary War: Civil Defense and Cold War Culture* [online]. New York: Oxford University Press, 1994. [vid. 22. 8. 2016]. ISBN 0-19-509027-6. S. 66 – 68. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=o0pu1Bf5SXMC&pg=PA6&dq=the+imaginary+war&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjdlGbitXOAhXG1RQKHcoLDf4Q6AEIGzAA#v=onepage&q=the%20imaginary%20war&f=false>.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Ilustrace: obrázek č. 2.

⁴⁰ ATOMIC THEATER. Cinema History from the Cold War. In: *Atomictheater.com* [online]. [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: <http://www.atomictheater.com/civildefensefilms.htm>.

2.1 Buď jako Bert

Dokumenty paradoxně upozorňovaly na dva typy jaderného útoku, a to napadení s varováním a bez varování.⁴¹ Pokud mělo k útoku dojít, spustil se poplach, který oznamoval blížící se jaderný útok. V takovém případě měli všichni okamžitě zanechat veškerých činností a uchýlit se do bezpečí. Pokud se lidé nacházeli doma, nejlepším řešením bylo ukrýt se do svého krytu, jež měli buď ve sklepě, nebo mimo svůj dům. Pokud si lidé kryt ještě nepostavili, měli se odebrat do nejbezpečnější místnosti v domě. Tou byla místnost bez oken chráněná co největším množstvím materiálu. Obvykle tak šlo o koupelnu či jinou místnost, která se nacházela ve středu domu. Jestliže byl člověk překvapen sirénou na ulici, měl se co nejdříve vydat do bezpečí, a to buď domů, pokud to bylo nejbližší, nebo k sousedům či do školy. Města mívala i veřejné kryty sloužící přesně takovýmto účelům. Na ulici stály značky s velkým písmenem „S“⁴² a směrovou šipkou. Ta ukazovala nejkratší cestu do veřejného protiatomového krytu.⁴³

Jak již bylo řečeno, výbuchu nemuselo předcházet žádné varování. Tomuto faktu se dokumenty věnovaly podrobněji, aby se občané dozvěděli co nejvíce užitečných informací, které pak měli v praxi použít. Důležité bylo rozpoznat výbuch, který začal velmi jasným zábleskem. Dokumenty varovaly, že by lidé mohli být výbuchem zasaženi a rozmetáni, pokud by otáleli s úprkem do bezpečí.⁴⁴ Chytrý želvák Bert, roztomilá, leč praktická pomůcka ministerstva obrany, se v takovémto případě okamžitě stáhla do útrob své ulity, která jí zachránila život. Obyvatelstvo by mělo být jako Bert. Hlasový doprovod v dokumentech radil, aby se lidé skrčili a přikryli v okamžiku, spatří-li takový záblesk. Žáci ve školách se měli během vyučování schovat pod lavice. Pokud byli v danou dobu na chodbách, okamžitě se měli schoulit do klubíčka nebo si lehnout čelem ke zdi a zakrýt si hlavu a krk. Nejlépe tak měli učinit

⁴¹ Drills to Prepare for Nuclear Emergency. Tamtéž.

⁴² Na značkách stálo „S“ jako „shelter“, tedy útočiště/kryt.

⁴³ Drills to Prepare for Nuclear Emergency. Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

v místě, kde je co nejméně oken. Tlaková vlna po výbuchu totiž rozbije sklo v oknech a žáci by tak mohli přijít k úrazu.⁴⁵

Chlapec jedoucí na kole, rodina, která si zrovna užívá jarní piknik, lidé, kteří jdou právě z práce, skupinka dětí, která hraje vybíjenou, ti všichni byli zábleskem překvapení mimo bezpečí svých domovů, škol či krytů. I tito lidé se měli zachovat stejně. V zákrytu směrem od výbuchu se lidé měli okamžitě schoulit k budově či zídce nebo vysokému obrubníku. Pokud měl dům vchod zapuštěný dovnitř, měli se lidé schovat tam. Pokud v blízkosti nebyly žádné budovy, měli se jedinci uchýlit k zemi ve stejných polohách popsaných výše.⁴⁶ Při sledování těchto dokumentů mohou občas nastat okamžiky, při kterých se dnešní divák těmto výukovým materiálům směje. Kupříkladu rodina, vychutnávajíc si krásný jarní den piknikem v městském parku, byla překvapena uprostřed hostiny. Okamžitě po záblesku ani jeden ze členů rodiny neotálel, jako by deka měla být záchranou, vylétla do vzduchu i s nádobím a jídlem a přistála na členech rodiny, přikrývajíc některé části jejich těl. Nebo chlapec jedoucí na kole. Poté, co si okamžitě uvědomil nebezpečí, seskočil z kola, které odmrštil na stranu a vrhl se čelem k nízké zídce. Ostatní se přikrývali například kabátem, který měli volně přehozený přes ruku. V těchto polohách měli lidé vyčkat, dokud nebyl vyhlášen konec pohotovosti. V dokumentech k lidem obvykle přišli pracovníci ministerstva obrany, změřili na místě radiaci a lidi uklidňovali, že je vše v pořádku a mohou si jít po svém.⁴⁷

Oblečení také hrálo roli. Nejlepší bylo upnuté oblečení, pod nějž nemohl nafoukat vzduch. Optimální byly dlouhé rukávy a nohavice a více vrstev, z nichž jednu si člověk mohl přetáhnout přes krk a hlavu, aniž by odkryl záda a vystavil tak svou kůži radiaci.⁴⁸

Útočiště⁴⁹ dokumenty popisovaly jasně. Jak již bylo řečeno, bezpečný bunkr, sklep či místnost bez oken v centru domu. Úkryt si lidé mohli vytvořit i v jedné

⁴⁵ Drills to Prepare for Nuclear Emergency. Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Self Preservation in an Atomic Attack – 1950 American Military AFSWP Training Film. In: *Youtube* [online]. 1950 [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=NCzUcwS_rPI.

⁴⁹ Bunkrům se podrobně věnuje podkapitola 2.2.

z místností svého domu tak, že stěny obložili pytli s pískem. Tak se rozšířily zdi a tedy i materiál, kterým radiace hůře procházela. Také se jí zastavěla okna. I stohy novin mohly posloužit stejným způsobem. Bunkry měly být řádně vybaveny nejpotřebnějšími věcmi na dva týdny živobytí. Nejdůležitější bylo jídlo a pití. Voda měla být balená, nikoli z vodovodu. Dále pak rádio na baterky. Naladěné na frekvenci 640 nebo 1240 fungovalo jako zdroj informací o tom, jak se dál chovat, jak dlouho v bunkru ještě setrvat a tak podobně. Svítilny, nádobí a lékárnička patřily mezi další důležité vybavení společně s koši na klasický i biologický odpad, hygienickými potřebami, ale kupříkladu i společenskými hrami, knihami, časopisy a dalšími věcmi, které mohly zkrátit dlouhé chvíle trávené buď v domácím či ve veřejném krytu.⁵⁰

Z bunkru ovšem nebylo radno vycházet okamžitě. Radiace se po výbuchu rozšířila, ale nevyprchala ihned. Šířila se nejen deštěm, ale i mlhou a větrem. V případě sucha se dal radioaktivní mrak rozeznat tím, že z něj usedal prach. V noci se toto dalo poznat umístěním bílého talíře za okno. Byl-li po přibližně patnácti minutách na talíři prach, stále se nedoporučovalo větrat, už vůbec ne chodit ven.⁵¹ V případě, že se člověk nevyhnul vystavení radioaktivnímu spadu, měl by se pozorovat po dobu dvou týdnů od incidentu. Pokud se projeví nevolnost, padání vlasů, nechutenství, a další symptomy, měl by vyhledat svého lékaře.⁵²

Ministerstvo obrany vydalo letáček s pěti body vztahujícími se k ochraně při atomovém útoku, přičemž největší důraz se kladl na to, aby se těchto „Pět bodů vedoucích k bezpečí“⁵³ naučil každý občan a v případě rizika se podle něj choval.

Pět bodů vedoucích k bezpečí:

- I. „Znát varovné signály a jejich význam.
- II. Znát krizový plán města/vesnice.
- III. Vědět jak se chránit před radioaktivním spadem.

⁵⁰ How to Protect Yourself from Nuclear Fallout and Survive an Atomic Attack. In: *Youtube* [online]. 1950s. [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mFcRhDtKQyQ>.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

IV. Umět poskytnout první pomoc a mít domov připraven na krizovou situaci.

V. Naladit 640 nebo 1240 pro bližší informace a instrukce.⁵⁴

2.2 Amerika staví útočiště

Jednou z rozšířených praktik se po druhé světové válce stala výstavba protijaderných a protiradiačních bunkrů. Bunkry měly samozřejmě za úkol zachránit lidstvo od vyhynutí v případě jaderného konfliktu, třetí světové války.

Tento fenomén se začal rozšiřovat v šedesátých letech minulého století, kdy jak politici, tak ale i zpravidla média⁵⁵ vybízeli k zakoupení polotovarů či k výstavbě bunkru na „zeleném drnu.“ Takzvaná sheltermánie⁵⁶ byla důsledkem agitace skupin osob, které se obávaly nejhoršího. Mánie spočívala v tom, že lidé reagující na státní propagandu stavěli bunkry ve velkém. Jedním z hlavních bodů propagandy byla všudypřítomná hrozba atomové války, jež by mohla být rozpoutána kvůli rozepřím s na východní polokouli sídlícím rivalem, Svazem sovětských socialistických.

Ve Spojených státech amerických se protiatomové bunkry začaly stavět už v padesátých letech, kdy zejména dvě stěžejní události uchvátily pozornost Američanů. První bylo sestrojení vodíkové bomby, jejíž síla byla tisícinásobně vyšší než síla pumy Little Boy, který v předešlém desetiletí vyhladil Hirošimu. Ta se stala obrovskou hrozbou pro svět, a nebylo tedy divu, že kupříkladu Susan Roy ve svém článku věnujícím se historii „bunkrové mánie“ ve Spojených státech použila trefné přirovnání, když napsala, že: „tato bomba by zničila protiatomové bunkry tak lehce, jako když vlk z

⁵⁴ How to Protect Yourself from Nuclear Fallout and Survive an Atomic Attack. Tamtéž. Z orig.: „*Civil Defense 5 Steps to Safety: learn I. Warning signals and what they mean. II. Your community plan for emergency action. III. Protection from radioactive fallout. IV. First aid and home emergency preparedness. V. Use of Conelrad – 640 or 1240 for official directions.*“

⁵⁵ Senátor Rockefeller, magazín *Life*, brožury zaměřené přímo na výstavbu, a tak podobně – upřesněno v následujícím textu.

⁵⁶ Z angl. The Fallout Shelter Mania. ROY, Susan. How the US Was Supposed to Survive a Nuclear Holocaust with 9 Inches of Concrete. In: *Gizmodo* [online]. 2009 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://gizmodo.com/5810157/how-the-us-was-supposed-survive-a-nuclear-holocaust-with-9-inches-of-concrete>.

pohádky O třech prasátkách sfoukl slaměný domeček.⁵⁷ Vodíkovou bombu se podařilo úspěšně otestovat dva roky po jejím zkonstruování. Výbuch byl ničivý a do ovzduší vypustil radioaktivní mrak, před kterým bylo zapotřebí začít se chránit. V roce 1954 pak vodíkovou bombu otestoval i Sovětský svaz a bylo jasné, že je potřeba podniknout patřičné kroky k ochraně Američanů. Od této chvíle se začaly propagovat výstavby bunkrů a v pozdějších letech již byla agitace tak silná, že se začalo hovořit o fenoménu známém jako „fallout shelter mania.“⁵⁸

Její předchůdkyní, možná i jedním ze spouštěčů byla iniciativa politika Millarda Caldwell, jižanského konzervativního demokrata.⁵⁹ Caldwell, správce Úřadu pro federální civilní obranu,⁶⁰ v roce 1951 navrhl ochranu Američanů v případě atomového útoku. „Caldwell Shelter Program“⁶¹ měl zajistit výstavbu protiatomových krytů pro civilní obyvatele. Caldwell si ale uvědomoval, že v této době program nebude moci být uskutečněn, protože by jeden kryt stál přibližně 1500 USD. Pokud by měl plán zajistit ochranu velkého množství obyvatel Spojených států, ne pouze jediného procenta,⁶² netrval by program pět let, ale podstatně déle, přičemž by ani nemuselo být dosaženo plné funkčnosti případně vybavenosti bunkrů.⁶³ Po několika úpravách, kdy se

⁵⁷ ROY, Susan. How the US Was Supposed to Survive a Nuclear Holocaust with 9 Inches of Concrete. In: *Gizmodo* [online]. 2009 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://gizmodo.com/5810157/how-the-us-was-supposed-survive-a-nuclear-holocaust-with-9-inches-of-concrete>.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ MARGOLIES, Daniel S. *A Companion to Harry S. Truman* [online]. Malden: Blackwell Publishing Ltd., 2012. [vid. 15. 5. 2016]. ISBN 978-1-4443-3141-7. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=bcLeZ7MLvM0C&pg=PT298&lp=PT298&dq=millard+caldwell+shelter&source=bl&ots=6Vdghz6a2S&sig=uZMV3ZEW E0pjE8v2HjVxPOO1j1Q&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjql_7jzLnNAhWiHJoKHZJvA4gQ6AEIKjAC#v=onepage&q=millard%20caldwell%20shelter&f=false.

⁶⁰ Z angl. The Federal Civil Defense Administration (FCDA)

⁶¹ MARGOLIES. Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ *A Critique of Some Technical Aspects of Civil Defense* [online]. 1969 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=jGErAAAAYAAJ&pg=PA52&lp=PA52&dq=millard+caldwell+shelter&source=bl&ots=NHM4fegwd2&sig=PKA7JAb4EHuEfZrLyaNICDTJUh0&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjql_7jzLnNAhWiHJoKHZJvA4gQ6AEILjAD#v=onepage&q=millard%20caldwell%20shelter&f=false.

cena bunkrů zvýšila v průměru o 25 USD, za předpokladu, že půlku nákladů by pokryla vláda, Caldwell v roce 1951 návrh předložil Kongresu, jenž se rozhodl podklady pečlivě prostudovat. Následně však program kvůli nedostatečným finančním prostředkům⁶⁴ třikrát zamítl, a to i v letech 1952 a 1953.⁶⁵ Úřad pro federální civilní obranu později začal kompletovat rozličné dokumenty týkající se návrhů na výstavbu bunkrů a tipů na ochranu v případě jaderného konfliktu.⁶⁶

Povědomí o radiaci se mimo jiných pokusil rozšířit i vědec Ralph Lapp, editor *Bulletinu jaderných fyziků*.⁶⁷ Upozornil na radiaci šířící se od výbuchu atomové zbraně. Proto se klíčovým slovem v názvu fenoménu stalo slovo „fallout“ neboli „radioaktivní spad.“ Nová vodíková bomba jej totiž dokázala rozšířit i mimo epicentra výbuchů a radioaktivní spad tak mohl zabít kohokoli a kdekoli. Představou bylo, že přežil ten, kdo si pořídil bunkr, kde zůstal po dva až tři týdny vyčkávaje ustoupení smrtelného množství radiace. Po zhruba dvou týdnech radiace klesla na bezpečnou úroveň a všichni mohli z krytů vylézt.⁶⁸ Na počátku druhé poloviny minulého století tímto způsobem smýšlelo mnoho lidí. Dá se říci, že toto povědomí bylo vlastní většině. Například i guvernér Rockefeller tvrdil, že vodíková bomba má sice velikou ničivou sílu, ale vše mimo epicentrum zničeno nebude, protože po uplynutí sedmi hodin od výbuchu bude oblast v dosahu bunkrů z 90 % bez radiace a do dvou týdnů bude možné bunkry zcela

⁶⁴ GROSSMAN, Andrew D. *Neither Dead Nor Red: Civil Defense and American Political Development During the Early Cold War* [online]. New York: Routledge, 2001. [vid. 21. 10. 2016]. ISBN 0-415-92990-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=tX-AAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. S. 29.

⁶⁵ SIMPSON, Mary M. A Long Hard Look at Civil Defense: A Review of the Hologified Committee Hearings. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1956, roč. 12, č. 9, s. 347 [vid. 15. 5. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=7gkAAAAAMBAJ&pg=PA347&lpg=PA347&dq=millard+caldwell+shelter&source=bl&ots=ys2mOcNrVN&sig=MvckMSv7hUluCUagtp2ZJvJJaT4&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjql_7jzLnNAhWiHJoKHZJvA4gQ6AEIMjAE#v=onepage&q=millard%20caldwell%20shelter&f=false.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Z angl. The Bulletin of the Atomic Scientists.

⁶⁸ ROY. Tamtéž.

opustit.⁶⁹ Osobnost takového významu, jež tento názor veřejně prezentovala, a to nejen v rozhovorech pro magazín *Life*, byla mnohými vyslechnuta a velké množství lidí si z ní bralo příklad. USA tím chtěly docílit vysoké obranyschopnosti země a jejího sebevědomí. Nyní se totiž nacházely ve zranitelné pozici, kdy byli občané vyděšeni, protože obě země měly jadernou zbraň. Chruščov mohl Spojené státy vydírat. Převahu by USA získaly s vystavením bunkrů.⁷⁰

Bunkry měly mnoho podob. Úplně první se stavěly i během druhé světové války a betonové již od počátku padesátých let. Tyto bunkry byly určeny na ochranu proti ničivosti výbuchu, ale v příštím desetiletí mohly plnit i funkci protiradiační. Některé kryty si občané mohli zakoupit v prefabrikované podobě a na svých pozemcích jejich stavbu dokončit. Obvyklým materiálem byl beton nebo ocel. Kutilové si bunkry mohli postavit od základů podle vyčerpávajícího návodu z publikace *Rodinný protiradiační bunkr*.⁷¹

Bezmála třicetiminutový klip⁷² s názvem *Walt si staví protiradiační bunkr*⁷³ ukázal kutila Walta Durbhana,⁷⁴ který provedl své známé po krytu, jenž umístil do sklepa svého domu. K Waltovi na návštěvu přišel mladý manželský pár, který se chtěl dovědět více. Díky tomu zjistil, že stavba mu trvala několik večerů a pár víkendů.⁷⁵ Z přehrávaných scén se divák dozvěděl, jaké věci si s sebou Walt pro dvoutýdenní program přibalil. Dokonce oba muži navrhli i jiná další praktická využití pro tuto

⁶⁹ TIME INC. *Rocky's Fight on Fallout*. *Life* [online]. 1960, roč. 48, č. 14 [vid. 15. 5. 2015]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Kk8EAAAAMBAJ&printsec=frontcover&dq=Life+11.+duben+1960&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiXnZ_26sfNAhWFxxQKHwy0BbMQ6AEIHTAA#v=onepage&q=fight%20on%20fallout&f=false.

⁷⁰ TIME INC. Tamtéž.

⁷¹ Z angl. *The Family Fallout Shelter*. A COMMITTEE OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCE. *The Family Fallout Shelter*. In: *Oregon* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://library.uoregon.edu/ec/e-asia/read/familyfallout.pdf>.

⁷² Tento klip byl jednou z epizod seriálu *Waltova dílna*. Z angl. *Walt's Workshop*. ROY. Tamtéž.

⁷³ FEDERAL EMERGENCY MANAGEMENT AGENCY. *Walt Builds a Family Fallout Shelter*. In: *Youtube* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OHmGn-oL2uU&list=WL&index=10>.

⁷⁴ Tamtéž. Ilustrační fotografie: obrázek č. 3.

⁷⁵ Tamtéž. V čase: 00:00:02:20 – 00:00:02:26.

místnost – pokoj pro návštěvy, herna pro děti, a další. Po krátkém rozhovoru následovala reklama na dvaatřicetistránkovou publikaci Rodinný protiradiační bunkr.⁷⁶ „Mé první doporučení je, abyste si brožurky pořídili. Poříd'te si je a prostudujte je. Protože v ní naleznete mnoho druhů protiradiačních bunkrů.“⁷⁷ Následovala Waltova podrobná instruktáž k tomu, jak si ve sklepě betonový bunkr postavit. Na konci klipu hovořil ředitel Úřadu pro civilní obranu⁷⁸ o důležitosti tohoto rozhodnutí. Zmínil, že z testů, studií a výzkumů vyšel protiradiační bunkr jako nejúčinnější ochrana před nukleárním útokem.⁷⁹ Proto nabádal všechny, aby si jej postavili. Ochrání tím své rodiny, ale zlepší i národní bezpečnost.⁸⁰

Protiradiační bunkry byly koncipovány na dvoutýdenní život celé rodiny. Po uplynutí této doby mohli lidé z bunkrů bezpečně vyjít ven. To však nebyla zcela pravda, radiace se na území drží déle. Sheltermánie vznikla hlavně proto, aby přesvědčila americký lid, že přežije jaderný konflikt. Proto i přední představitelé státu, například Nelson Rockefeller, byli foceni ve svých bunkrech a nabádali veřejnost, aby učinila stejná rozhodnutí jako oni. Mimo toho, že díky zvyšující se poptávce po bunkrech jejich neustálou propagací firmy vydělávaly velké množství peněz, ale také zvyšovaly klid občanů.⁸¹

Mezi média, která se zaměřila na propagaci protiradiačních krytů, se na podzim roku 1961 zařadil magazín *Life* s podtitulem Jak přežít radiaci,⁸² v němž měl úvodní slovo tehdejší prezident John Fitzgerald Kennedy. Ptal se; jak se má americký národ

⁷⁶ FEDERAL EMERGENCY MANAGEMENT AGENCY. Tamtéž v čase: 00:00:02:43 – 00:00:03:28.

⁷⁷ Tamtéž. Z orig.: „*My first suggestion to you would be to get these bulletins. Get these bulletins and study them. Because in it, there are various types of fallout shelters.*“ V čase: 00:00:03:13 – 00:00:03:23.

⁷⁸ Z angl. Office of Civil and Defense Mobilization. Tamtéž. V čase: 00:00:25:40 – 00:00:27:05.

⁷⁹ Tamtéž. V čase: 00:00:26:12 – 00:00:26:20.

⁸⁰ Tamtéž. V čase: 00:00:26:20 – 00:00:27:19.

⁸¹ ROY, Susan. How the US Was Supposed to Survive a Nuclear Holocaust with 9 Inches of Concrete. In: *Gizmodo* [online]. 2009 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://gizmodo.com/5810157/how-the-us-was-supposed-survive-a-nuclear-holocaust-with-9-inches-of-concrete>.

⁸² *Life* [online]. 1961, 15. 9. 1961 [vid. 15. 5. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nVQEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&dq=Life+1961+z%C3%A1%99%C3%AD&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwia9MvCsq3NAhVEzxQKHTkxDgkQ6AEIHjAA#v=onepage&q=issn&f=false>. Z angl. How You Can Survive Fallout

bránit hrozící atomové válce? Výstavbou bunkrů, odpověděl. Ujišťoval svůj lid, že nadále bude probíhat zkoumání a testování budov, které by mohly ubytovat i více než padesát lidí. V bunkrech by nechyběly lékařské potřeby, voda a jídlo na dva týdny.⁸³ V kapitole s názvem Protiradiační bunkry⁸⁴ se opakovaly některé informace ze seriálu Waltova dílna. Novou informací týkající se těchto bunkrů bylo to, že občané se v případě jaderné katastrofy mohli odebrat do metra či tunelů. Tyto stavby také plnily funkci krytů.⁸⁵ Nechyběly také ani návody na rozličné typy bunkrů, rady jak se chovat při útoku a další praktické tipy.

Mánie měla masový a velmi intenzivní charakter. Ve studii z roku 2015 s názvem „Postavil vůbec někdo protiradiační bunkry?“⁸⁶ nebylo uvedeno, kolik takových staveb v padesátých a šedesátých letech bylo na území Spojených států amerických vystavěno, článek se více věnoval popisu síly tohoto fenoménu. Mezi Američany došlo někdy až k takovému zfanatizování, že některé rodiny, nebo novomanželé své dovolené či líbánky trávili v bunkrech, a tento pobyt si obvykle velmi chválili.⁸⁷ Za něj totiž dostali dvoutýdenní dovolenou v Mexiku.⁸⁸ Jak tomu u těchto prudce vyvolaných jevů bývá, rychle se uklidní. Možná i právě proto, že bunkry neměly tak ochranný charakter, jako spíš morální a mezinárodně politicky zásadní.⁸⁹ Proto už v šedesátých letech agitace k výstavbám bunkrů klesala, ačkoli i dnes existují důvody, pro které si někteří podobné kryty staví.⁹⁰

⁸³ *Life*. Tamtéž.

⁸⁴ Z angl. Fallout Shelters.

⁸⁵ *Life*. Tamtéž.

⁸⁶ RODRIGUEZ MCROBBIE, Linda. Did Anyone Actually Build Fallout Shelters? In: *Modern Notion* [online]. 3. 3. 2015 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://modernnotion.com/anyone-actually-build-fallout-shelters/>.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ TIME INC. Their Sheltered Honeymoon. *Life* [online]. 1959, roč. 47, č. 6 [vid. 21. 10. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=2UkEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false. S. 51.

⁸⁹ U-S-HISTORY. Fallout Shelters. In: *United States History* [online]. 2016 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.u-s-history.com/pages/h3706.html>.

⁹⁰ Tamtéž.

3. Vznik hnutí proti atomu

John Gofman, chemik a lékař narozený v USA na sklonku první světové války, byl profesorem molekulární a buněčné biologie na Univerzitě v Berkeley v Kalifornii. Jako již absolvent fyzikální chemie v roce 1942 dokázal, že uran 233 je schopný štěpení. Následně se svými kolegy vyvinuli proces, při kterém úspěšně izolovali množství plutonia, s nímž se dalo pracovat, a při tomto procesu objevili několik radioaktivních izotopů. V roce 1963 vstoupil do Lawrence Livermore Laboratory (LLL), kterou řídila AEC. Zde, jak Gofmanův studijní obor napověděl, vědec pracoval v oddělení zabývajícím se biomedicínským výzkumem. Po několika letech práce v LLL s kolegou zjistili, jaký efekt na lidský organismus radiace ve skutečnosti má.⁹¹ Jeho nadřízení v LLL na oba vědce tlačili, aby výsledky nepouštěli na veřejnost. V tomto okamžiku Gofman od výzkumů v LLL odstoupil a z laboratoří odešel. S kolegou později publikovali knihu s názvem *Jedovatá energie: Případ jaderných elektráren*.⁹² Tato publikace byla poprvé vydána v roce 1971. O osm let později vyšlo její druhé vydání. To bylo obohaceno o několik dodatků týkajících se například komerčních jaderných reaktorů. Dále byl přidán obrazový materiál a konečně také dodatečný text týkající se elektrárny Three Mile Island a propagandy „bezpečí a čistoty“ jaderného průmyslu, která byla placena z peněz daňových poplatníků.⁹³ Právě tato publikace byla klíčovým impulzem pro zaktivizování raných hnutí orientovaných proti jádru.⁹⁴

Vlnu protestů vyvolal kupříkladu také incident Lucky Dragon, který se odehrál 1. března roku 1954 během testu Castle Bravo. Tento den v testovací oblasti Marshallových ostrovů proběhla zkouška jaderné zbraně, při které byla zasažena japonská rybářská loď Lucky Dragon, jež se pohybovala uvnitř pásma. Její posádka

⁹¹ RIGHT LIVELIHOOD AWARD FOUNDATION. 1992 – John Gofman. In: *The Right Livelihood Award* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.rightlivelihood.org/gofman.html>.

⁹² Z angl. *Poisoned Power: The Case Against Nuclear Power Plants Before and After Three Mile Island*.

⁹³ CNR. *Poisoned Power: The Case Against Nuclear Power Plants Before and After Three Mile Island*. In: *Ratical* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ratical.org/radiation/CNR/PP/PPtxt.html>.

⁹⁴ RIGHT LIVELIHOOD AWARD FOUNDATION. Tamtéž.

byla zasažena radioaktivním spadem. Nemoci z ozáření podlehl jeden z rybářů.⁹⁵ Spad zasáhl také přes šest set obyvatel žijících na několika atolech. Jejich okamžitá evakuace byla nutná, ovšem nemoci z ozáření a jejím následkům se lidé nevyhnuli.⁹⁶ Tato událost vyvolala vlnu protestů proti jaderným zbraním jak v Japonsku, tak i v USA.⁹⁷

V roce 1971 Gofman založil malou neziskovou organizaci s názvem Výbor pro jadernou zodpovědnost (CNR).⁹⁸ Výbor řídil Gofman a 3 další kolegové. Výzkumy, které prováděli, poukazovaly na poměrně silný vliv radiace na lidské tělo než ty, jež byly placené vládou. Ve svých publikacích pak ukázal, jak daný výzkum probíhá přesně „krok za krokem“ bez jakýchkoli vynechaných detailů. Veřejnosti chtěli prostřednictvím těchto publikací poskytnout zdroj důvěryhodných informací, aby se nemusela spoléhat na vládní šetření. Mezi podobné Gofmanovy publikace patří také *Radiace a lidské zdraví*,⁹⁹ *Rentgen: Působení na lidský organismus*,¹⁰⁰ *Diagnóza „rakovina“ jako výsledek vystavení radiaci*.¹⁰¹ Tyto publikace vyšly v nakladatelstvích Sierra Club Books a Výbor pro jadernou zodpovědnost mezi lety 1981 až 1990. Žurnál americké lékařské asociace v roce 1981 otiskl recenzi na Gofmanovu knihu *Radiace a*

⁹⁵ LAPP, Ralph. Exerpts from „The Voyage of the Lucky Dragon“ by Ralph Lapp, 1957. In: *Nuclear History* [online]. 10. 10. 2013 [vid. 21. 10. 2016]. Dostupné z: <https://nuclearhistory.wordpress.com/2013/10/10/exerpts-from-the-voyage-of-the-lucky-dragon-by-ralph-lapp-1957/>.

⁹⁶ DEFENSE THREAT REDUCTION AGENCY. Castle Bravo: Fifty Years of Legend and Lore. In: *Nuclear Secrecy* [online]. Leden 2013 [vid. 21. 10. 2016]. Dostupné z: blog.nuclearsecrecy.com/wp-content/uploads/2013/06/SR-12-001-CASTLE-BRAVO.pdf.

⁹⁷ NEWMAN, Robert P. *Enola Gay and the Court of History* [online]. New York: Peter Lang Publishing, 2004. [vid. 21. 10. 2016]. ISBN 0-8204-7071-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=QnzPMHib3OQC&pg=PA87&dq=lucky+dragon+protests&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjqscXvpfnPAhUFGCwKHRa4B-gQ6AEIGzAA#v=onepage&q=lucky%20dragon%20protests&f=false>. S. 86 – 90.

⁹⁸ Z angl. Committee for Nuclear Responsibility.

⁹⁹ Z angl. Radiation and Human Health.

¹⁰⁰ Z angl. X-Rays: Health Effects of Common Exams.

¹⁰¹ Z angl. Radiation-Induced Cancer from Low-Dose Exposure.

lidské zdraví s komentářem: „Nejenže Gofman předvádí mistrovskou dovednost v tomto komplexním oboru, ale také pečlivě vysvětluje jeho hlavní myšlenku.“¹⁰²

Publikace *Jedovatá energie: Případ jaderných elektráren* byla označena jako hnací síla k vývoji protijaderného hnutí. Již zadní strana publikace dávala jasně najevo hlavní problémy spojené s jaderným materiálem. Mezi pět hlavních bodů autoři John W. Gofman a Arthur R. Tamplin vypíchlí:

- A) „Během celého roku jedna elektrárna vyprodukuje tolik radioaktivního jedu jako tisíc atomových bomb shozených na Hirošimu!
- B) Pojišťovací společnosti – experti v odhadování rizik – se chrání před předpokládanými požadavky na výplatu pojistky soukromým osobám v případě nehod jaderných zařízení a nehod s únikem radiace tím, že právě tato rizika z pojistné smlouvy vyřazují.
- C) Komise pro atomovou energii prohlašovaná za „ochránce“ veřejnosti – je vinná podporováním atomového průmyslu. To je neskutečný střet zájmů.
- D) Neexistuje žádný důkaz o tom, že standardy společnosti AEC pro mírové využití jaderného materiálu týkající se radiace jsou opravdu bezpečné.
- E) Jaderná energie NENÍ jediným adekvátním dlouhodobým zdrojem elektřiny. Existují efektivní alternativy – čistší, levnější a bezpečnější.“¹⁰³

Autoři tento problém dále rozvedli další kritikou AECu, která v roce 1963 požádala doktory Gofmana a Tamplina, aby provedli výzkum, který popíše možná rizika, jež potenciálně vyplynou z „mírového používání atomu.“ Vědci zjistili, že právě radiace, která vznikala při těchto procesech, byla mnohem nebezpečnější, než kdo kdy vůbec předpokládal. Druhým výsledkem zkoumání bylo zjištění mnohem větší míry úmrtí na rakovinu a leukémii způsobených vystavením lidského organismu radiaci. Potenciální újma na zdraví příštích generací, zejména na jejich genetické výbavě, byla

¹⁰² RIGHT LIVELIHOOD AWARD FOUNDATION. 1992 – John Gofman. In: *The Right Livelihood Award* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.rightlivelihood.org/gofman.html>.

¹⁰³ CNR. *Poisoned Power: The Case Against Nuclear Power Plants Before and After Three Mile Island*. In: *Ratical* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ratical.org/radiation/CNR/PP/PPt xt.html>. Z orig.: viz obrázek č. 4.

značně podceněna. Výsledky jejich výzkumu se neseťkaly s kladnou odezvou ze strany AEC, ale ani Sdružení pro jadernou energii (JCAE)¹⁰⁴ a Elektrických služeb (EUI)¹⁰⁵ nepřijali výsledky kladně. To oba vědci přikládali za vinu skutečnosti, že byl celý průmysl jaderné energie vyvíjen na základě falešných domněnek o tom, jak funguje celá ekonomická stránka věci. Měli také mylné představy o jaderné bezpečnosti.¹⁰⁶

Navzdory opozičním názorům, Gofman ani Tamplin ve svých publikacích nepostrádali nadějí. Oba vědci věřili v sílu široké veřejnosti, která mohla změnit jadernou politiku těchto institucí a vymýt nukleární propagandu. Zejména v publikaci *Jedovatá energie* je již zmíněné promlouvání k občanům podpořeno „kompasem“ k lepší navigaci v kontroverzních i pochybných debatách týkajících se jaderného průmyslu. Dodatek v této knize disponoval seznamem často kladených dotazů ohledně využívání atomu. Na tyto otázky nechyběla vždy jasná a stručná odpověď.¹⁰⁷

Jedovatou energii uzavřel spíše utopistický návrh na zřízení organizace s názvem Vědecký informační institut,¹⁰⁸ která by měla za úkol poskytovat data z vědeckých výzkumů. Organizace by fungovala na bázi tendru. Vědci by soutěžili o získání možnosti provést výzkum. Nejlepší návrh na provedení výzkumu by vyhrál a vědci, kteří jej vymysleli, by výzkum provedli. Po dokončení by byl výzkum zveřejněn i se všemi možnými zdravotními, ekonomickými a sociálními riziky. Ty by se umístily na pomyslnou miskou vah, na jejíž druhé straně by stál užitek z potenciálního uskutečňování daného programu. Nakonec by bylo rozhodnuto, zda výstavbu například jaderného zařízení podniknout či nikoli. Autoři návrhu věřili, že kdyby takový systém fungoval už dávno, mohlo být dosaženo nahrazení jaderné energie alternativní již dříve.¹⁰⁹ „Můžeme dosáhnout [výroby energie], aniž bychom ničili životní prostředí radiací, která v něm zůstane v podstatě na věky,“¹¹⁰ vyzývali autoři své čtenáře. Může

¹⁰⁴ Z angl. The Joint Committee on Atomic Energy.

¹⁰⁵ Z angl. The Electrical Utility Industry.

¹⁰⁶ CNR. Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Z angl. Adversary System of Scientific Inquiry.

¹⁰⁹ CNR. Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž. Z orig.: „*And we can do it without destroying our environment through the introduction of radioactive poisons that will last, essentially, forever.*“

se zdát paradoxní, že právě Gofman, který s Glennem Seaborgem poprvé štěpil uran, při němž vznikly jeho izotopy,¹¹¹ se obrátil právě proti tomu. Stalo se tak ale proto, že zjistil, jaké ničivé síly tyto prvky přetvořené v jaderná paliva jsou schopny dosáhnout, a obával se jich a jejich efektu na lidský organismus a životní prostředí. Scott Medwin, aktivista a člen ekologického hnutí, ve svém stručném článku z konce předešlého roku, který se zaměřoval na osobnost tohoto vědce, však argumentoval pro jadernou energii. Protože jaderná energie je na rozdíl od fosilních paliv „čistá.“ Podle Medwina by ji měla začít využívat všechna státní zřízení, aby z planety budoucím generacím nezbyla jen zpustošená zem.¹¹²

Americké společnosti tyto poznatky chyběly. Od konce druhé světové války se v médiích sice začaly objevovat různé informace o jaderném materiálu, zejména o jaderných bombách, které nevybíravým způsobem dosáhly skončení druhé světové války. Prvotními pocity a myšlenkami „nukleární společnosti,“¹¹³ jak ji trefně nazval doktor Michal Ulvr ve své publikaci *Nukleární společnost ve Spojených státech amerických (1945 – 1964)*, byla „nadšená fascinace [spojená] s pudovým strachem z neznáma.“¹¹⁴ Protože se v tuto dobu roznítil konflikt mezi dvěma světovými velmocemi, takzvaná studená válka, docházelo na americké straně k boomu jaderných technologií. V souvislosti s tím a s událostmi, které se od konce druhé světové války až do počátku let šedesátých udály, se v médiích začala objevovat propaganda poukazující na úhlavního nepřítele Spojených států amerických a na hrozbu s ním spojenou. Propaganda byla podpořena mnohými novinovými články, instruktážními snímky, která měla diváka seznámit se strategií záchrany v případě jaderného konfliktu, mezi jednu ze

¹¹¹ MEDWIN, Scott. Despite Gofman's Beliefs, Nuclear Power a Better Source for Energy. In: *The Oberlin Review* [online]. 4. 12. 2015 [vid. 30. 3. 2016]. Dostupné z: <http://oberlinreview.org/9353/opinions/despite-gofmans-beliefs-nuclear-power-a-better-source-for-energy/>.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ ULVR, Michal. *Nukleární společnost ve Spojených státech amerických (1945 – 1964)*. 1. Vyd. Praha: Fontes, 2014. ISBN 978-80-7308-496-7.

¹¹⁴ ULVR. Tamtéž. S. 9.

strategií patřilo například budování jaderných krytů na zahradách rodinných domů. Tímto, ale i dalšími tématy, se zabývá publikace Nukleární společnost.¹¹⁵

V americké „nukleární“ společnosti se začala vyvíjet aktivistická hnutí. Doba, kdy k tomu docházelo, se dělí do dvou fází podle míry aktivity. Od druhé poloviny šedesátých let až do počátku let sedmdesátých dramaticky narůstal počet opozičních aktivit nejen v rámci protinukleárních hnutí, ale také například ekologických či studentských.¹¹⁶ V mezidobí od druhé světové války, kdy byla atomová zbraň prvně použita, přibližně do poloviny šedesátých let, ve společnosti panoval poměrně pozitivní názor na výdobytky jaderného průmyslu. Společnost z počátku nebyla kritická k používání radioaktivních prvků v průmyslu. Lidé vkládali poměrně „velkou důvěru [v atomovou technologii], ... byl také zaznamenán rekordní počet objednávek na výstavbu atomových elektráren. ... Podle *New York Times* zažíval tento průmysl boom. ... AEC byl také optimistický, odhadem [podle tehdejšího tempa] mělo ve Spojených státech amerických do roku 2000 vzniknout na 950 jaderných elektráren.“¹¹⁷ Je třeba připomenout, že AEC nehovořil jménem široké veřejnosti, a stejně tak jako vláda, která dávala zakázky k výstavbě elektráren, neměly tyto instituce s názorem veřejnosti tolik

¹¹⁵ ULVR. Tamtéž.

¹¹⁶ GIUGNI, Marco. *Social Protest and Policy Change. Ecology, Antinuclear and Peace Movements in Comparative Perspective*. [online] Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2004. [vid. 20. 1. 2016]. ISBN 0-7425-1826-4. Dostupné z:
<https://books.google.cz/books?id=Kn6YhNtyVigC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>. S. 43 – 44.

¹¹⁷ ARON, Joan B. *Licensed to Kill? The Nuclear Regulatory Commission and the Shoreham Power Plant*. [online] Pittsburgh: University Pittsburgh Press, 1997. [vid. 25. 9. 2015]. ISBN 0-8229-5649-7. Dostupné z:
https://books.google.cz/books?id=8yQ_nE0zbAgC&pg=PA185&dq=licensed+to+kill&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwi4jfy2uvDKAhVnnXIKHfeMAtwQ6AEIJjAB#v=onepage&q=licensed%20to%20kill&f=false. S. 14 – 15. Z orig.: “By the mid-1960s, there was great confidence in nuclear technology and a record number of orders for nuclear plants. ... The *New York Times* reported that the industry was ‘extremely bullish’. ... The AEC was optimistic also, estimating that 950 nuclear power plants would be operating in the United States by year 2000.”

společného, i přes to, že se jej snažily ovlivňovat zatajováním informací a propagandou.¹¹⁸

Druhá fáze vývoje hnutí byla oproti pozvolné první mnohem živelnější. V sedmdesátých letech byla zaznamenána radikální změna. Během této doby se aktivistická základna rozšířila, a to zejména o Američany ze střední třídy. Začalo se protestovat proti skládkám jaderného odpadu, továrnám vyrábějícím jaderné zbraně, základnám jaderných ponorek, elektrárnám znovu zpracovávajícím plutonium, trhům se zbraněmi a proti existenci dolů na uran.¹¹⁹

Proč k tomu došlo, je nasnadě. Spojené státy začaly zvyšovat počet jaderných elektráren. Aktivisté se tak častěji začali srovnávat u budoucích zařízení při takzvaných přímých akcích. Předtím aktivisté obvykle protestovali před významnými institucemi, které měly s výstavbami a udělováním povolení ke konstrukci elektráren cokoli společného. Proto se šedesátá léta vyznačovala právě tímto druhem protestů. Stavba podobných zařízení byla velmi finančně, časově i materiálně velmi náročná. Od povolení a dalšího „papírování“ k vlastnímu prvnímu „kopnutí do země“ uběhlo obvykle několik let. Během nich se aktivisté od protestů proti povolením přeorientovali k protestům proti samotné výstavbě. Jediné, čeho tím aktivisté zpravidla dosáhli, bylo oddálení spuštění zařízení i o několik let. Druhým z podnětů k aktivnějšímu protestování pravděpodobně byla závažná nehoda v elektrárně Three Mile Island. Nehoda v tomto zařízení podnítila mnohé aktivisty k opětovnému protestu za svět bez radioaktivity.¹²⁰ Mimo toho byla v polovině sedmdesátých let ukončena

¹¹⁸ CNR. Poisoned Power: The Case Against Nuclear Power Plants Before and After Three Mile Island. In: *Ratical* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ratical.org/radiation/CNR/PP/PPtxt.html>.

¹¹⁹ HARVEY, Kyle. *American Anti-Nuclear Activism, 1975 – 1990: The Challenge of Peace* [online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. [vid. 12. 10. 2016]. ISBN 978-1-137-43283-4. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=GlpHBQAAQBAJ&pg=PP114&dq=American+Anti-Nuclear+Activism,+1975%E2%80%931990:+The+Challenge+of+Peace&hl=cs&sa=X&ved=0ahUK-Ewjs5I_wyN_PAhVHtBQKHfwtCOYQ6AEIJDA#v=onepage&q=antinuclear&f=false.

¹²⁰ GOODWIN, Jeff, JASPER, James, M. *The Social Movements Reader: Cases and Concepts* [online]. 3. vyd. Chichester: John Wiley & Sons, 2014. [vid. 11. 10. 2016]. ISBN 978-1-118-72979-3. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=HjbcBAAAQBAJ&pg=PA417&dq=JASPER,+James+M.:+The+Ar>

válka ve Vietnamu. Proto se střed pozornosti mnohých Američanů změnil na „... dvojitou hrozbu jaderné energie a jaderných zbraní.“¹²¹

Výstavba elektráren v tomto desetiletí zažívala boom a s nimi i protinukleární hnutí. „... protestovalo se proti skládkám jaderného odpadu, laboratořím zabývajícím se vývojem jaderných zbraní, základním jaderných ponorek, ale i zařízením, kde se recykloval použitý jaderný materiál. [Pozornosti neunikl ani] ... černý trh se zbraněmi nebo uranové doly. Do poloviny roku 1978 se již nedalo spočítat, kolik aktivistických skupin právě existovalo.“¹²² Jedním z hesel těchto skupin bylo „mysli globálně, jednej lokálně“,¹²³ což hnutí bezvýhradně dodržovalo. „Během Fordovy a Carterovy vlády se vyvinuly nové technologie na poli jaderného zbrojního průmyslu, které chtěly vlády uvést do provozu. To aktivisty, které v době války ve Vietnamu toto téma příliš nezajímalo, najednou značně znepokojilo. V tuto dobu se však opětovně rozsvítila poplašná světla, která signalizovala znovuvzrůstající napětí. Proti jádru se začaly formovat nové a silné skupiny hnutí, které živil strach a úzkost.“¹²⁴ Aktivismus se najednou stával politikou, a o atomové energii se stále více mluvilo a psalo ve všech

t+of+Moral+Protest+Culture,+Biography,+and+Creativity+in+Social+Movements&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiR8du7vd_PAhXIXRQKHfXqDhAQ6AEIzAB#v=snipet&q=antinuclear&f=false. S. 54.

¹²¹ HARVEY, Kyle. *American Anti-Nuclear Activism, 1975 – 1990: The Challenge of Peace* [online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. [vid. 12. 10. 2016]. ISBN 978-1-137-43283-4. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=GlpHBQAAQBAJ&pg=PP114&dq=American+Anti-Nuclear+Activism,+1975%E2%80%931990:+The+Challenge+of+Peace&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjs5I_wyN_PAhVHtBQKHfwtCOYQ6AEIJDA#v=onepage&q=antinuclear&f=false. S. nedostupná. Z orig.: „... *the dual dangers of nuclear power and nuclear weapons.*“

¹²² Tamtéž. S. nedostupná. Z orig.: „... *opposing nuclear waste dumps, nuclear weapons manufacturing plants, nuclear submarine bases, and plutonium reprocessing plants. ... arms bazaars and uranium mining sites. ... by the middle of 1978 ... here were more local direct-action groups than could be counted.*“

¹²³ Tamtéž. S. 16. Z orig.: „*Think globally, act locally.*“

¹²⁴ Tamtéž. S. 4. Z orig.: „*Nuclear arms build-ups during the Ford administration, and the Carter administration's interest in newer, more accurate nuclear weapons system concerned activists who had paid scant attention to these issues during the Vietnam War. With the re-ignition of the Cold War tensions, the anti-nuclear movement began to develop a significant public profile stemming from growing popular currents of fear and anxiety.*“

médiích, což opět podněcovalo hnutí k aktivitě. Ta začala využívat více strategií k vyjádření svých postojů, mezi které se řadilo lobování v parlamentu, soudní spory, petice adresované Komisi pro regulování jaderné energie, veřejné kampaně a masové demonstrace. V sedmdesátých letech se nově začalo využívat dalších strategických protestních akcí. Jednalo se o demonstrace přímo na místech, kde měly vzniknout jaderné elektrárny, o takzvané přímé akce. Aktivisté zde protestovali za účelem ukončení této výstavby, ale také jim šlo o zastavení, nebo alespoň o zpomalení vývoje na poli jaderné energetiky.¹²⁵ I přesto všechno se dá říci, že ve druhé fázi hnutí za zastavení jádra aktivita celkově spíše upadala. Média to cítila, a jako by předvíдалa, dovolávala se aktivistů, aby konečně otevřeli oči. „Je na čase začít se znovu zajímat o jádro“ zněla pobídka k zaktivizování společnosti, kterou zveřejnil pacifistický magazín *WIN*.¹²⁶

Za vrchol protijaderného hnutí se považoval rok 1979, ve kterém došlo k nehodě v jaderném zařízení Three Mile Island. Byla to nejhorší jaderná katastrofa v dějinách Spojených států amerických, tudíž byla doprovázena častějšími protesty. V následujícím desetiletí se aktivita proti jaderným elektrárnám opět zmírnila a udržovala se v poměrně nízké, ale konstantní hladině. Poté rychle vzrostla výroba jaderné energie.¹²⁷ V této době se střed pozornosti posunul k jaderné bezpečnosti, a právě kvůli zmíněné nehodě v elektrárně Three Mile Island byli aktivisté široce podporováni veřejností, kterou tato událost poznamenala. Společnost začala klást důraz na jadernou bezpečnost a eliminaci jaderných zbraní. Vláda občany ubezpečovala o

¹²⁵ GIUGNI, Marco. *Social Protest and Policy Change. Ecology, Antinuclear and Peace Movements in Comparative Perspective*. [online] Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2004. [vid. 20. 1. 2016]. ISBN 0-7425-1826-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=Kn6YhNtyVigC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>. S. 43 – 44.

¹²⁶ HARVEY, Kyle. *American Anti-Nuclear Activism, 1975 – 1990: The Challenge of Peace* [online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. [vid. 12. 10. 2016]. ISBN 978-1-137-43283-4. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=GlpHBQAAQBAJ&pg=PP114&dq=American+Anti-Nuclear+Activism,+1975%E2%80%931990:+The+Challenge+of+Peace&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjs5I_wyN_PAhVHtBQKHfwtCOYQ6AEIJDA#v=onepage&q=antinuclear&f=false. S. nedostupná. Z orig.: „*It's Time to Start Worrying About the Bomb Again.*“

¹²⁷ GIUGNI, Marco. Tamtéž S. 11.

tom, že jaderné reaktory ale i probíhající jaderné testování se uskutečňuje za přísných kontrol a naprosto bezpečně.¹²⁸ Rok 1978 byl obdobím, kdy demonstrace, shromáždění a další protestní aktivity proti jaderným zbraním, dosáhly svého vrcholu. V následujících letech aktivita ustávala, v roce 1981 opět stoupla a o dva roky později dosáhla nového vrcholu, ze kterého postupně klesala ke konci osmdesátých let.¹²⁹

3.1 Aspekty hnutí

„[Ekologické, protinukleární a mírové] hnutí patří do rodiny nových společenských hnutí, která mají jisté společné znaky. Určitým způsobem tvoří podrodinu hnutí, která sdílí jak své požadavky, tak se v ní sdružují lidé aktivní i ve více než jednom protestním hnutí. Jmenovitě ekologická, protinukleární (která se dále mohou rozdělit na dva typy – proti jaderné energii a proti jaderným zbraním¹³⁰) a mírová hnutí mají jeden společný cíl, tedy kritiku a brojení proti rizikům spojeným s neustále se rozmáhající politikou využívání technologie ve společnosti, ať je to používání atomové energie, atomových zbraní nebo další průmyslové techniky.“¹³¹ Tato podkapitola se bude věnovat aspektům hnutí zaměřených proti používání jaderného materiálu ke zbrojním i energetickým účelům.

Obavy z produkování jaderné energie a jaderných zbraní se dají specifikovat hlouběji. Co se týká jaderné energie, aktivisté se soustředili na specifické stránky

¹²⁸ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>. S. 4.

¹²⁹ Tamtéž. S. 26.

¹³⁰ Tamtéž. S. 1.

¹³¹ VAN DYKE, Nella. Crossing Movement Boundaries: Factors that Facilitate Coalition Protest by American College Students, 1930 – 1990. *Social Problems* [online]. 2003, Vol. 50, No. 2, s. 226 - 250 [vid. 1.2.2016]. ISSN 0037-7791. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdf/10.1525/sp.2003.50.2.226>. S. 227. S. 227. S. 8. Z orig.: „*These movements belong to the common family of the NEW SOCIAL MOVEMENTS, and within this family, they have certain characteristics in common. In a way, they form a subfamily of movements that share issues and participants. In particular, ecology, antinuclear, and peace movements have the common goal of criticizing and fighting the risks brought by an increasing use of technology in society, be it nuclear energy, nuclear arms, or other industrial technologies.*”

týkající se tohoto fenoménu. Jednou ze základních věcí, kterou se aktivisté snažili hlídat, byla lokace potenciálních nukleárních závodů. Zajímala je hlavně jejich vzdálenost od měst, ale také jejich blízkost k vytipovaným epicentřům zemětřesení. S tím souvisel systém, který varoval řízení závodu, jestliže by měl nastat jakýkoli problém v zařízení. Aktivisté požadovali, aby nebyl tento systém opomíjen a byl dostatečně účinný. Vedle toho je zajímalo, jak probíhala samotná rekonstrukce zařízení a jestli představenstvo energetických závodů mělo dostatečně adekvátní standardy na údržbu. K tomu se vázal požadavek na co nejnižší pravděpodobnost výskytu nehod s únikem radiace. Pokud by k úniku přesto došlo, mělo být zabráněno jeho rozšíření do okolí atomové elektrárny. V neposlední řadě zajímalo zastánce alternativního způsobu výroby energie, co se bude dít s jaderným odpadem, kde se bude skladovat, ale hlavně, jak poznamená životní prostředí, které bude jadernou skládkou narušeno.¹³²

Mezi další zdroje obav patřila produkce jaderných zbraní. Nedá se říci, jestli byl vývoj v jaderném zbrojním průmyslu pro veřejnost palčivějším problémem než budování jaderných elektráren a s tím spojená rizika, nicméně to byl problém závažný, se kterým se protestující snažili aktivně bojovat. Ve společnosti panoval strach nejen z atomových střel, ale také z techniky, která tyto střely nesla. Mimo letouny se jednalo například o ponorky. Ruku v ruce s tím šlo testování jaderných zbraní, které členové hnutí chtěli minimalizovat, ne-li eliminovat úplně. Stejně tak měl být zrušen výzkum pro vývoj jaderných zbraní a jejich nasazování. Splnění těchto požadavků mělo být zakončeno uzavřením výzkumných zařízení a ideálně mělo dojít k nahrazení tohoto průmyslu za alternativní a k životnímu prostředí přátelský. V neposlední řadě aktivisté poměrně výrazně protestovali nejen proti uskladňování jaderného odpadu, ale také samotnému transportu použitého jaderného materiálu. Mezi lety 1977 a 1983 dokonce proběhlo nejvíce demonstrací proti jaderné energii v místech její produkce, která probíhala pod vládním řízením.¹³³

¹³² HARVEY, Kyle. *American Anti-Nuclear Activism, 1975 – 1990: The Challenge of Peace* [online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. [vid. 12. 10. 2016]. ISBN 978-1-137-43283-4. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=GlpHBQAAQBAJ&pg=PP114&dq=American+Anti-Nuclear+Activism,+1975%E2%80%931990:+The+Challenge+of+Peace&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjs5I_wyN_PAhVHtBQKHfwtCOYQ6AEIJDA#v=onepage&q=antinuclear&f=false.

¹³³ HARVEY. Tamtéž.

3.2 Aktivisté – jádro hnutí

Po začátku studené války, která svět rozdělila na dvě části, začalo vznikat hnutí vystupující proti atomu. A jalo se formovat i díky vývoji politické situace mezi zmíněnými dvěma stranami, tedy mezi Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik. Neviditelné riziko atomové války se vznášelo v ovzduší na obou stranách železné opony. Američané se začali obávat, že vypukne jaderná válka, jejich zemi zasáhne radiace, jejich domovy budou rozbombardovány a nakonec vypukne tak obrovský konflikt, který zničí všechn život na Zemi. To mnohé z Američanů podnítilo k vstupu do hnutí a k aktivní účasti na demonstracích. Aktivisté byli převážně lidé ze střední třídy a z náboženských skupin a institucí. K nim se přidali i vědci, „... odboráři, studenti, sdružení žen, lékaři, ..., právníci, umělci, socialisté, komunisté, environmentalisté, etnické menšiny (například původní obyvatelé amerického kontinentu), volení zástupci z obou politických stran, chudina, pacifisté, anarchisté“¹³⁴ a mnoho dalších skupin, které jednoduše sdílely tento holistický postoj a strach z atomu.¹³⁵

Přesvědčení a vůle jsou jedny z elementárních vlastností a hnacích sil, které musí mít každý jednotlivec patřící do jakéhokoli hnutí. Ke vzniku hnutí také přispívalo zvyšující se riziko nebezpečí vytvářející se na protistraně, zejména tehdy, mohlo-li ohrozit zájmy skupin. Poté už k zažehnutí protestních ohňů příliš nechybělo. Přesvědčení a vůle šly ruku v ruce s vytrvalostí. Pokud se aktivisté pyšnili těmito vlastnostmi, bylo pro ně poměrně jednoduché testovat limity hnutí a posouvat jeho hranice hlouběji do jádra protistrany.¹³⁶

¹³⁴ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>. S. 14. Z orig.: „... labor unions, students, women’s groups, physicians, [...] lawyers, entertainers, socialists, communists, environmentalists, ethnic minorities (e.g. American Indians), politicians from both parties, the poor, pacifists, and anarchists...”

¹³⁵ HARVEY, Kyle. Tamtéž. S. nedostupná.

¹³⁶ GIUGNI, Marco. *Social Protest and Policy Change. Ecology, Antinuclear and Peace Movements in Comparative Perspective*. [online] Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2004. [vid. 20. 1. 2016]. ISBN 0-7425-1826-4. Dostupné z:

Aktivisté se snažili o změnu buď zahraniční, nebo domácí politiky. Každé hnutí mělo rozličné preference podle toho, čeho chtělo dosáhnout. Mohlo mít i několik cílů. Z toho vyplývá, že o změny v tomto sektoru se pokoušela různá hnutí na rozdílných místech podle vlastních požadavků. Šance na úspěch závisela na tom, jakou část politické sféry se snažila oslovovat. „Protinukleární hnutí zastupovalo mezičlánek v trojici zmíněných hnutí, protože adresovalo domácí politiku, ale zároveň upozorňovalo na záležitosti, které velmi přitahovaly pozornost (atomová energie, respektive zprostředkovávání energie v zemi). Závěrem, životaschopnost požadavků jednotlivých hnutí, a z toho plynoucí změny v politice byly následující: relativně vysoká šance na poli ekologického hnutí, docela nízká pro protinukleární hnutí a velmi nízká v rámci mírového hnutí.“¹³⁷ Z tohoto tedy vyplynulo, že protinukleární hnutí bylo podprůměrné ve svých pokusech o změny a jen velmi malou měrou dosáhlo změn v politice.¹³⁸ I přesto všechno se aktivisté mezi lidmi objevovali stále. Díky tomu mohlo docházet k protestním hladovkám, pochodům, shromážděním a dalším intervencím vůči protistraně.¹³⁹

Projevů nesouhlasu protinukleárně zaměřených aktivistů bylo nespočet. Taktik, jak upozornit na palčivá témata, existovalo mnoho. Je nutné podotknout, že veškeré akce aktivistické skupiny plánovány jako nenásilné a vždy během všech desetiletí, kterým se tato diplomová práce věnuje, byla jejich jednání zaštitěna pravidly, kterými se jednotlivá hnutí musela řídit. Mezi jeden z hlavních bodů patřil negativní postoj k

<https://books.google.cz/books?id=Kn6YhNtyVigC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>. S. 7.

¹³⁷ GIUGNI. Tamtéž. S. 8 - 9. Z orig.: *“The antinuclear movement represents an intermediate case, insofar as it addresses domestic policy, but at the same time it raises a high-profile issue (nuclear energy or, more generally, the energy provision of the country). In sum, the viability of claims and the resulting chances to bring about policy changes should be the following: relatively high for the ecology movement, quite low for the antinuclear movement, and very low for the peace movement.”*

¹³⁸ JASPER, James, M. *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements* [online]. Chicago: University of Chicago Press, 2008. [vid. 10. 10. 2016]. ISBN 0-226-39480-8. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=AqNq5JC6dRkC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>. S. xiii.

¹³⁹ Tamtéž.

násilí jak vůči majetku, tak i vůči jedincům. Toto pravidlo se mělo vždy a všude dodržovat. Stávalo se však zejména při přímých akcích, že ve vypjaté situaci došlo příležitostně k jisté míře násilí vykonané ze strany protestujících. Obvykle se jednalo spíše o drobné prohřešky, jako například vyvrácený plot, a podobně. Ve druhé fázi vývoje hnutí se začala více projevovat civilní neposlušnost. Mezi činy, které se daly zařadit pod tento pojem, patřily dramatictější formy protestů, zejména neoprávněné vkročení na soukromý pozemek a poškozování cizího majetku. Můžeme soudit, že se tento příklon k výraznějšímu protestování vyvinul z narůstajícího pocitu marnosti a zrady ze strany vlády a investorů.¹⁴⁰

Mezi manifestace odporu se řadily následující projevy: legální intervence, protestní pochody, diskusní semináře, jarmarky, modlitební setkání, noční shromažďování, protestní hladovky, vzdělávací a jiná shromáždění. Mezi další formu protestu se řadily spíše vzácné *die-ins* či *lie-ins*.¹⁴¹ Jednalo se o druh vyjádření nesouhlasu s používáním jaderného materiálu k jakýmkoli účelům, kdy aktivisté simulovali smrt. Takový protest měl navodit atmosféru strachu u spoluobčanů, pocit morálního selhání u vlády a investorů. Tyto takzvané protesty vlezle se uplatňovaly i při vyjadřování odporu proti válkám, nebo také sloužily jako projev boje proti pohlavním chorobám, zejména AIDS. Tyto činnosti se objevovaly již od prvopočátků protinukleárního hnutí. Ve druhé fázi se protestní repertoár rozrostl o další způsoby.¹⁴²

Přímou aktivitou protestujících vyjadřovali svůj postoj fyzickou okupací areálu konkrétního závodu. Aktivisté se ve větších či menších skupinách shromáždili na určeném místě v daného zařízení či za jeho bránou a bránili ať vstupu zaměstnanců do zařízení, tak například výkonu práce dělníků na stavební ploše. Protestující byli zpravidla roztroušeni po skupinkách na více místech v areálu i mimo něj. Sedávali na příjezdových cestách, na staveništích, u plotů, v blízkosti závodu, zpívali písně, poslouchali řečníky, nebo skandovali různá hesla za doprovodu transparentů. Řečníci

¹⁴⁰ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>. S. 6.

¹⁴¹ *Zemřít* z anglického slova *die* a *ležet* z anglického *lie*.

¹⁴² WIKIMEDIA. *Die-in*. In: *Wikipedia* [online] 5. 2. 2016 [vid. 27. 2. 2016]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Die-in>.

zpravidla pocházeli z řad protestujících. Atmosféra na těchto shromážděních odpovídala spíše atmosféře velkých jarmarků, nežli násilných konfliktů. Tyto přímé akce byly zaměřeny hlavně na konkrétní závody, mezi které patřily hlavně jaderné elektrárny Diablo Canyon a Seabrook a továrny zaměřené na výrobu jaderných zbraní, mezi nimiž vynikaly zejména tyto dvě společnosti, Lawrence Livermore National Laboratory a Rocky Flats.¹⁴³

Velmi často aktivisté svůj plánovaný protest dopředu oznámili příslušným policejním orgánům. Svůj protest obvykle nacvičovali, aby si byli jisti, že provedou vše podle plánu. Po shromáždění v určené oblasti protest obvykle probíhal do té doby, dokud jej policie nerozehnala a mnohé z aktivistů nepozatýkala. Samotní organizátoři těchto akcí se aktivního protestu obvykle neúčastnili. Ti byli součástí podpůrné složky, která měla své lidi v záloze odkud prováděli svá pozorování. Nejen to. Chodili do vězení za svými soukmenovci, starali se o jejich rodiny a byli jim na blízku i po propuštění. To vše patřilo k filozofii hnutí. Držet při sobě a pomáhat si. Během toho aktivisté samozřejmě plánovali další postup protestu. „Protestní manažeři“ byli obvykle součástí větších podpůrných organizací, jako například Výbor pro služby přátelům Ameriky (AFSC).¹⁴⁴ Dodnes fungující AFSC byla založena během první světové války skupinou Kvakerů, sdružující bojovníky za mír po celém světě. Ti se zavázali sloužit lidem a zemi mírumilovným způsobem.¹⁴⁵ Zatčení obvykle ve vězení setrvali, i přesto, že si mohli zaplatit kauci a odejít. I to byla jistá forma jejich revolty proti systému. Zadržených bývalo obvyčejně poměrně mnoho. V číslech se stav zatčených pohyboval od desítek až docela dobře k hodnotám vyšším než tisíc.¹⁴⁶ Nejenže protestující tak ve vazbě blokovali místo, ale také náklady na jejich ubytování v celách sahaly k vysokým částkám. Proto obviněné zpravidla do několika dnů propustili.¹⁴⁷

Celá protestní akce se velmi pečlivě plánovala, a to do posledního detailu. „Přípravy spočívaly na bedrech organizátorů, kteří pocházeli z řad lokálních,

¹⁴³ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž.

¹⁴⁴ Z angl. American Friends Service Committee.

¹⁴⁵ CREATIVE COMMONS LICENSE. About AFSC. In: *American Friends Service Committee* [online]. [vid. 4. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.afsc.org/about>.

¹⁴⁶ Přesnější čísla viz podkapitola 3.3.

¹⁴⁷ Tamtéž. S. 6.

regionálních a národních organizačních výborů.“¹⁴⁸ V žádném případě aktivistům nebylo dovoleno protestovat vůči zadržení. Vůbec jakákoli forma nepovoleného konání, zejména násilná, se stala důvodem pro zrušení veškeré podpory aktivistů ze strany organizace hnutí. Jednalo se například o podporu právní či finanční. Pokud kupříkladu jeden z aktivistů napadal policisty, násilím odporoval zatčení, napadal dělníky na staveništích jaderných elektráren, ničil cizí majetek, a podobně, konal pouze a jedině na vlastní riziko. To vyplývalo i ze zakládajícího prohlášení protinukleárně zaměřené organizace Clamshell Alliance, která se snažila „dosáhnout kýžených cílů [zastavení používání jaderného materiálu] pomocí přímých akcí bez jakéhokoli násilí, a to pomocí dialogu ‚jeden na jednoho,‘ veřejného modlení, hladovek, demonstrací, obléhání závodů a dalších strategií.“¹⁴⁹

Kompletní směrnici pro konání během protestů můžeme nalézt v knize Vznik, cíle a strategie protinukleárních hnutí v USA¹⁵⁰ od dvojice autorek Daubertové a Moranové. Mezi zásadní body směrnice patří následující:¹⁵¹

- A) „Náš postoj bude otevřený, přátelský a budeme chovat respekt k ostatním lidem, se kterými se setkáme.
- B) Nepoužijeme násilí, a to slovní ani fyzické, vůči druhé osobě.
- C) Nebudeme poškozovat cizí majetek.
- D) Nebudeme držet drogy či alkohol a nebudeme je používat k jiným než lékařským účelům.
- E) Nebudeme utíkat z místa probíhajícího protestu.
- F) Nebudeme u sebe nosit zbraně.“¹⁵²

¹⁴⁸ CREATIVE COMMONS LICENSE. Tamtéž. Z orig.: „... *coordinated through local, regional, and national organizing committees.*”

¹⁴⁹ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž. S. 8. Z orig.: „... *to achieve these goals [of stopping nuclear power] through direct action, non-violent action such as one-to-one dialog, public prayer and fasting, public demonstrations, site occupation, and other means...*”

¹⁵⁰ Z angl. Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement

¹⁵¹ Tamtéž. S. 9 – 10.

Tyto směrnice fungovaly jako návod jak se chovat vůči ostatním členům společnosti, kteří nebyli součástí hnutí. Sloužily také jako dobrý návod jak v rámci protestu nepodlehnout anarchii.

3.3 Organizovaný boj proti jádru

Protože v roce 1976 měla začít stavba jaderné elektrárny v Seabrooku,¹⁵³ okamžitě se začala formovat opozice. Ještě téhož roku vznikla organizace Clamshell Alliance. Její název vznikl podle místa výskytu škeblí¹⁵⁴ u pobřeží nedaleko stavebního pozemku, kde se také nacházelo zalidněné turistické středisko. Organizace se skládala z několika menších opozičních skupin, které spolu začaly jednat hned poté, co AEC vydala povolení k výstavbě jaderného zařízení v Seabrooku. Jednalo se o GSA, Concerned Citizens of Seabrook, Montagne Commune, Alternative Energy Coalition, Main Public Interest Research Group, SEAL a American Friends Service Committee. Existence života mořských živočichů jen přilila olej do ohně a stala se jednou z mnoha příčin následných protestů, při kterých byla používána hesla jako „Pryč s atomovkami!“¹⁵⁵

Clamshellská aliance přijala Zakládací listinu a Deklaraci jaderného vzdoru, na jejichž základech se snažila chránit demokracii a posilovat jaderný odboj proti výstavbě závodu. Opozice proti konstrukci tohoto zařízení vznikla již dříve, a to ve druhé polovině šedesátých let, kdy už bylo jasné, že na půdě v Seabrooku bude vystavěna jaderná elektrárna. Mezi aktivní opoziční skupiny patřila například Liga za ochranu pobřeží (SAPL),¹⁵⁶ ekologická organizace, která se zaměřovala na zamezení

¹⁵² DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž S. 10. Z orig.: “1. Our attitude will be one of openness, friendliness, and respect toward all people we encounter. 2. We will use no violence, verbal, or physical, toward any person. 3. We will not damage any property. 4. We will not bring or use drugs or alcohol other than for medical purposes. 5. We will not run. 6. We will not carry weapons.”

¹⁵³ Město Seabrook leží na severovýchodním pobřeží státu New Hampshire v USA.

¹⁵⁴ Z angl. Clam

¹⁵⁵ CLAMSHELL ALLIANCE. About Clamshell: Picnic Table Democracy. In: *Clamshell Alliance* [online]. [vid. 1. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.clamshellalliance.net/about/>. Z orig.: “No nukes!”
Ilustrační fotografie: obrázek č. 5.

¹⁵⁶ Z angl. Seacoast Anti-pollution League.

znečištění pobřežního ekosystému v této oblasti. Jaderný odboj byl vykonáván mnoha způsoby. Příslušníci organizace se učili o jaderné energii a o její možné náhradě jinými, alternativními zdroji energie, o zákonech, ekonomice a o organizování se bez používání násilí. Také je zajímavé, jak vytvářet a rozšiřovat petice, jak správně okupovat jaderné zařízení Seabrook, co je to občanská neposlušnost, jak volby rady města ovlivňují financování „jaderného projektu,“ jak funguje elektrické vedení, ale i likvidace jaderného odpadu a mnoho dalších činností. Značnou část tohoto vědění pak příslušní aktivisté předávali dál veřejnosti prostřednictvím přednášek a workshopů. I přes to, že mnohé ze zmíněných aktivit byly ignorovány, se aliance nepřestávala snažit upozorňovat na vzrůstající hrozbu na samém prahu zalidněného města. Organizace také pořádala školení o nenásilných akcích pro své členy. Bez nich by se totiž příslušníci nemohli přímých akcí účastnit. Mezi ně se řadily rozličné skupiny obyvatelstva: „... studenti, rybáři, spisovatelé, tesaři, matky, dělníci, sběrači jablek, učitelé, zemědělci, právníci, Kvakeři, političtí laikové, komunisté, aktivisté pro podporu původního amerického obyvatelstva, hnutí zaměřené na eliminaci válek ve světě, hnutí žen, nenásilné hnutí a hnutí Spravedlivá společnost.“¹⁵⁷ Clamshellská aliance sdružovala členy všech věkových skupin a rozmanitých postojů.¹⁵⁸

Organizace uspořádala dvě okupační akce staveniště v Seabrooku. První se konalo v říjnu ještě v roce 1976. To nebylo nikterak masivní, ačkoli bylo zatčeno přes dvě stě protestujících. Shromáždění mělo nenásilný charakter a účastnili se jej členové Spolku zeleného listu (GLG).¹⁵⁹ Lidé ze skupiny Znepokojení občané Seabrooku (CCS)¹⁶⁰ poskytovali aktivistům proviant.¹⁶¹ Během podzimu a zimy téhož roku

¹⁵⁷ CLAMSHELL ALLIANCE. Tamtéž. Z orig.: „... students, fishermen, writers, carpenters, mothers, factory workers, apple pickers, teachers, farmers, and lawyers; Quakers, people with no prior political experience, communists with a small "c," community and labor organizers, activists from the Native American solidarity movement, the antiwar movement, the women's movement, and the nonviolent movement to build a just society ...”

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Z angl. Greenleaf Harvest Guild.

¹⁶⁰ Z angl. Concerned Citizen sof Seabrook.

¹⁶¹ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>. S. 43.

proběhla školení po celých Spojených státech. V dubnu následujícího roku se u areálu budoucího zařízení shromáždilo na dva tisíce lidí rozdělených do mnoha menších skupin. Ty pak vstoupily do samotného areálu a požadovaly zastavení konstrukce. Tato nenásilná občanská neposlušnost trvala dva dny. Do vazby bylo umístěno téměř půl druhého tisíce aktivistů. Ti byli postupně do jednoho propouštěni. Akce si získala pozornost mezinárodních médií. Takto medializovaný protest vzbudil zájem veřejnosti. Dokonce podnítil mnohé skupiny napříč Spojenými státy k vytvoření podobných aliancí. Mezi ně patřily například Krabí ulita,¹⁶² Slunečnice,¹⁶³ a mnoho dalších. Clamshellská aliance pořádala další kampaně, ovšem výše zmíněná byla vrcholem jejího snažení.

V roce 1978 se u zařízení sešlo na dvacet tisíc účastníků. Někteří ze shromáždění pokračovali pochodem směrem do Washingtonu D.C., kde se na tři dny „utábořili“ před kanceláři Komise pro regulování jaderné energie. Protože se však alianci nepodařilo dosáhnout zastavení budování jaderné elektrárny, organizace alespoň pořádala protestní blokáde dovozu materiálu do reaktorů, nadále pokračovala v pořádání neozbrojených a nenásilných vln protestů v menších skupinách jako dříve. To pokračovalo až do devadesátých let, přičemž v roce 1990 byla dokončena jedna část závodu, druhá byla však zrušena. Clamshellská aliance dodnes stále bojuje proti výstavbě jaderných elektráren na území Spojených států amerických.¹⁶⁴

Zakládající listina Clamshell Alliance (přijata v červenci 1976):

- A) „Přežití lidstva závisí na uchování našeho životního prostředí.
- B) Jaderná energie disponuje hrozbou zničení člověka a životního prostředí.
- C) Energetické potřeby člověka mohou být uspokojeny pomocí nejaderných zdrojů energie.
- D) Energie by neměla být zneužita pro soukromé zisky.
- E) Lidé by neměli být vykořisťováni pro soukromé zisky.“¹⁶⁵

¹⁶² Z angl. Crabshell.

¹⁶³ Z angl. Sunflower.

¹⁶⁴ CLAMSHELL ALLIANCE. About Clamshell: Picnic Table Democracy. In: *Clamshell Alliance* [online]. [vid. 1. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.clamshellalliance.net/about/>.

¹⁶⁵ Tamtéž. Z orig.: „*Recognizing: 1. That the survival of humankind depends upon preservation of our natural environment. 2. That nuclear power poses a mortal Great to people and the environment. 3.*

Deklarace jaderného odporu obsahovala vyjádření organizace Clamshellské aliance k rozhodnutí vybudovat jadernou elektrárnu ve městě Seabrook. Byly v ní také zdůrazněny požadavky, jejich opodstatnění a možné důsledky, které by nastaly po vybudování zařízení. Dále se v deklaraci nacházela kritika jaderného průmyslu a jaderné politiky. Nechyběla ani rizika spojená s výrobou atomové energie a atomových zbraní. Na závěr deklarace slíbila, že neukončí své opoziční aktivity, ba naopak, bude se snažit o jejich gradaci.¹⁶⁶

Ve stejných letech jako Clamshellská aliance vznikla i Abalonská aliance. Přes sedmdesát aktivistů se na základě nesouhlasu s elektrárnou Diablo Canyon rozhodlo vytvořit organizaci, která by zaštitila aktivisty stejného ražení po celých Spojených státech. Na konci sedmdesátých let fungovalo pod záštitou Abalonské aliance kolem šedesáti organizací.¹⁶⁷ Myšlenky aktivistů byly sjednoceny v dokumentu z května 1977 s názvem Deklarace jaderné rezistence.¹⁶⁸ První protest Abalonské aliance proběhl téhož roku v srpnu v areálu Diablo Canyon.¹⁶⁹ Při tomto protestu bylo zatčeno přes čtyřicet lidí a v následujícím roce bylo zatčených téměř půl tisíce. O tři roky později k Abalonské alianci přidružená skupina zorganizovala protestní shromáždění v San Francisku, kterého se účastnilo přes 25 tisíc aktivistů. Nejvýznamnější akce, kterou organizace uspořádala, a zároveň největší událost americké historie, na které se protestující dopouštěli občanské neposlušnosti, se odehrála právě v areálu Diablo Canyon. Došlo k zatčení téměř 1900 aktivistů, přičemž blokáda zařízení trvala celých 20 dní. Když se chýlila ke konci, jeden z inženýrů spravujících závod zjistil, že

That our energy needs can be adequately met through utilization of non-nuclear energy sources. 4. That energy should not be abused for private profit. 5. That people should not be exploited for private profit.“

¹⁶⁶ CLAMSHELL ALLIANCE. Tamtéž. Dostupné z:

<http://www.clamshellalliance.net/legacy/2010/03/06/declaration-of-nuclear-resistance-revised-version-adopted-november-1977-at-the-clamshell-congress/>. Na tomto odkaze je možné si deklaraci přečíst v anglickém jazyce celou.

¹⁶⁷ ROGERS, Michael. Abalone Alliance: Raiders of Diablo Canyon. *Rollingstone* [online]. 1981, č. 356 [vid. 3. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/culture/features/raiders-of-diablo-canyon-19811112>.

¹⁶⁸ Z angl. Declaration of Nuclear Resistance.

¹⁶⁹ Ilustrační fotografie k protestu: obrázek č. 6.

podpůrný systém, který měl sloužit k zajištění stavby při zemětřesení, byl špatně nainstalován.¹⁷⁰ Informace se okamžitě dostala do médií. Aktivistům protestujícím proti Diablo Canyonu to „nahrálo do karet“ a následně bylo staženo udělení licence k uvedení zařízení do provozu. To aktivisté vnímali jako veliký úspěch.¹⁷¹

V roce 1979 došlo k rozsáhlé okupaci elektrárny Diablo Canyon. Této události se účastnily skupiny Abalonská aliance a Greenpeace. Ty zorganizovaly poměrně velkou akci, která byla prováděna jak z pevniny, tak i z moře. Michael Rogers tuto akci ve svém článku v časopise *Rolling Stone* nazval „ekologickou variantou vylodění v Normandii.“¹⁷² Členové Abalonské aliance se vylodili na pláži u zařízení a odebrali se do kopců v blízkosti elektrárny. Tento protest měl podle organizátora Jona Duncansona trvat tři dny. Duncanson na moři poblíž pobřeží založil „bezpečnou zónu,“ kde kotvil s lodí a svými soukmenovci. První i druhý den se aktivisté nájezdy z moře dostávali na pevninu, kde se pak rozšiřovali v areálu elektrárny a konali svou protestní činnost.¹⁷³ Duncanson se obával, že pravidelná vylodění akorát stráž připraví na další a zmaří mu plány. Proto se rozhodl škuner připravit na stejný čas, ale pouze „na oko.“ Pobřežní stráž nečekala, že se aktivisté nerušeně vylodí na jiném místě. Příští, čtvrtý den, ale došlo k poškození lodi pojmenované *Duhový válečník*.¹⁷⁴ Pomalovanou loď členové Greenpeace opravili a vypluli na oceán ukončující svůj protest.¹⁷⁵ V tuto chvíli přišla na řadu Abalonská aliance. Ta se chystala založit tábor a začít blokádu zařízení. Aktivisté měli ve vlasech peříčka a na sobě pyžama. Čas si krátili například cvičením, přednáškami, a dalšími činnostmi. Většinou seděli nebo stáli v kruhu a zpívali nově složené nebo i starší protestní písně s protinukleárním podtextem, jejichž původ se datuje do šedesátých let. Protestující si v areálu zřídili i kuchyň, jídlo bylo čistě

¹⁷⁰ THE ENERGY NET. The Abalone Alliance Story. In: *Energy Net*. [online]. [vid. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.energy-net.org/01NUKE/AA.HTM>.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² ROGERS, Michael. Abalone Alliance: Raiders of Diablo Canyon. *Rollingstone* [online]. 1981, č. 356 [vid. 3. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/culture/features/raiders-of-diablo-canyon-19811112>. Z orig: „a kind of environmental Normandy Omaha Beach invasion“.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Z angl. Rainbow Warrior.

¹⁷⁵ ROGERS. Tamtéž.

vegetariánské, odpad se kompostoval. Tímto protestem se členové skupin snažili zabránit spuštění zařízení.¹⁷⁶

Jednání Abalonské aliance byla sice organizovaná, ale postrádala spontánnost a vůdcovství. Demokracie uvnitř aliance byla přehnaná; veškeré kroky totiž musely být schváleny shodou všech členů, nehrála tedy roli většina. To v mnoha situacích protestům spíše uškodilo. Během rozhovorů s reportéry aktivisté ukázali, v čem tkvěla jejich neefektivita. Na otázku, co by protestující dělali, kdyby na ně policie použila například slzný plyn, nebo kdyby se změnila strategie policejního sboru, který je v té chvíli pouze pozoroval, vedoucí skupin odpověděli, že by se aktivisté nejdříve museli poradit o dalším konání a výchozí krok si museli jednomyslně odhlasovat, což je u většího počtu lidí o to složitější. Po těchto protestech proti Diablo Canyonu nebyly nové jaderné závody ve státě New Hampshire objednávány po několik následujících let.¹⁷⁷

V pozdějších letech se začalo protestovat proti laboratořím v Livermore. Uvěznění aktivisté přetvořili Abalonskou alianci v Livermoreskou akční skupinu (LAG).¹⁷⁸ Ta vznikla za mřížemi kalifornské věznice z podnětu Kena Nightingalea a Eldreda Schneidera. Oba sbírali podpisy spoluvězňů, což jim dalo záruku jejich podpory v nové aktivistické skupině. Jak již bylo řečeno, členové Livermoreské akční skupiny se od této doby (od roku 1981) začali zaměřovat na protest proti Lawrence Livermore National Laboratory se sídlem v Kalifornii. Ve Spojených státech se nacházely tři takové laboratoře a specializovaly se na vývoj jaderných zbraní. Protestovalo se následujícím způsobem. Livermoreská akční skupina sestávala z několika seskupení. Ty obvykle zaměstnávaly přibližně dvacet členů. Existovalo tak mnoho menších skupin, přičemž každá se zaměřovala na druh protestování, který jí byl vlastní. Některé skupiny tedy protestovaly formou rozdávání letáčků s výstražným textem, například: „Jaderná energie není dobrá pro děti a další živé organismy.“ Díky této taktice byla skupina poměrně úspěšná a rozrůstala se o nové členy.¹⁷⁹

¹⁷⁶ ROGERS. Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Z angl. Livermore Action Group.

¹⁷⁹ WIKI. Livermore Action Group. In: *History of Nonviolence* [online]. [vid 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://historyofnonviolence.wiki.lovet.org/Livermore+Action+Group>.

Jako i předešlá organizace, Livermoreská akční skupina se zavázala k nenásilnému protestování.¹⁸⁰ Jedinci, kteří se chtěli účastnit blokády areálů používajících jaderný materiál, museli být členy těchto skupin. Následně pak absolvovali školení, jak se při těchto akcích chovat. Bylo jim zdůrazňováno, že nesmí používat násilí, protože by tím podkopávali autoritu skupiny a ničili její pověst. I přesto, že se této organizaci dařilo, vedli ji zkušené lidi, kteří měli výborné organizační schopnosti, nepodařilo se jí zabránit zahájení provozu laboratoře. Největším úspěchem bylo prodloužení vypuštění jaderné hlavice o několik dní. Aktivisté byli totiž shromážděni na místě odpalu. Ten nemohl být proveden, dokud se v dosahu nacházeli lidé. Laboratoř ale hlavici potřebovala otestovat, a tak ji odpálila navzdory. Aktivita Livermoreské akční skupiny výrazně utichala, přičemž první polovina osmdesátých let zaznamenala poslední záchvěvy protestů tohoto hnutí.¹⁸¹

Mezi pravděpodobně nejznámější ekologické a poměrně radikální organizace patřila Greenpeace. Greenpeace, jako většina ostatních organizací, byla založena na diplomatickém principu. Stála si za tím, že k dosažení svých cílů nesmí používat násilí.¹⁸² Organizace začala fungovat roku 1971 ve Vancouveru v Britské Kolumbii. Původně usilovala o zastavení nukleárního testování na Aljašce, které mělo být prováděno vládou Spojených států. Členové Greenpeace chtěli zabránit usmrcení mnoha živočichů. Přestože se to nepodařilo, skupina se nevzdala a pokračovala ve své činnosti. Později se stala známou po celém světě, kde má mnoho příznivců dodnes.¹⁸³

Během doby svého působení si zastánci „zeleného míru“ vytyčili několik cílů. Na vrcholu „zelené pyramidy“ bylo zabránit klimatickým změnám. Toho chtěli dosáhnout změnou orientace z elektráren spalujících fosilní paliva na zdroje energie získávané alternativními metodami. Vyzdvihovali větrné a sluneční elektrárny a bio paliva. Také chtěli vládu podnítit k zavedení takzvané uhlíkové daně.¹⁸⁴ Změna klimatu

¹⁸⁰ BUTIGAN, Ken. Livermore, Thirty Years On. *Waging Nonviolence* [online]. 2012 [4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://wagingnonviolence.org/feature/livermore-thirty-years-on/>.

¹⁸¹ ROGERS, Michael. Tamtéž.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ BRAYTON, Rebecca. The History of Greenpeace: Environmental Activists. In: *WatchMojo* [online]. 2014 [vid. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://watchmojo.com/video/id/8789/>.

¹⁸⁴ DOWDEY, Sarah. How Greenpeace Works. In: *How Stuff Works* [online]. 2016 [vid. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://money.howstuffworks.com/greenpeace.htm>.

byla způsobována mnoha faktory a Greenpeace tyto faktory zohlednila ve svých cílech. Mezi další tudíž spadal boj za uchování pralesů. Nejenže kácením pralesů země přichází o kyslík, což vede k mnoha dalším problémům, ale kvůli kácení také dochází k úhynu mnoha druhů zvířet. Aktivisté kempovali i přivázaní na stromech, když chtěli zabránit jejich porážení. Greenpeace svou aktivitou také bojovala proti lovení velryb.¹⁸⁵

Organizace je pro tuto práci důležitá pro její boj proti jaderné energii. Hnutí Greenpeace se od začátku své existence snažilo dosáhnout ukončení používání jaderných zbraní. Mimo toho aktivisté z této skupiny neuznávali elektronická a jiná zařízení, která obsahovala toxické látky, protože nebyly recyklovatelné a země je nemohla vstřebat, aniž by nedošlo ke kontaminaci. I tyto produkty měly být snažením Greenpeace na trhu minimalizovány.¹⁸⁶

I přesto, že se Greenpeace řídila jinými taktikami, spolupracovala s Abalonskou aliancí při protestech u elektrárny Diablo Canyon. Protože ale „zelení“ měli poměrně radikální smýšlení, na metody svého sesterského uskupení jim nezbyvalo mnoho trpělivost. I z tohoto důvodu obě unie jednaly samy za sebe, ačkoli měly stejné cíle. Co Greenpeace na Abalonské alianci také vadilo, bylo to, že se převážně skládala z pacifistických „hipíků“, kteří podle členů Greenpeace byli snadno zmanipulovatelní. Příslušníci ekologické organizace se obávali, že se do sesterské skupiny mohou velmi snadno dostat špehové a ti by mohli zmařit jejich společné počínání.¹⁸⁷ „Někteří Abalonští si byli jistí, že v době protestů proti Diablo Canyonu ve svých řadách měli agenta v přestrojení, ale rozhodli se, že jej budou ignorovat. Tomu Greenpeace nerozuměla.“¹⁸⁸ Vedení „zeleného míru“ mělo podezření, že i ve vlastních řadách mají špióny.

Další forma protestu proti jaderné energii se vyvinula díky aktivistce a vědkyni Randall Forsbergové. Ta svou činnost započala v roce 1968 na Stockholmském institutu

¹⁸⁵ DOWDEY. Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ ROGERS, Michael. Abalone Alliance: Raiders of Diablo Canyon. *Rollingstone* [online]. 1981, č. 356 [vid. 3. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/culture/features/raiders-of-diablo-canyon-19811112>.

¹⁸⁸ Tamtéž. Z orig.: „Some in the Abalone Alliance were sure there were undercover agents at Diablo Canyon, but decided to ignore them. Greenpeace didn't understand.“

pro výzkum mezinárodního míru.¹⁸⁹ O šest let později se přestěhovala do americké Cambridge, kde v roce 1980 získala doktorát na Massachusettském technologickém institutu,¹⁹⁰ aby vzápětí založila Institut pro studium obrany a odzbrojování.¹⁹¹ Také díky ní vznikla Kampaň za jaderné odzbrojení, které se věnuje podkapitola 7.1.¹⁹²

Vědkyně chtěla dosáhnout skončení jaderných zápasů mezi Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik. Od toho by to byl jen krok ke kompletnímu jadernému odzbrojení. Pozadí této myšlenky nastínila ve Volání po konci jaderných zápasů¹⁹³ a na tom pracovala i s dalšími aktivisty. V roce 1980 proběhlo několik referend, jejichž cíl byl zmíněn výše. Toto hlasování vyústilo ve volby v listopadu v roce 1982, kterých se účastnila více než jedna třetina občanů Spojených států. V 9 z 10 států a ve 34 z 37 měst referenda ve volbách uspěla. V červnu téhož roku došlo z iniciativy Randall Forsbergové k největšímu shromáždění v americké historii. Proběhlo v newyorském Central Parku a přítomných bylo mezi tři čtvrtě až milionem protestujících, nepočítaje podpůrné skupiny dělníků, náboženských a progresivních skupin. Důsledkem bylo prohlášení prezidenta Reagana; smlouvy se Sovětským svazem o jaderných zbraních byly plně chyb, a Sovětský svaz Reagan označil za „velmoc zla.“¹⁹⁴ Ve své řeči v roce 1983 dokonce oznámil, že je společným zájmem Sovětského svazu a Spojených států amerických zredukování počtu jaderných zbraní. Neopomenul zmínit utopickou vizi budoucnosti a svůj sen, aby byly jaderné zbraně zakázány a ze zemského povrchu smeteny. Protože protinukleární hnutí bylo mezi veřejností populární a blížily se volby (v roce 1984), prezident se zavázal k větší regulaci jaderných zbraní. Dokonce se nechal slyšet, že pokud záležitost s jadernými zbraněmi bude stále problémem, projedná se sovětským premiérem Jurim Andropovem jejich případnou

¹⁸⁹ Z angl. Stockholm International Peace Research Institute.

¹⁹⁰ Z angl. Massachusetts Institute of Technology.

¹⁹¹ Z angl. Institute for Defense and Disarmament Studies.

¹⁹² WIKIMEDIA. Randall Forsberg. In: *Wikipedia* online). 23. 3. 2016 [vid. 20. 4. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Randall_Forsberg.

¹⁹³ MEISEL, Duncan. The Nuclear Freeze campaign prevented an apocalypse, so can the climate movement. In: *Waging Nonviolence* [online]. 2015 [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://wagingnonviolence.org/feature/the-nuclear-freeze-campaign-prevented-an-apocalypse-so-can-the-climate-movement/>. Z angl. Call to Halt the Arms Race.

¹⁹⁴ Tamtéž. Originálně: „Evil empire.“

eliminaci. Obě země byly nakloněny ukončení svého jaderného zbrojení a testování. K úplnému zakázání jaderných zbraní sice nedošlo, ale do konce tohoto desetiletí díky jejich politice padla železná opona a s ní i tyto závody mezi oběma velmocemi.¹⁹⁵

Po nehodě v Three Mile Island se na krátkou dobu vytvořila organizace s názvem Central Pennsylvanians United, která požadovala zrušení elektrárny a v žádném případě nesouhlasila s tím, že by zařízení mělo být znovu uvedeno do provozu. S dalšími skupinami se začala domlouvat na postupech proti elektrárně, shodujíc se na následné taktice protestů, shromáždění a hlavně přímých akcích u zařízení. Protože ale Komise pro regulování jaderné energie restart zařízení posunula na dobu neurčitou, skupiny se ihned rozpustily.¹⁹⁶

3.4 Protestovali hudbou: „Bomba nás spojí“

To ve své protestní písni zpívá Steven Morrissey z kapely The Smiths. Protest měl mnoho tváří a mezi jednu z nich patřilo skládání a zpívání takových písní. Ve druhé polovině dvacátého století se skládalo velkého množství protestsongů. Ty byly zaměřeny na kritiku válek, kterých se Spojené státy po druhé světové válce účastnily. Od válečných protestsongů to byl jen krůček k protijaderným.¹⁹⁷

Píseň „Eve of Destruction, apokalyptická, hrozivá, ale chytlavá skladba, která prorokovala protiválečné protesty a vyvěrání protestů za práva pro Afroameričany v polovině šedesátých let.“¹⁹⁸ V této písni se skrývalo mnoho palčivých témat tehdejší společnosti, a P. F. Sloan, autor slov, je vyslovil nahlas prostřednictvím úst zpěváka

¹⁹⁵ MEISEL. Tamtéž.

¹⁹⁶ FORTUNA, Thomas. U.S. anti-nuclear activists campaign against restarting Three Mile Island nuclear generátor, 1979 – 1985. In: *NV Database* [online]. 18. 9. 2011 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://nvdatabase.swarthmore.edu/content/us-anti-nuclear-activists-campaign-against-restarting-three-mile-island-nuclear-generator-19>.

¹⁹⁷ EPSTEIN, Lawrence J. *Political Folk Music in America from Its Origins to Bob Dylan* [online]. North Carolina: McFarland & Company, Inc., 2010. [vid. 6. 4. 2016]. ISBN 978-0-7864-4862-3. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=XlulidpKeMC&pg=PA119&dq=origins+of+war+protest+songs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEWjGiJaAyyrLAhXKB5oKHaJzDjkQ6AEIGzAA#v=onepage&q=war&f=false>.

¹⁹⁸ KREPS, Daniel. P. F. Sloan, ‚Eve of Destruction‘ Songwriter, Dead at 70. *Rolling Stone* [online]. 2015 [vid. 11. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/music/news/p-f-sloan-eve-of-destruction-songwriter-dead-at-70-20151116>.

Barryho McGuirea. Hned v první sloce se mluvilo o válčení na východě – tím byla myšlena válka ve Vietnamu. S ní souvisel odvod mladých Američanů, kteří byli od osmnácti let svého věku způsobilí pro boj na frontě, ale paradoxně nemohli k volbám. „Když zmáčkneš to tlačítko, už není cesty zpět.“¹⁹⁹ Výbuch atomové bomby všechny zabije, nebude již koho zachraňovat. V písni nechyběla ani kritika vlády. „Plno senátorů neschopných schválit zákon,“²⁰⁰ znělo povzdechnutí nad jadernou politikou Spojených států amerických, které jádro podporovaly. Konec písně neopomenul ani rasový problém, který byl stále na denním pořádku, a to nejen ve Spojených státech, kdy právě v tuto dobu probíhal boj černochů za občanská práva. „... a znovu a znovu mi příteli říkej, jestlipak nevěříš, že se ocitáme v předvečer zkázy ...“²⁰¹

Anglická heavymetalová kapela Black Sabbath ve své písni Children of the Grave z roku 1971 zpívala o protestních hnutích. Ta v tuto dobu zažívala druhou silnou vlnu. Aktivistická základna se rozšiřovala, časté byly masové protesty, od kterých si protestující slibovali velké změny v jaderné politice. Hnutí v tuto dobu disponovalo nově nabitým elánem, který se odrážel v textu skladby. Píseň popisovala činnost aktivistů, jak byla zmíněna výše. Skladba vyprávěla o mladých lidech, kteří se postavili realitě navzdory, protože už je nebavilo v takovém světě žít. A tak vyšli do ulic, protestovat a bojovat za lepší svět, svět v lásce a míru. Poslední sloka písně posluchače nabádala, aby vyšli ven, přidali se k ostatním protestujícím a rozšiřovali mír a lásku, pokud chtěli lepší svět.²⁰²

Jimi Hendrix v roce 1968 vydal album Electric Ladyland.²⁰³ Mezi skladbami na albu byla píseň s názvem 1983 (A Merman I Shoul Turn to Be). Píseň s apokalyptickou vizí budoucnosti vyprávěla příběh milenců, znechucených světem, ve kterém se válčilo a kde už nechtěli déle žít. Vydali se proto strávit zbytek svých životů v moři jako mořští lidé.²⁰⁴

¹⁹⁹ MCGUIRE, Barry. *Eve of Destruction*. 1965.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ MCGUIRE, Tamtéž.

²⁰² BLACK SABBATH. *Children of the Grave*. 1971.

²⁰³ SONY MUSIC ENTERTAINMENT. James marshall Hendrix. In: *Jimi Hendrix* [online]. 2016 [vid. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jimihendrix.com/biography/>.

²⁰⁴ GLOVER, Tony. Electric Ladyland. *Rolling Stone* [online]. 1968, č. 21.. [vid. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/music/albumreviews/electric-ladyland-19681109>.

Hendrixovo hudební dílo 1983, podobně jako Orwelovo nezaměnitelné dílo s názvem 1984, byla tato píseň s apokalyptickou vizí budoucnosti složena o dvě dekády dříve, na konci let šedesátých; let, která byla charakterizována jako „desetiletí hippies.“ V této době, na konci dekády, se hnutí hippies nacházelo na svém vrcholu, a po světoznámém festivalu ve Woodstocku se milovníci míru a radovánek začali pomalu navracet k běžnému životu.²⁰⁵ Šedesátá léta byla ale i dobou, ve které se pozornost nejen hipíků, ale i širší veřejnosti, přesunula od války ve Vietnamu na domácí scénu, na scénu, v níž první housle hrálo jádro. Válka ve Vietnamu, stejně tak jako studená válka a neustálá hrozba jaderného konfliktu mezi velmocemi, byly stále palčivým problémem. To vše ovlivnilo umělce Jimiho Hendrixe ke složení písně, v níž představil vizi světa o půl druhého desetiletí později. Jeho apokalyptickou představu budoucnosti ovlivnilo ono dění jak ve Spojených státech, tak i ve světě. V písni se Hendrix vrátil k oceánu, zdroji veškerého života na Zemi. „Řekni, vidíš, jaký je tu chaos, na každém kousku země se bojuje, z nebe padají obrovské věci ve tvaru propisek a rtěnek a lidi řvou bolestí.“²⁰⁶ Pokračoval myšlenkou, kterou adoptovali novodobí skeptici: „Je velká škoda, že naši přátelé s námi dnes nemohou být, velká škoda. Stroje, které jsme si sami postavili, nás nikdy nezachrání.“²⁰⁷

Peter Townshend, frontman britské kapely the Who, společně s ostatními členy skládal písně, které si braly na paškál problémy tehdejší společnosti. Mezi ně patřila opět hrozba jaderného konfliktu. Právě strach z toho, co by mohlo nastat a z toho, co už se nějakou dobu dělo, vyjádřila kapela ve skladbě z roku 1982 s názvem *Why Did I Fall For That?* Píseň popsala opět apokalyptickou vizi budoucnosti, kdy se lidstvo zničilo vlastními technickými vynálezy. Zemřeli hlupáci společně s těmi, kteří byli u moci a dovolili, aby se jim vše vymklo z rukou, ačkoli naslibovali lepší zítřky a sami v ně věřili. A Peter Townshend se tázal, proč na to všechno skočili? „Za 4 minuty 12, slunečný den, možná, že když se usmějem, zastavíme čas. Možná budeme schopní vše

²⁰⁵ ISSITT, Micah Lee. *Hippies: A Guide to an American Subculture* [online]. Santa Barbara: Greenwood Press, 2009. [vid. 10. 10. 2016]. ISBN 978-0-313-36573-7. Dostupné z https://books.google.cz/books?id=rVfRL_TpKb8C&pg=PA12&dq=hippies+after+woodstock&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjv46zKsNPPAhVFARQKHUxfBSMQ6AEIHTAA#v=onepage&q=hippies%20after%20woodstock&f=false.

²⁰⁶ HENDRIX, Jimi. *1983 (A Mermaid I Should Turn To Be)*. 1968.

²⁰⁷ Tamtéž.

vrátit, možná, možná, možná jsou slova prokletí... Věřili jsme, že nás se to nedotkne, ale historie se opakuje, proč jen jsme na to skočili?“²⁰⁸

Často i celá alba interpretů byla ovlivněna „disfunkční a odpadlickou bělošskou Amerikou,“²⁰⁹ jako bylo album punkové kapely Black Flag z roku 1981, které bylo pojmenováno příznačně *Damaged – Zničený*. Přesně takový svět celé album popisovalo. Píseň *Rise Above* vylíčila vládu, která pokroutila vše, co řekla a slíbila. Proto by lidé měli povstat a zmocnit se vlády sami. Společnost by měla využít šance, se kterou se narodila a postarat se tak o lepší zítřky.²¹⁰ Stejně tak píseň *Spray Paint* nabádala k tomu, aby lidé začali být aktivní, bojovali proti plánům vlády, se kterými nesouhlasili, pobízela k aktivitě, která byla pro tuto dobu tak typická. Ve své písni *Gimmie Gimmie Gimmie* kapela položila řečnickou otázku: Existují vůbec nějaké problémy, které je možné vyřešit atomovou bombou? Po poslechu celého alba měl člověk pocit nicotnosti, texty oplývaly depresivitou. Bylo v nich cítit, že autoři zlomili nad lidstvem hůl.

Bob Dylan je snad jedním z nejznámějších folkových zpěváků vůbec. Jeho písně obsahovaly poselství, reakce na tehdejší dění ve společnosti. Umělec „byl ovlivněn americkými radikálními skupinami ... ale hlavně politickým vřením, které odstartovali mladí lidé protestující za práva černochů a také protinukleárním hnutím. Ve svých písních se věnoval teroru vzniklému během jaderných závodů, chudobě, rasismu a věznění, šovinismu a válce.“²¹¹ Mezi Dylanovy písně, které se věnovaly jaderné tematice, patřily *Masters of War*, ale třeba také *A Hard Rain's a-Gonna Fall*. V těchto

²⁰⁸ THE WHO. *Why Did I Fall For That*. 1982. Z orig.: „*Four minutes to midnight on a sunny day, maybe if we smile the clock'll fade away, maybe we can force the hands to just reverse, maybe a word, maybe maybe is a curse, ... we simply believe that we'd remain intact, but history is asking why did you fall for that?*“

²⁰⁹ SMITH, Sid. *Black Flag: Damaged: Review: There's an almost acoustic single-mindedness about this album's monochromatic howl*. In: *BBC* [online]. 2007 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/music/reviews/4dcz>. Z orig.: „*dysfunctional, disaffected white America*“.

²¹⁰ BLACK FLAG. *Rise Above*. 1981.

²¹¹ MARQUEE, Mike. *The Politics of Bob Dylan*. In: *Red Pepper* [online]. Listopad 2003 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.redpepper.org.uk/the-politics-of-bob-dylan/>. Z orig.: „*Influenced by American radical traditions ... and above all by the political ferment touched off among young people by the civil rights and ban the bomb movements, he engaged in his songs with the terror of the nuclear arms race, with poverty, racism and prison, jingoism and war.*“

písniích se odrážela nelibost vůči neustálé výrobě zbraní, která byla pro období studené války charakteristická.²¹² Bob Dylan na počátku šedesátých let ale také napsal několik protinukleárních písní, které však nikdy nebyly zveřejněny. V článku webové stránky Reuters se objevila informace, že byly nalezeny v šuplíku stolu ve Švédsku.²¹³ Tyto písně byly napsány pro knihu protestních písní, která však nikdy nebyla publikována. Mezi některé z protestsongů patřily například Go Away You Bomb. Je patrné, že Dylan ve svých písniích opovrhoval atomem, který byl „lidmi vytvořen, lidmi vlastněn, také s ním lidé operují. Může být špatně vyroben, vlastněn špatnými lidmi, může s ním být špatně zacházeno a může být zneužit. Nesnáším tě, protože bys na mě mohl náhodou spadnout a zabít mě!“²¹⁴

²¹² HARKS, Becky Sherrick. Top 10 Bob Dylan Protest Songs. In: *Ultimate Classic Rock* [online]. [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://ultimateclassicrock.com/bob-dylan-protest-songs/>.

²¹³ THOMSON REUTERS. Lyrics of unpublished Bob Dylan anti-nuclear song up for sale. In: *Reuters* [online]. 2. 5. 2013 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/music-bobdylan-song-idINDEE9410FC20130502>.

²¹⁴ Tamtéž. Z orig.: „*I hate you cause yer man-made and man-owned an‘ man-handled/An‘ you might be miss-made an‘ miss-owned an‘ miss-handled an‘ miss-used/An‘ I hate you cause you could drop on me by accident an‘ kill me.*“

4. Zakažte bombu!²¹⁵

Na druhé straně probíhaly protesty proti testování atomových a vodíkových bomb, které měly také svá specifika. Často byly podávány formou písemné stížnosti, ale i klasickou formou protestu, přímou aktivitou, které se v těchto případech zpravidla účastnilo maximálně několik desítek osob. Jednalo se například o protesty vsedě či protestní hladovky. Tyto aktivity také probíhaly lokálně, u daných oblastí, kde testování probíhalo. Pacifik a Nevada se staly hlavními oblastmi, které těmto účelům sloužily, a kde se odehrávalo nejvíce protestů.²¹⁶

První impulz k zahájení testování jaderných zbraní dalo námořnictvo. To se zajímalo o to, jaké účinky by měl výbuch bomby podobné jedné z těch, které zasáhly Japonsko. Největší pozornost chtělo věnovat škodám, které by výbuch způsobil jak válečné lodi, tak celé flotile takovýchto plavidel. I proto prezident Truman dne 10. ledna 1946 schválil plán pro operaci Crossroads. Pro její uskutečnění byly vybrány Marshallovy ostrovy. Nacházely se přibližně 400 km od Kwajaleinu, jenž sloužil coby vojenská základna pro bombardéry. Ostrovy byly dostatečně vzdáleny od oblastí, kde probíhal rybolov. Oblast navíc poskytovala rozlehlé území pro účely této operace.²¹⁷

Testování v oblasti Marshallových ostrovů mělo poměrně pozitivní vliv na obecné povědomí lidí o jaderných zbraních. Média jej prezentovala jako zkoušku sebeobrany, kdy bylo nutné zjistit, jak americké námořnictvo potenciální atomový konflikt ustojí. Časopis *Newsweek* ve článku *To dobré, co vzejde z testování na*

²¹⁵ CIMENT, James. *Postwar America: An Encyclopedia of Social, Political, Cultural, and Economic History* [online]. New York: Routledge, 2015. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 13:9780765680679. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=pnGsBwAAQBAJ&pg=PA112&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjvOTkn6HPAhVGOxQKHaelATQQ6AEINTAD#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>. S. 112.

²¹⁶ TITUS, Costandina A. *Bombs in the Backyard: Atomic Testing and American Politics* [online] Reno: University of Nevada Press, 2001. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-87417-370-1. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=eQfG-U5iAPYC&printsec=frontcover&dq=atomic+bombs+testing&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjPvJeJmqHPAhXEcRQKHUaEAbEQ6AEIJDA#v=snippet&q=protest&f=false>. S. 98.

²¹⁷ Tamtéž. S. 40.

Bikini²¹⁸ psal, že „jednou z odpovědí, kterou má testování poskytnout je co nejrychlejší diagnostikování možného speciálního léčebného postupu u obětí zasažených při testování jaderných zbraní.“²¹⁹ Díky tomu, jak byly americké veřejnosti informace z „horké zóny“ podávány, lidé získali v jaderné zbraně důvěru. Neobávali se natolik, neboť vnímali hlavně to, že je jejich země dobře chráněná. V tuto dobu se teprve začínalo hovořit o účincích radioaktivního spadu a teprve kolem počátku 60. let se příslib jeho minimalizací zákazem testování stával prostředkem pro získávání voličů.²²⁰

Paradoxně mnoho vědců, kteří se podíleli na vývoji atomových bomb, se později postavilo do opozice. Velký boom jejich protestních aktivit byl zaznamenán zejména po bombardování Japonska před koncem druhé světové války. Mnozí vytvořili organizace, v rámci kterých uplatňovali svoje protiatomové ideje.²²¹

Roku 1957 byla založena další aktivistická organizace. Jednalo se o Národní komisi pro rozumnou jadernou politiku, která vystupovala pod zkratkou SANE.²²² Jejími lídry byli aktivisté bojující za mír Norman Cousins a Clarence Pickett. Oproti aliancím, které se na sebe snažily upozornit hlavně pomocí občanské neposlušnosti, SANE zvolila reklamu v *New York Times*. Během jednoho roku se této organizaci podařilo získat na 25 tisíc přívrženců a později zahájit kampaň s názvem Zakažte bombu.²²³ Ta zažila nejrušnější období mezi lety 1957 a 1963, kdy se snažila svou aktivitou docílit ukončení zbrojení. Aktivisté ze sdružení Zakázat bombu podnikli

²¹⁸ Z angl. The Good that May Come From the Tests at Bikini. Tamtéž. S. 40.

²¹⁹ TITUS. Tamtéž. S. 40. Z orig. „... one of the answers sought in the tests will be to indicate quickly enough the need for special medical treatment of atom bomb victims.“

²²⁰ Tamtéž. S. 41.

²²¹ CIMENT, James. *Postwar America: An Encyclopedia of Social, Political, Cultural, and Economic History* [online]. New York: Routledge, 2015. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 13:9780765680679. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=pnGsBwAAQBAJ&pg=PA112&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjvyOTkn6HPAhVGOxQKHaELATQQ6AEINTAD#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>. S. 112. Více k protestním aktivitám vědců viz strana 64.

²²² Z angl. National Committee for a Sane Nuclear Policy. Tamtéž. Zkratka SANE fungovala i jako slovní hříčka. Slovo se do českého jazyka překládá jako „rozumný,“ což poukazovalo na jednání aktivistů jako na rozumnou a všem prospěšnou věc.

²²³ Z angl. Ban the Bomb. Tamtéž. S 112.

demonstrační pochod městem New York v roce 1957, přičemž se ho účastnilo přibližně 40 tisíc lidí a stal se tak populárním, že se konal výročně. SANE se také zviditelnila díky dětskému lékaři Benjaminu Spockovi. Doktor Spock pojmenoval a zdůraznil zdravotní rizika u dětí a těhotných žen. Organizace pak publikovala mnohé letáčky, které obsahovaly předpovídané zdravotní defekty narozených dětí a rizika nedonošení způsobených právě radiací.²²⁴ Pravděpodobně nejdramatičtější akci hnutí zažilo, když se skupina Kvakerů na jaře 1958 pokusila doplout do oblasti Marshallových ostrovů. Zde se měli pokusit o protest proti otestování vodíkové bomby plánované o několik let později. Aktivisty zastavila pobřežní hlídka.²²⁵ Protože byl tento čin velmi dobře veřejně propagován, aktivisté na pevnině na sebe nenechali dlouho čekat a podpořili svoje „bratry“ vytvořením nápisů, s nimiž vyšli do ulic před kanceláři AEC, a to v Bostonu, Philadelphii, New Yorku, Washingtonu, Chicagu, Los Angeles a v San Franciscu. Na nápisě stálo „Zastavte testování, ne Golden Rule.“²²⁶ S lodí Golden Rule se aktivisté totiž snažili k atolu doplavít.²²⁷

Dne 25. července 1963 došlo po vzájemném jednání Chruščova s Kennedym k uzavření dohody, která částečně zakázala testování jaderných zbraní. Jednalo se o atmosférické testy, pozemní zůstaly však stále povolené a provozovaly se po celý zbytek studené války, přičemž jaderný arsenál obou velmocí narůstal.²²⁸ I přesto většina členů SANE tento akt vnímala jako velký úspěch, a proto se jejich pozornost přesunula

²²⁴ TITUS, Costandina A. *Bombs in the Backyard: Atomic Testing and American Politics* [online]. Reno: University of Nevada Press, 2001. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-87417-370-1. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=eQfG-U5iAPYC&printsec=frontcover&dq=atomic+bombs+testing&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjPvJeJmqHPAhXEcRQKHUaEAbEQ6AEIJDA#v=snippet&q=protest&f=false>. S. 113.

²²⁵ Tamtéž. S. 99.

²²⁶ WITTNER, Lawrence S. *Resisting the Bomb: A History of the World Nuclear Disarmament Movement, 1954 – 1970 Volume 2 The Struggle Against the Bomb* [online]. Stanford: Stanford University Press, 1997. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-0847-2528-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=vJuaAAAIAAJ&pg=PA223&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjvyOTkn6HPAhVGOxQKHaelATQQ6AEILTAC#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>. S. 56. Z orig.: „*Stop the tests, not the Golden Rule.*“

²²⁷ TITUS. Tamtéž. S. 98.

²²⁸ Z angl. Partial test Ban Treaty. Tamtéž.

na válku ve Vietnamu, která v tuto dobu probíhala již téměř deset let a stále se nechýlila ke konci.²²⁹

V této době se informace o škodlivosti radioaktivního spadu produkovaného při atmosférických výbuších stávaly dostupnější. I Albert Einstein byl jedním z těch, kteří se vyjádřili pro ukončení testování. V první polovině roku 1957 pak 3 tisíce amerických a 8 tisíc mezinárodně vystupujících vědců podepsalo petici požadující mezinárodní dohodu o ukončení jaderného testování.²³⁰

Na území Nevady se protestovalo tím více, čím častěji probíhaly testy jaderných zbraní. Nejednalo se však o protestní akce velkých organizovaných skupin, nýbrž o lokální písemné stížnosti majitelů pozemků, kteří díky testování určitým způsobem trpěli. Trpěl kupříkladu dobytek mnohých farmářů, kterému výbuchy způsobovaly popáleniny kůže. AEC se vždy velmi rychle snažila škody nahradit, aby se stížnosti nekupily. Nejčastěji si však stěžoval Dan Sheahan,²³¹ majitel a provozovatel dolu, jenž se musel uzavřít pokaždé, kdy mělo dojít k otestování zbraně.²³² Kompenzace byly vypláceny z Fondu pro odškodňování obětí, který instituce byla nucena založit krátce poté, co testování započalo.²³³

Obecně se ale v Nevadě testování spíše podporovalo, protože se lidé obávali, že se Rusko nebude držet smluv týkajících se omezování testování jaderných zbraní, které s USA uzavřelo. Poměrně neúspěšná byla kampaň prezidentského kandidáta George McGoverna, jež vedl Gary Hart. V roce 1984 hned po slabém a nepočetném protestu před vládní budovou v Las Vegas, který se odehrál v době 33. výročí prvního odpálení jaderné bomby. Hart přislíbil pozastavení testování na půl roku. Reakcí na Hartovu kampaň byl například článek v novinách Las Vegas Sun s názvem Znepokojuje Vás vůbec testování v Nevadské testovací oblasti?²³⁴ Noviny otiskly pouze jedinou negativní odpověď z pěti dotázaných.²³⁵

²²⁹ WITTNER. Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Není známo, jak AEC reagovala.

²³² TITUS. Tamtéž. S. 99.

²³³ TITUS. Tamtéž. S. 50.

²³⁴ Z angl. Does testing at the Nevada Test Site worry you? Tamtéž. S. 100.

²³⁵ Tamtéž. S. 100.

Protestní hladovky se v padesátých letech staly poměrně oblíbenou formou vyjadřování nespokojenosti s jadernou politikou země. Aktivisté Rustin, Sutherland, Dellinger, Muste, Francis Hall a Winifred Rawlins založili skupinu s názvem Hladovkou k míru.²³⁶ Ta se rozhodla zahájit osmidenní protestní hladovku ve Washingtonu D.C. během Pašijového týdnu, kdy přítomní aktivisté nabádali vládu, aby se rozhodla, jestli ponese svatý kříž anebo bombu. Reakcí na plánovaný protest byly spontánní lokální hladovky, mezi kterými vynikaly dvě. Šestiletý chlapec se v rámci boje za svět bez zbraní chtěl vzdát dvou jídel denně a osmdesátiletá žena, která ač velmi nemocná, byla ochotná nejíst v pátek a v sobotu v době plánovaného protestu.²³⁷

Fungovaly i protestní karavanové jízdy. V karavanu žilo zpravidla osm až deset lidí, kteří se společně učili taktikám jejich odboje, vzdělávali také veřejnost, pro kterou pořádali semináře, ale například také spolupracovali s jinými organizacemi. Svým jednáním se lidi snažili podnítit, aby o této problematice diskutovali, a tím se je snažili přivést k aktivní protestní činnosti.²³⁸

Američtí vědci byli aktivnější. V únoru roku 1958 do oběhu dostali kolem 150 tisíc petic, které požadovaly ukončení plánovaných jaderných testů v Tichém oceánu. Ještě rok předtím Asociace amerických vědců²³⁹ (FAS) podněcovala mezinárodní zákaz atomového testování, který urgovala i následující rok. Podle ní by zákaz zamezil šíření nukleárního „know how,“ snížil obavy z radioaktivního spadu a

²³⁶ Z angl. Fast for Peace. INTONDI, Vincent J. *African Americans Against the Bomb: Nuclear Weapons, Colonialism, and the Black Freedom Movement* [online]. Stanford: Stanford University Press, 2015. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 978-0-8047-9348-3. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=THAvBgAAQBAJ&pg=PA15&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjvyOTkn6HPAhVGOxQKHaelATQQ6AEIGzAA#v=onepage&q=protest&f=false>.

²³⁷ INTONDI. Tamtéž. S. 43.

²³⁸ Tamtéž. S. 43.

²³⁹ Z angl. Federation of American Scientists. WITTNER, Lawrence S. *Resisting the Bomb: A History of the World Nuclear Disarmament Movement, 1954 – 1970 Volume 2 The Struggle Against the Bomb*. [online]. Stanford: Stanford University Press, 1997. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-0847-2528-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=vJuaAAAIAAJ&pg=PA223&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjvyOTkn6HPAhVGOxQKHaelATQQ6AEILTAC#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>. S. 51.

otevřel by tak i půdu pro vyjednávání ostatních politických a armádních záležitostí, kterým bylo potřeba věnovat pozornost. Na druhé straně existovalo mnoho vědců, kteří se s tímto názorem neztotožňovali. Mezi nimi byl například i Edward Teller, který tvrdil, že radiace nezpůsobuje téměř žádná zdravotní rizika lidem, kteří jsou jí vystaveni. Žurnály věnující se jaderné problematice, mezi nimiž vynikal i *Bulletin jaderných fyziků*, psaly opak. V roce 1957 i vědci, které zaměstnávala AEC, připustili, že radioaktivní spad měl více než neblahé účinky na lidský organismus, a že může dokonce způsobit i rakovinu.²⁴⁰

²⁴⁰ WITTNER, Lawrence S. *Resisting the Bomb: A History of the World Nuclear Disarmament Movement, 1954 – 1970 Volume 2 The Struggle Against the Bomb* [online]. Stanford: Stanford University Press, 1997... [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-0847-2528-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=vJuaAAAAIAAJ&pg=PA223&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjvyOTkn6HPAhVGOxQKHaelATQQ6AEILTAC#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>. S. 52.

5. Protesty spojené s likvidováním jaderného odpadu

Kvůli škodlivosti jádra musely být stanoveny postupy, kterými se zbytky radioaktivního materiálu bez dalšího využití uskladní, aby neznečišťovaly životní prostředí a neškodily zároveň ani živým organismům. V souvislosti s tím bylo třeba přihlídnout k poločas rozpadu jednotlivých radioaktivních prvků. Každý prvek (uran, plutonium, krypton, cesium a kupříkladu stroncium) byl jiný, proto se poločas rozpadu každého z nich lišil. Poločas rozpadu uranu se různil podle jeho izotopu. V jaderných elektrárnách nebo při výrobě jaderných zbraní se používal uran s izotopem číslo 233, 235 či 238. Čím vyšší bylo toto číslo, tím delší byl poločas rozpadu. U izotopu 233 to činilo 159 200 let. Uran s izotopem 235 se rozpadal $7,04 \times 10^8$ let a uran 238 $4,468 \times 10^9$ let.²⁴¹ Plutonium s izotopem 239 pak 24 110 let.²⁴² I přes to, že některé z nich byly produktem jaderného štěpení, jako tomu bylo například u plutonia, vznikla potřeba jejich dlouhodobého uskladnění, jež se mohla pohybovat až do několika set let, i více. Proto se ve Spojených státech začala budovat skladiště jaderného odpadu. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let pak AEC začala rozšiřovat počty těchto zařízení.²⁴³

Mezi největší producenty jaderného odpadu v roce 1974 *Bulletin jaderných fyziků* do svého čísla zařadil tři jaderná zařízení, a to Hanford Nuclear Reservation (HNR) poblíž Richlandu, National Reactor Test Site (NRTS) u Arca a v neposlední řadě Savannah River Reservation (SRR) nedaleko Barnwellu.²⁴⁴ Podle periodika zařízení uchovávala jaderný odpad v barelech pro tyto účely určených a schválených institucí

²⁴¹ WIKIMEDIA. Uran (prvek). In: *Wikipedia* [online]. 26. 5. 2016 [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Uran_\(prvek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Uran_(prvek)).

²⁴² WIKIMEDIA. Plutonium. In: *Wikipedia* [online]. 19. 6. 2016 [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Plutonium#V.C3.BDroba_a_vyu.C5.BEit.C3.AD.

²⁴³ MCKLIN, Philip P. Environmental Hazards of Nuclear Wastes. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1974, roč. 30, č. 4, s. 36 – 37 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=KQwAAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

²⁴⁴ Tamtéž. S. 37.

AEC. Konkrétně v zařízení HNR²⁴⁵ jaderný materiál často z barelů unikal.²⁴⁶ V publikaci *N-reactor at Hanford Reservation, Washington: Safety and Environmental Concerns* byl popsán poměrně drastický únik radiace, který byl zaznamenán před rokem 1986. Ten se však nemohl vyrovnat nehodě z roku 1962, kdy při úniku radioaktivního plutonia bylo záření vystaveno několik dělníků, kteří při generálním úklidu zjistili závadu.²⁴⁷ Novinový ústřížek z 18. března roku 1983 tvrdil, že tisíce litrů radioaktivní vody několik dní unikalo ze skladiště v zařízení.²⁴⁸ Pravděpodobně z důvodu uklidňování veřejnosti, která tento článek mohla v novinách číst, vedoucí osoby tvrdily, že radioaktivní tekutina byla zastavena předtím, než se dostala do styku s prostředím.²⁴⁹

Zainteresovaná skupina aktivistů později vyjádřila své postoje v Novém Mexiku, kde se konalo několik protestních akcí zaměřených proti uskladňování jaderného odpadu v zařízení poblíž města Carlsbad, ale také například Albuquerque.²⁵⁰ Podobná akce se konala na Rhoad Islandu. V tamější komunitě také bujela nenávist vůči

²⁴⁵ Toto zařízení se s problémy potýkalo často a trvá to dodnes. K únikům docházelo průběžně od roku 2011 a do půdy se dostalo na 13 tisíc litrů odpadu z tanků uskladněných v podzemním skladšti.

ALTERNET. 'Catastrophic Leak' Found at Hanford Nuclear Site in Washington State. In: *Alternet* [online]. 25. 4. 2016 [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: <http://www.alternet.org/environment/catastrophic-leak-found-hanford-nuclear-site-washington-state>.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ U.S. DEPARTMENT OF ENERGY. *Draft Environmental Statement for the Siting, Construction, and Operation of New Production Reactor Capacity Volume 4* [online]. Duben 1991. [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=JwYxAQAAMAAJ&pg=SA1-PA27&dq=national+reactor+testing+station+accident&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiE8b7RpdXNAhUGVRQKHeWkATsQ6AEIMTAB#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20accident&f=false>.

²⁴⁸ U.S. G.P.O. *N-reactor at Hanfords Reservation, Washington: Safety and Environmental Concerns* [online]. 1986. [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=MeRaVqFX-ioC&q=hanford+nuclear+reservation+leak&dq=hanford+nuclear+reservation+leak&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjg4bXjdXNAhWBmxQKHZtOA0sQ6AEIMzAA>. S. 181.

²⁴⁹ Tamtéž. S. 181.

²⁵⁰ PUBLIC HEALTH INFORMATION SERVICES. *Public Health Comments* [online]. 1991 [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=XhRXAAAAMAAJ&q=hanford+nuclear+reservation+leak+protest&dq=hanford+nuclear+reservation+leak+protest&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiNpN_vjdXNAhWFP RQKHWP7BVCQ6AEIMzAA.

skladování jaderného odpadu. Co víc, členové Výboru pro skladování jaderného odpadu²⁵¹ z Lower Cape v Massachusetts, v roce 1960 vyjádřili nesouhlas s odpadem umístěným v massachusettských vodách, protože hrozila její kontaminace. Kontejnery na jaderný odpad totiž podle AEC měly životnost pouhých deset let, což byla velmi krátká doba i pro prvky s krátkým poločasem rozpadu.²⁵²

V NRTS v roce 1961 došlo k výbuchu reaktoru.²⁵³ K nehodě došlo při ruční manipulaci se strojem při údržbě, kdy v něm došlo k prudkému nárůstu tlaku a následnému vymrštění části reaktoru do vzduchu. Tři pracovníci během nehody zemřeli.²⁵⁴ V Savannah River se odpad skladoval v chlazených barelech v podzemí. Ty byly vyrobeny z oceli. Takovéto nádoby byly umístěné v betonových bezpečnostních schránkách.²⁵⁵ Po několika letech a chemických procesech s odpadem docházelo k jeho

²⁵¹ Z angl. The Lower Cape Committee on Radioactive Waste Disposal

²⁵² THE EDUCATIONAL FOUNDATION FOR NUCLEAR SCIENCE, INC. Sea Disposal of Atomic Wastes. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1960, roč. 16, č. 4, s. 141 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=3QgAAAAAMBAJ&pg=PA143&dq=the+lower+cape+committee+bulletin+of+the+atomic+scientists&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewi32pqcXNXNAhXGNxQKHVoBCB4Q6AEIGzAA#v=onepage&q=the%20lower%20cape%20committee&f=false>.

²⁵³ BINI, Elisabetta, GARA VINI, Giuliano, ROMERO, Federico. *Oil Shock: The 1973 Crisis and its Economic Legacy* [online]. London: I.B. Tauris & Co. Ltd, 2016. [vid. 2. 7. 2016]. ISBN 978-0-85772-958-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=iZ2LDAQAQBAJ&pg=PT196&dq=national+reactor+testing+station+protest&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewj__OLlpdXNAhVBPxQKHVcAZ4Q6AEILjAA#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20protest&f=false.

²⁵⁴ NUTTALL, William J. *Nuclear Renaissance: Technologies and Policies for the Future of Nuclear Power* [online]. New York: Taylor & Francis Group, 2005. [vid. 2. 7. 2016]. ISBN 0-7503-0936-9. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qi_wlX2WuHgC&pg=PA69&dq=national+reactor+testing+station+protest&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewj__OLlpdXNAhVBPxQKHVcAZ4Q6AEIQDAC#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20protest&f=false.

²⁵⁵ STEWART, CHARLES EDWARD. *Weapons of Mass Casualties and Terrorism Response Handbook* [online]. Sudbury: Jones and Bartlett Publishers, 2006. [vid. 2. 7. 2016]. ISBN 0-7637-2425-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=7ZnXZfwWwgcC&pg=PA182&dq=national+reactor+testing+station>

vápenatění přímo v nádobách. Množství zvápenatělého granulátu v sudech zabíralo jednu desetinu původního objemu.²⁵⁶

Protože v těchto zařízeních docházelo k nehodám, které nebyly přátelské k životnímu prostředí, odpůrci používání jaderného materiálu s nimi měly značné problémy. Proto AEC začala podporovat studie a výzkumy, které měly vést k získání nových možností, jak použít jaderný materiál skladovat. Kupříkladu Battelle Northwest Laboratory v Hanfordu byla pověřena vývojem nejlepších možných způsobů uskladnění odpadu na zemi a ve vesmíru. K tomu patřil také výzkum přeměny odpadu v lépe uskladnitelné látky s kratším poločasem rozpadu.²⁵⁷

Od myšlenky uskladnění jaderného odpadu v zemi a ve vodě se jaderní fyzici mezi šedesátými a sedmdesátými lety posunuli k plánu začít přechovávat odpad pod ledem. Nejlépe na Antarktidě. Přechovávání takového odpadu právě zde skýtalo mnoho výhod. První a pravděpodobně nejdůležitější bylo to, že by obydlené oblasti byly zbaveny tohoto břemene. Obyvatelé by nebyli vystaveni hrozbě úniku odpadu do jejich okolí. Druhou výhodou byla teplota. Jaderný odpad se totiž musí chladit a právě na jižním pólu by toto bylo dobře zajištěno. Třetí výhodou pak byla samotná Antarktida. Jako mezinárodní území to bylo strategické místo. Pokud by se velmoci dohodly na umístování svého jaderného odpadu právě zde, bylo by o něj postaráno na dlouhá léta dopředu. Kontejnery s radioaktivním odpadem by zde mohly vydržet i více než 250 tisíc let, pakliže by se patřičně zkonstruovaly společně se samotnými ocelovými a betonovými podzemními skladišti. Celá tato myšlenka před realizací ztroskotala na existenci Antarktické dohody.²⁵⁸ Ta nabyla platnosti v roce 1959. V tomto roce se

n+accident&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiE8b7RpdXNAhUGVRQKHeWKATsQ6AEIQDAD#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20accident&f=false.

²⁵⁶ MCKLIN, Philip P. Environmental Hazards of Nuclear Wastes. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1974, roč. 30, č. 4, s. 36 – 37 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=KQwAAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ Z angl. The Antarctic Treaty.

účastné země zavázaly dodržovat zákaz uskladňování jaderného odpadu na území Antarktidy.²⁵⁹

Skladování jaderného materiálu pod ledem s sebou neslo však rizika. V roce 1960 byl v Grónsku vybudován Camp Century. K tomu dostali povolení Američané od Dánské vlády. Nejednalo se o skladiště jaderného odpadu, nýbrž jaderných zbraní. Ty měly mít v Campu svá rozmístění podle plánů zaznamenaných v projektu Iceworm. Zde měly být rozmístěny jaderné hlavice, které by byly využity v případě konfliktu. Protože však výzkum střel s dlouhým doletem právě procházel rychlým vývojem, přestalo se do základny v Grónsku investovat a během 4 let od svého vzniku byl projekt ukončen.²⁶⁰ Studie z letošního roku varovaly, že díky globálnímu oteplování stále dochází k tání ledu a s tím během přibližně 90 let dojde k odkrytí jaderného materiálu (tisíce litrů paliva a chladicí kapalina s obsahem nízké radiace), který zde zůstal po uzavření zařízení i s nukleárním reaktorem, který celou základnu napájel.²⁶¹

²⁵⁹ ZELLER, E. J., SAUNDERS, D. F., ANGINO, E. E. Putting Radioactive Wastes on Ice: A Proposal for an International Radionuclide Depository in Antarctica. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1973, roč. 29, č. 1, s. 4 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=oQsAAAAAMBAJ&pg=PA4&dq=putting+radioactive+wastes+on+ice&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiqz-rgzNXNAhUK7BQKHW69AYUQ6AEINTAA#v=onepage&q=putting%20radioactive%20wastes%20on%20ice&f=false>.

²⁶⁰ TUCKER, Todd. *Atomic America: How a Deadly Explosion and a Feared Admiral Changed the Course of Nuclear History* [online]. New York: Free Press, 2009. [vid. 10. 9. 2016]. ISBN 978-1-4165-4433-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Dnes_zv-eF0C&pg=PA146&dq=project+iceworm&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj3l4u6wM7PAhXJxRQKHfhgAcMQ6AEIJTAB#v=onepage&q=project%20iceworm&f=false.

²⁶¹ THE HUFFINGTON POST. Climate Change Could Release Cold War-Era Radioactive Waste in Greenland. In: *Huffington Post* [online]. 5. 8. 2016 [vid. 25. 8. 2016]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/entry/climate-change-cold-war-greenland_us_57a4ed36e4b021fd9878a267.

6. Nejdůležitější události boje proti jaderným zařízením

Mezi tyto události je zařazen výběr Marca Giugniho z jeho publikace *Social Protest and Policy Change*. Jedná se o dění u Calvert Cliffs, v Seabrooku, Diablo Canyonu, v Shorehamu a Three Mile Islandu, která podle autora zaujala pozornost veřejnosti nejvíce.

Protest v Calvert Cliffs v Marylandu byl pro aktivisty důležitý, protože se v této oblasti nacházely miocénové fosilie staré 5 až 23 milionů let. V této době se oblast vyznačovala hustým zalesněním. Zbylá území se využívala zejména k zemědělství, což živilo obyvatele žijící v této poměrně řídko osídlené oblasti. Mimo toho se zde dařilo hojnosti krabů, ústřic, a mnoha dalších mořských živočichů. Také pevnina oplývala výskytem rozličných druhů živočichů. O tom hovořily záznamy k roku 1962.²⁶²

Elektrárna byla umístěna právě do této oblasti, a to roku 1968, kdy započala její výstavba. K chlazení reaktorů zařízení využívalo přírodní zdroj vody. Spodní vodu načerpávalo, následně vedlo přes reaktory a poté zbylou horkou vodu, jež se v zařízení neproměnila na páru v chladicích věžích, vypouštělo na povrch. V různých ročních obdobích čerpání vody podle potřeby kolísalo. To vše mohlo mít neblahý dopad na životní prostředí, zejména na vodní ekosystém.²⁶³

Co se týkalo radioaktivního odpadu, ten byl buď skladován v závodě, anebo byl odvážen a následně likvidován jinde.²⁶⁴ Zanedbatelné množství tekutého jaderného odpadu odcházelo s vodou z reaktorů do moře. Podobné množství plynného odpadu odcházelo také převážně z reaktorů. Pevný jaderný odpad byl umisťován do kontejnerů a odvážen a likvidován podle norem a nařízení. Tento odpad se odvážel buď do zařízení, kde byl permanentně uskladněn, nebo byl transportován do jiných skladů,

²⁶² AGU PUBLICATIONS. Lecture Notes on Coastal and Estuarine Studies. In: *Agupubs.onlinelibrary.wiley.com* [online]. 2016 [vid. 13. 5. 2016]. Dostupné z: <http://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/agu/books/lecture-notes-on-coastal-and-estuarine-studies.html>.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Likvidaci jaderného odpadu se věnuje kapitola 5.

kde byl poté nadále zpracováván. Sklad pro tento typ přebytků byl navržen pro množství jaderného odpadu za více než pět let přepokládaného obvyklého fungování elektrárny. Veškeré likvidace a odchody jaderného materiálu z elektrárny byly kontrolovány a limitovány předpisy.²⁶⁵

Mimo ústřic a modrých krabů v oceánu při elektrárně žili další živočichové. Mezi ně patřil například plankton, mnohé další druhy ryb a korýšů, také dva chráněné druhy; kareta obecná a jeseter krátkorypý. Během stavby elektrárny byli rybáři nuceni vytvořit nové živné prostředí pro růst ústřic, neboť kvůli stavbě elektrárny došlo ke ztrátě předchozího prostředí. Od roku 1970 se prováděly pravidelné kontroly vlivu radiace na pracovníky a na okolní prostředí. Data byla shromažďována a porovnávána s běžnými standardy. Nebylo zjištěno, že by během provozu elektrárny docházelo k masovému vymírání mořských ani suchozemských živočichů.²⁶⁶

Marco Giugni ve své knize poukázal na výsledky snah hnutí. Úspěch protestujících tkvěl pouze v dosažení prodloužení času výstavby elektrárny. Tím se také oddálilo udělení licence.²⁶⁷ O protestech u tohoto zařízení nehovořily žádné dostupné materiály písemné a multimediální povahy.

Zatímco k protestním akcím v Calvert Cliffs informace chybí, o pravděpodobně nejznámější přímé protestní akci v Seabrooku je možné zjistit více. U tohoto zařízení totiž v minulosti docházelo k mnoha protestům ovlivněným různými faktory, mezi něž je možné zařadit například nehodu v Three Mile Island, zvyšování ceny výstavby zařízení, a mimo mnoha dalších například i výročí shození bomb na Hirošimu.²⁶⁸

²⁶⁵ NUREG – 1437 (SUPPLEMENT 1). Generic Environmental Impact Statement for License Renewal of Nuclear Plants: Regarding Calvert Cliffs Nuclear Power Plant – Final Report. In: *NUREG – Series Publications* [online]. 1999 [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.nrc.gov/reading-rm/doc-collections/nuregs/staff/sr1437/supplement1/#_1_13.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ GIUGNI, Marco. *Social Protest and Policy Change. Ecology, Antinuclear and Peace Movements in Comparative Perspective*. [online] Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2004. [vid. 20. 1. 2016]. ISBN 0-7425-1826-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=Kn6YhNtyVigC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>. S. 44.

²⁶⁸ Tamtéž.

Aktivita spojená s výstavbou elektrárny v Seabrooku započala v šedesátých letech minulého století. V tuto dobu se zformovala Liga proti znečišťování pobřeží. Jak již bylo řečeno, v této oblasti se nacházel bohatý mořský život, velmi podobný tomu v blízkosti jaderného zařízení v Calvert Cliffs. Protesty začaly nabývat na významu hlavně poté, co došlo k nehodám v Three Mile Island, ale kromě toho například i v Černobyli,²⁶⁹ a když se v roce 1976 zformovala Clamshellská aliance, která měla také ekologické základy, protestů přibýlo. Tato skupina se snažila zabránit výstavbě zařízení pomocí nenásilných protestních akcí. Zamezit jak budování zařízení, tak i jejímu uvedení do provozu, se jí nicméně nepodařilo. Co se však podařilo, bylo oddálení spuštění elektrárny o několik let. V areálu tohoto zařízení došlo k mnoha shromážděním, blokádám a dalším protestům, jež byly mnohdy následovány masovým zatýkáním aktivistů. „I přesto, že Clamshellská aliance svou opoziční činností vynakládala hodně snahy [na zastavení tohoto projektu], ... a i přes odmítnutí massachusettského guvernéra účastnit se plánování výstavby, elektrárna v Seabrooku byla postavena a uvedena do provozu.“²⁷⁰

Zmíněný protest v Seabrooku ze dne 30. dubna 1977 byl nejmasovější a pro tuto elektrárnu nejdůležitější. Aktivisty tehdy natáčel Robbie Leppzer pro dokument společnosti Dokumentární výukové prostředky.²⁷¹ Filmař v osmdesáti minutách zmapoval celou akci. Ve snímku bylo možné spatřit přes dva tisíce aktivistů, kteří se v oblasti shromáždili k nenásilnému protestu a k blokádě u staveniště na popud Clamshellské aliance. Aktivisté chtěli zařízení blokovat až do té doby, dokud nebudou plány na výstavbu zrušeny. Ze záběrů je patrné, že výstavba elektrárny byla v tuto dobu v prvopočátcích. Lidé byli shromážděni ve skupinách na místech, která se pomocí těžké techniky teprve připravovala půda na vybudování základů pro elektrárnu. Lidé postávali

²⁶⁹ STEVENS, Rick. 25 years later, Seabrook remains pivotal in nuclear debate. *The Washington Times* [online]. 2015 [vid. 8. 3. 2016]. ISSN 0732-8494. Dostupné z: <http://www.washingtontimes.com/news/2015/aug/22/25-years-later-seabrook-remains-pivotal-in-nuclear/?page=all>.

²⁷⁰ GIUGNI, Marco. Tamtéž. S. 44. Z orig.: „... notwithstanding all the efforts made by the Clamshell Alliance, [...] the firm rejection on the part of the governor of Massachusetts to participate in emerging planning procedures, Seabrook station was built and it entered operation, although one unit was canceled in 1986.“

²⁷¹ Z angl. Documentary Educational Resources.

v kruzích, ve skupinách, pohybovali se mimo i uvnitř areálu, zpívali písně, zpravidla na sobě měli velké batohy, neboť často předpokládali, že okupace areálu potrvá déle než pár hodin. Protestující pochodovali také s řadou větších i menších transparentů. Na nich byla různá hesla. Mezi některými bylo například velmi často používané „No nukes!“ Hesla se obvykle podřizovala lokalitě, ve které se protestující shromáždili, a tak je aktivisté doplňovali i názvy míst, kde se protestovalo. Hesla pak měla výslednou podobu v českém jazyce například následující. „Pryč s atomovkami z New Hampshire.“ Mezi skupinami aktivistů se také pohybovalo množství žurnalistů, kteří si dění na stavební parcele zaznamenávali, někteří dělali rozhovory s účastníky i pozorovateli. Mezi přihlížejícími byl i guvernér Meldrim Thompson. Guvernér poklidně vyjádřil své pochopení pro jednání aktivistů, ohledně projevování vlastních názorů, ovšem neopomenul zdůraznit, že překročili zákon státu New Hampshire, protože do areálu vnikli bez oprávnění.²⁷² Guvernér Thompson tak aktivisty nabádal, aby protest ukončili a odebrali se ze staveniště zpět do svých domovů. Osobně se totiž stavěl na stranu investorů jaderné elektrárny. Aktivisté ale na staveništi protestovali ještě 2. května.²⁷³

V upoutávce na snímek hovořil policista, plukovník Paul Doyon, velitel newhampshireské policejní jednotky, který v Seabrooku v době protestu se svými jednotkami lokalitu zajišťoval. Vzpomínal, že v areálu byli lidé všech věkových kategorií. Dokonce i mnoho dětí, které přišly se svými rodiči, ale i postarší osoby, akademičtí pracovníci a lidé různých dalších povolání. Paul Doyon v dokumentu vzpomínal, že se aktivisté při vyjadřování a podporování svých názorů a své filozofie chovali slušně, a stejně tak i příslušníci policie.²⁷⁴ Protestující se ovšem zatýkáni nevyhnuli. Právě druhý květnový den začala policie postupně zatýkat všechny ty, kteří

²⁷² Seabrook 1977 – Preview, In: *Youtube* [online]. 10. 4. 2014 [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=N3rS8hzW2pA>.

²⁷³ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>.

²⁷⁴ Tamtéž.

odmítli od zařízení odejít. Příslušníci policejního sboru zatkli 1414 lidí. Aktivisté, jak byli instruováni, se zatýkání nebránili.²⁷⁵

O rok později, 24. června 1978, zde proběhl mnohem masovější protest. Sešlo se zde na dvanáct tisíc lidí. Ti u areálu rozbili stany a v poklidu zde posedávali a postávali, povídali si a prozpěvovali. Místní obyvatelé aktivistům dokonce poskytovali proviant. Během protestu probíhala hudební i řečnická vystoupení. Součástí okupace elektrárny bylo i upozornění na nebezpečí spojené s jaderným materiálem a zároveň návrh alternativních zdrojů energie.²⁷⁶

Neprotestovalo se však jen u areálu seabrookské elektrárny. Skupina ochránců přírody v Seabrooku (SNG)²⁷⁷ vyšla 28. června toho roku od Bílého domu, aby se shromáždila na Lafayettově náměstí k protestu proti Komisi pro regulování jaderné energie. Skupina asi dvou set lidí se rozhodla kancelářskou budovu AEC okupovat, a to proto, aby vyjádřila svůj požadavek na ukončení provozu zařízení. Členové komise zde jednali o odložení výstavby elektrárny. Aktivisté zde druhý den zahájili protest vleže, takzvaný die-in. Protest ukončila zatčení padesáti šesti lidí za výtržnictví a za blokování veřejného chodníku. O dva dny později AEC ohlásila odklad konstrukce závodu, což pro aktivisty znamenalo vítězství.²⁷⁸

Na tento protest vzpomněla básnířka, spisovatelka a v neposlední řadě aktivistka původem z Velké Británie, Denise Levertová. Ve věku čtyřiapadesáti let, se umělkyně účastnila této akce, kde jedinci „... jedli, spali, pořádali schůze, skandovali, zpívali, nebo prostě jen posedávali.“²⁷⁹ Přes dva dny aktivisté provozovali tyto běžné činnosti na chodníku před kanceláři. Mnohé z nich pak zatkli příslušníci

²⁷⁵ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Z angl. Seabrook National Guard.

²⁷⁸ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž.

²⁷⁹ LEVERTOV, Denise. *Light Up the Cave* [online]. New York: New Directions, 1981. [vid. 16. 4. 2016]. ISBN nedostupné. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Yj8G-ZVPIN4C&pg=PA162&lpg=PA162&dq=the+seabrook+natural+guard&source=bl&ots=4kFbtkd9gc&sig=B1VvYDM-mv5CMBE7XnVLk_JMdRY&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjwp4CH0pLMAhXMWBoKHYZWDQQQ6AEIGzAA#v=onepage&q=isbn&f=false. S. 163. Z orig.: „... *eating, sleeping, holding meetings, chanting, singing, or simply sitting.*“

police. Mezi nimi byla i Levertovová. Ve své knize *Ozáří jeskyni*²⁸⁰ popsala zážitek z vězení. Na vězeňském lůžku strávila mnoho hodin, po kterých ji bolelo celé tělo, nemohla nalézt polohu, ve které by jí bylo pohodlně. I přes nepohodlí však nikdo ze zatčených neztrácel naději, někteří z nich nebyli zatčeni poprvé, někdo dokonce prohlásil, že je to jeho osmnácté zatčení. Všichni byli špinaví a hladoví. Spoluvězni drželi při sobě. Kdo měl jablko či lahev džusu, neváhal a podělil se, vzpomněla básnířka.²⁸¹

Ke konci roku proběhly ještě dva významné protesty u Seabrooku. První se odehrál v polovině srpna. Osmnáct aktivistů se pokusilo zabránit pracovníkům v navrácení se na stavenišť. Někteří další protestující se připoutali k plotu blízko nápisu „Seabrook station,“ ke kterému přidali dodatek „will not be built.“²⁸² Seabrookská stanice nebude postavena. To byla vize aktivistických skupin bojujících proti této jaderné elektrárně. Třetí skupina vnikla do areálu dírou v plotě a její členové se posadili na služební cestu. Někteří z aktivistů byli zatčeni.²⁸³

Druhý protest se odehrál na začátku září. Několik skupin aktivistů zde plnilo své dílčí mise. Jedna menší skupinka o asi pěti lidech pronikla do areálu a lehla si na příjezdovou cestu. Po chvíli byla však příslušníky policie odvečena a zatčena. Čtyři další byli zatčeni během pokusu o složení stanu na cestě před hlavní branou. Opodál posedávalo dalších třicet pět aktivistů, kteří si prozpěvovali. Nikdo z této skupiny zatčen nebyl.²⁸⁴

Na konci ledna roku 1979 protest, jenž měl zabránit doručení jaderného materiálu do zařízení. Aktivisté utvořili asi jedenáct kilometrů dlouhou frontu podél příjezdové cesty. Někteří aktivisté se „utábořili“ i na silnici. Protestující, kteří bránili vjezdu vozidla s nákladem do zařízení, byli zatčeni.²⁸⁵

²⁸⁰ Z angl. Light Up the Cave.

²⁸¹ LEVERTOV. Tamtéž.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Tamtéž.

²⁸⁵ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>.

Částečný úspěch aktivisty potkal až o několik let později. Jedna část elektrárny byla v roce 1986 uzavřena.²⁸⁶ Její majitelé se totiž potýkali s finančními problémy způsobenými nejen stálým odsouváním data spuštění zařízení, ale i aktivitou protestujících. Dokonce se zasazovali o to, aby druhý reaktor nebyl dostavěn vůbec. Vlastníci totiž došli k názoru, že by odběratelé elektřinu vyráběnou ve druhém reaktoru nevládali spotřebovávat, tudíž by prodělávali. Až do roku 1986 se odhadovaná konečná cena elektrárny posunula z původních 970 milionů amerických dolarů až k částce pohybující se mezi osmi až devíti miliardami. V roce 1983 ještě nebyli majitelé plně rozhodnutí, zda výstavbu druhého reaktoru zruší. Padesát tři procent tehdy hlasovalo pro pokračování, třicet tři mělo opačný názor a čtrnáct procent se hlasování zdrželo. V tomto roce stála prozatím jen jedna pětina reaktoru. Jeho existence se však rychle chýlila ke konci. Právník Ligy pro záchranu pobřeží, Robert Backus, se nechal slyšet, že ukončení stavby reaktoru je nevyhnutelné. Podle Backuse bylo důvodem tohoto rozhodnutí právě neustálé odkládání projektu a s tím i navyšující se cena.²⁸⁷

Na rozdíl od atomové elektrárny v Seabrooku se jaderné zařízení Diablo Canyon nacházelo na západním pobřeží. To bylo vystavěno u vodního zdroje, který využívalo k chlazení reaktorů. Studenou vodu napouštělo k reaktorům a horkou vodu vypouštělo zpátky do přírody. Marco Giugni ve své publikaci aktivistické snahy srovnal s těmi, které měli aktivisté protestující u elektrárny v Seabrooku. I zde probíhaly protesty hlavně v sedmdesátých letech, a to zejména prostřednictvím silných přímých protestních akcí. Aktivisté se zde na západním pobřeží sdružovali pod Abalonskou aliancí, která byla regionální odnoží Clamshellské aliance. Obě aliance tedy sdílely stejné ideje a cíle. První blokáda zařízení se konala 7. srpna 1977. Tu aliance uspořádala ke dvaatřicetiletému výročí bombardování Hirošimy. Čtyřicet sedm skupin, přibližně tisíc jedinců, se poklidným pochodem dostalo až k zařízení. To protestující plánovali okupovat, ale namísto toho téměř padesát aktivistů

²⁸⁶ DAUBERT. Tamtéž.

²⁸⁷ THE NEW YORK TIMES COMPANY. Owners Restrict Work on Seabrook Nuclear Plant. *The New York Times* [online]. 9. 9. 1983 [vid. 15. 4. 2016]. ISSN 0362-4331. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1983/09/09/us/owners-restrict-work-on-seabrook-nuclear-plant.html>.

zvrhlo plot a vniklo do areálu. Tři další vnikli od moře. Protože aktivisté odmítali prostor opustit, následovala zatýkání za nedovolené vniknutí a shromažďování.²⁸⁸

Protest za tím samým účelem se odehrál o rok později. Ke třiatřicátému výročí shození atomové bomby na Hirošimu se sešlo kolem tří tisíc protestujících. Ti byli odvážnější než jindy. Kolem tří set jich do areálu zařízení vniklo od moře, z toho asi osmdesát jich bylo zatčeno. Zbylí demonstrovali na pláži od elektrárny vzdálené přibližně necelý kilometr. Hlavním programem shromáždění se stalo představování alternativního způsobu výroby energie. Druhý den ráno se někteří z aktivistů snažili dosáhnout uzavření elektrárny pomocí demonstrace „vsedě“ na příjezdové cestě k zařízení, avšak neúspěšně.²⁸⁹

Přibližně čtrnáct tisíc protestujících se shromáždilo v Oakland Coliseu dne 27. ledna roku 1979. Jejich cílem bylo dosažení uzavření elektrárny v Diablo Canyonu. V Coliseu probíhala hudební vystoupení. Mezi některými z účinkujících byli například Graham Nash a Jackson Browne.²⁹⁰ Graham Nash svou hudební tvorbu zasvětil boji za mír, rovnoprávnost a za „zelený mír.“ Svou prací vyjadřoval i podporu lidem, kteří zažili jadernou katastrofu. Bojoval i za ukončení používání jaderného materiálu k výrobě jaderné energie.²⁹¹

Pro osoby, které se podílely na financování výstavby, bylo velmi důležité, aby zařízení fungovalo. To se odráželo kupříkladu v tom, že ředitelství elektrárny bylo ochotné posílat helikoptéry pro své zaměstnance včetně dělníků, jen aby se v době protestů mohli dostavit na své pracoviště.²⁹²

Druhá největší protestní akce u Diablo Canyonu se odehrála v roce 1979 po nehodě v jaderném zařízení v Three Mile Island. I přesto, že opozice byla aktivní, oba

²⁸⁸ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ CULTURE FOUNDRY. Graham Nash: Bio. In: *Graham Nash* [online]. 2016 [vid. 15. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.grahamnash.com/content/bio>.

²⁹² ROGERS, Michael. Abalone Alliance: Raiders of Diablo Canyon. *Rollingstone* [online]. 1981, č. 356 [vid. 3. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/culture/features/raiders-of-diablo-canyon-19811112>.

reaktory Diablo Canyonu byly uvedeny do provozu. Poté, co AEC elektrárně udělila licenci, došlo k vůbec největšímu protestu proti tomuto zařízení. Jednalo se o dvoutýdenní blokádu elektrárny v září roku 1981. Důsledkem této akce bylo pouze dočasné uzavření závodu, nikoli kompletní, jak si protestující slibovali. Intenzita protestů u zařízení začala slábnout od té doby, co bylo uvedeno do provozu.²⁹³

Povolení pro výstavbu elektrárny společnost Pacific Gas obdrželo v roce 1968, a to k vybudování pouze prvního reaktoru. O dva roky později dostala povolení na stavbu druhého. V počátcích výstavby reklama na elektrárnu hovořila jasně. Jednalo se o budoucí „... zdroj energie přátelský k životnímu prostředí, vysoce nadřazený elektrárnám, které byly poháněny plynem či uhlím.“²⁹⁴ V této oblasti bylo nutné vybudovat elektrárnu, která by dodala tolik potřebnou energii, jež by navíc neničila životní prostředí. Pouze by docházelo k vypouštění horké chladicí vody a mírným únikům radioaktivity, jejíž množství bylo zanedbatelné a prostředí neškodlivé.²⁹⁵

Budování elektráren na západě Spojených států bylo doprovázeno něčím, co na východním pobřeží nebylo obvyklé. Investoři si zde platili reklamu. Během výstavby atomového zařízení v Diablo Canyonu byly pořádány již běžné veřejné přednášky, jež měly lidem ukázat, jak jsou jaderné elektrárny užitečné, speciálně pak tato. Dále výukové semináře poukazyvaly na to, že je energie vyprodukovaná v atomových elektrárnách levnější, ale také šetrnější k životnímu prostředí než je energie z elektráren, které využívaly fosilní paliva. Mimo přednášek se pořádaly i výukové výstavy na toto téma.²⁹⁶

Příběh Shorehamské elektrárny na Long Islandu se od předešlých lišil v tom, že několik let po dokončení výstavby a spuštění zařízení došlo k jejímu kompletnímu

²⁹³ GIUGNI. Tamtéž S. 44.

²⁹⁴ WILLS, John. *Fallout: Nuclear Protest at Diabla Canyon*. [online] Reno: University of Nevada Press, 1971. [vid. 8. 3. 2016]. ISBN 978-0-87417-680-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=nVR_vLOPfiOC&pg=PA210&lpg=PA210&dq=diablo+canyon+1979&source=bl&ots=kRAAdBOFW0U&sig=c_wvog-MqPFRxCBBJk5BFnVBTvQ&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwio_PJk7LLAhXGcRQKHQg6CJoQ6AEIPzAH#v=onepage&q=diablo%20canyon%201979&f=false. S. 66. Z orig.: „... *an environmentally friendly energy source far superior to gas- or coal-powered plants.*“

²⁹⁵ WILLS. Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž.

ukončení. Longislandské energetické závody (LILCO)²⁹⁷ začaly elektrárnu stavět v roce 1973. Její výstavba byla ukončena roku 1984. Ačkoli byla elektrárna vzdálena od Manhattanu 96,5 kilometru a umístěna ve venkovské oblasti, nepanovala zde příliš velká nevraživost vůči její existenci. Opozice vzrostla v roce 1979 po nehodě v Three Mile Island. V oblasti se zvyšovala poptávka po energii a Komise pro regulování jaderné energie dokonce veškeré elektrárny nabádala, aby začaly používat pro výrobu energie jaderný materiál. LILCO v Shorehamu nestavěly přesně podle zadaných kritérií, jelikož byly se stavbou opožděny. Zařízení bylo tedy dokončeno bez souladu s kritérii danými Komisí pro regulování jaderné energie.²⁹⁸ Tři roky po dokončení elektrárny, proběhl poměrně nevýznamný malý protest v areálu zařízení. Patnáct tisíc protestujících se sešlo u elektrárny v době po nehodě v Three Mile Island. Aktivisté přelezli plot a nelegálně tak vnikli do areálu. Následkem bylo na šest set zatčených osob.²⁹⁹

Kvůli špatnému postupu při výstavbě se elektrárna měla přestat provozovat. Po dobu několika let pak na zařízení probíhaly likvidační procedury. Nejprve se odstranil jaderný materiál, což proběhlo v roce 1989 a do roku 1994 byly odstaveny hnací motory. Odstavení celého zařízení stálo 186 miliard amerických dolarů.

Několikrát již byla zmíněna nehoda v elektrárně Three Mile Island, která otřásla americkou i světovou společností. Jaderné zařízení Three Mile Island bylo dokončeno roku 1978. V březnu následujícího roku došlo k technickým obtížím, které však nebyly zvládnuty ani personálem.³⁰⁰ Z okolí elektrárny byli evakuováni jeho obyvatelé, protože došlo k úniku radioaktivních plynů. „Podle vyšetřování Komise pro regulování jaderné energie nebylo množství radioaktivního plynu, které uniklo do ovzduší, zdraví ohrožující. Aktivisté, ale i mnoho místních obyvatel, však tvrdilo opak.“³⁰¹

²⁹⁷ Z angl. Long Island Lightning Company.

²⁹⁸ LAM, Lorie. Shoreham Nuclear Power Plant. In: *The Encyclopedia of Earth* [online]. 25. 8. 2009 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.eoearth.org/view/article/156003/>.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ DICKINSON COLLEGE. Three Mile Island Emergency. In: *Three Mile Island* [online]. 2007 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.threemileisland.org/virtual_museum/march28_1979.html.

³⁰¹ FONER, Eric, GARRATY, John A. Three Mile Island. In: *History* [online]. 1991 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/three-mile-island>. Z orig.: „An investigation by the

Mimo Komise pro regulování jaderné energie, radiologické testování provádělo mnoho dalších organizací. Mezi nimi byla i Agentura pro ochranu životního prostředí (EPA),³⁰² a také Ministerstvo energetiky (DE).³⁰³ Kolumbijská a Pittsburghská univerzita odebraly tisíce vzorků z okolí. Jednalo se o „... vzorky ovzduší, vody, mléka, rostlinstva, půdy a potravin.“ Závěrem bylo, že okolí je sice zamořeno jistou mírou radiace, ale ta je člověku téměř neškodná. Dokonce se jednalo o slabší radiaci, než takovou, která vzniká při vytváření rentgenového snímku.³⁰⁴

Nehoda měla za následek obrovský boom hnutí. Protestující se nesrovnávali jen u této elektrárny. Protijaderné hnutí získalo na popularitě napříč celými Spojenými státy. Jen v New Yorku se sešlo přes 200 tisíc protestujících. Ti s sebou nesli rozličné aktivistické plakáty. Jeden z nich například říkal „Hell no, we won't glow!“³⁰⁵ Což je možné přeložit jako „Sakra ne, my zářit nebudem!“, což se dalo výborně skandovat, jak bylo ze snímku patrné. Po nehodě byla nařízena evakuace dětí a těhotných žen. Vyčkávalo se k pokynu evakuace zbytku obyvatelstva, pokud by v oblasti došlo k dalšímu, silnějšmu úniku radiace. Inženýři totiž našli v reaktoru vodíkovou bublinu, která každou chvíli mohla vyvolat roztavení přehřátého jádra. To znamenalo, že všichni, kteří se v zařízení a i mimo něj nacházeli, byli v ohrožení života. V tu dobu elektrárnu navštívil prezident Carter se svou ženou.³⁰⁶ Cílem této návštěvy bylo veřejnosti ukázat, že se nemá čeho bát, potřeboval ji uklidnit. Sám věděl, že vstupuje do místa, ze kterého nemusí vyjít živý. Během své návštěvy byl prezident proveden po zařízení, viděl všechny zprávy týkající se potenciální katastrofy. Během prezidentovy návštěvy jeden z inženýrů zjistil, že podle vzorce vodíkové bubliny vůbec nemůže dojít k nehodě, protože bublina byla jádru neškodná. Zařízení bylo velmi brzy uvedeno do běžné funkce. Celý tento incident trval několik dní. Na veřejnosti se pak z radosti z přežití

Nuclear Regulatory Commission claimed that the amount of radioactivity released was not a health threat, but antinuclear activists and many local citizens disputed this.“

³⁰² Z angl. Environmental Protection Agency.

³⁰³ Z angl. Department of Energy.

³⁰⁴ Tamtéž. Z orig.: „... samples of air, water, milk, vegetation, soil, and foodstuff.“

³⁰⁵ STEWARD/GAZIT PRODUCTIONS, Inc. Meltdown at Three Mile Island, In: *Youtube* [online]. 1999 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0J7kHfBBBmk>.

³⁰⁶ Ilustrační fotografie: obrázek č. 7.

objevila trička s nápisem „Přežil jsem Three Mile Island!“³⁰⁷ I přes chybu ve výpočtech, byla nehoda v Three Mile Island tak závažná a medializovaná, že ovlivnila celé Spojené státy natolik, že do žil pomyslného těla společenských hnutí nalila nový život. Stalo se tak ale jen na krátkou dobu. Jedním z dalších důsledků nehody byl značný pokles jaderného průmyslu, který trval do poloviny osmdesátých let.³⁰⁸

Mezi některé z dalších důsledků následujících nehodu v tomto zařízení jednoznačně patřilo zlepšení jak vybavení elektrárny, tak i stavby samotné. Další neméně důležitou změnou se stalo nově zavedené rozsáhlé a podrobné školení všech pracovníků, kteří se podíleli na řízení elektrárny. Požadavky na pracovníky byly vysoké, aby se tak co nejvíce zamezilo možnému osobnímu selhání. Vše a všichni měli být připraveni na případný stav nouze. Elektrárny byly nadále pravidelně kontrolovány pracovníky z řad Komise pro regulování jaderné energie. Každé zařízení mělo také dva inspektory, kteří museli žít poblíž zařízení, aby jim to urychlilo docházku do elektrárny pokaždé, když to situace vyžadovala. Došlo také k instalaci mnoha nových zařízení. Ta měla za úkol zamezovat potenciálním nehodám a měřením kontrolovat míru radiace.³⁰⁹

Nehoda v Three Mile Island otřásla nejen USA, ale i celým světem. Šlo totiž o nejzávažnější jadernou nehodu v historii Spojených států amerických. Důsledkem bylo shromáždění skupin aktivistů, které tím vystoupily jak pro definitivní uzavření této elektrárny, tak i ostatních v celých Spojených státech. Napříč celým územím USA se dny po katastrofě scházeli aktivisté k protestům. V Japonsku se shromáždili přeživší z Hirošimy a další aktivisté na pamětním místě, v Parku míru v Tokiu k protestu „vsedě.“ Shromážděním v parku a posedáváním zde se svými soukmenovci vyjádřili japonští aktivisté nesouhlas s používáním jaderného materiálu vůbec. Protestu

³⁰⁷ HILGENKAMP, Kathryn. *Environmental Health: Ecological Perspectives* [online]. Boston: Jones and Bartlett Publishers, 2006. [vid. 14. 3. 2016]. ISBN 0-7637-2377-0. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=DuCNxKIDLogC&pg=PA350&dq=samples+o+fair,+water,+milk,+vegetation,+soil,+and+foodstuff.&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjZgN2lt9PPAhVCOBQKHeTHDlkQ6AEIJjAA#v=onepage&q=samples%20o%20fair%2C%20water%2C%20milk%2C%20vegetation%2C%20soil%2C%20and%20foodstuff.&f=false>. S. 350. Ilustrační fotografie trička: obrázek č. 8.

³⁰⁸ FONER, Eric, GARRATY, John A. Three Mile Island. In: *History* [online]. 1991 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/three-mile-island>.

³⁰⁹ Tamtéž.

se nevyhnulo ani město ležící přímo u elektrárny Three Mile Island, Harrisburgu. Přibližně jeden tisíc lidí přišlo žádat příslušné představitele, aby elektrárnu do provozu znovu neuváděli. Zatím největší demonstrací, kterou Spojené státy zažily, se stal demonstrační pochod od Bílého domu ke Kapitolu, kde zasedal zákonodárny sbor Spojených států amerických. K protestu došlo přibližně měsíc po nehodě, dne 6. května téhož roku a účastnilo se jej na 125 tisíc aktivistů. U Kapitolu vystoupilo mnoho řečníků „od aktivisty Ralpha Nadera přes kalifornského guvernéra Edmunda Browna, až po herečku Jane Fonda.“³¹⁰ Jak bylo zvykem, i na tomto shromáždění probíhala hudební vystoupení. Z tohoto shromáždění na serveru *Youtube* můžeme najít jediné téměř sedmiminutové video. Řečníkům bohužel není rozumět, avšak na záběrech jsou alespoň k vidění aktivisté. Ti u sebe měli cedule a plakáty s různými nápisy, jako například „Three Mile Island, odpočivej v pokoji.“³¹¹ Plakát s totožným popiskem byl použit i jako vzor pro letáčky. Dále pak mezi mnoha dalšími byl známý slogan napsaný na kusu kartonu, který zněl „Pryč s atomovkami“³¹² „Zavřete TMI,“³¹³ „solární energie“³¹⁴ a další plakáty jasně vypovídaly o tom, jak s jadernou energií protestující chtěli naložit. Měli v úmyslu dosáhnout výroby energie alternativní cestou.³¹⁵

Protestů bylo nespočet. Pořádalo se mnoho výročních protestních akcí, které ovšem nebyly tak masové. Odehrávaly se opět v mnoha městech po celých Spojených státech. Například při protestu na první výročí nehody bylo zatčeno několik aktivistů, kteří vnikli na soukromý pozemek společnosti GPU, která zmíněnou elektrárnu vlastnila. Padesát šest lidí bylo zatčeno za nedovolené vniknutí. Veškerá další povstání v době výročí vždy hlásala to samé, skoncování s jadernou elektrárnou Three Mile

³¹⁰ FORTUNA, Thomas. U.S. anti-nuclear activists campaign against restarting Three Mile Island nuclear generator, 1979 – 1985. In: *NV Database* [online]. 18. 9. 2011 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://nvdatabase.swarthmore.edu/content/us-anti-nuclear-activists-campaign-against-restarting-three-mile-island-nuclear-generator-19>. Z orig.: „from consumer activist Ralph Nader to California Governor Edmund Brown to actress Jane Fonda.“

³¹¹ Z angl. R.I.P. TMI.

³¹² Z angl.. No nukes.

³¹³ Z angl. Shut down TMI!

³¹⁴ Z angl. Solar energy.

³¹⁵ FOOTAGE FILE. Three Mile Island Anti-nuke Protest Rally, In: *Youtube* [online]. 1979 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hS3X-GZbeI8>.

Island.³¹⁶ Společnost GPU na počátku osmdesátých let uspořádala referendum, ve kterém se měli zainteresovaní občané vyjádřit k opětovnému startu elektrárny. Referendum dopadlo 2:1 proti Three Mile Islandu. Prezident společnosti se nechal slyšet, že toto referendum jednoznačně neukázalo názor obyvatel, jimž rozhodnutí v referendu náleželo, a tak nehodlal z prvního referenda vyvozovat žádné závěry. Předseda organizace Nunzio Palladino prohlásil, že výsledky referenda se v jisté míře projeví v tom, jak se komise v tomto problému rozhodne. Dne 3. října 1985 reaktor znovu zahájil výrobu.³¹⁷

Mimo protestů u jaderných elektráren se protestovalo i u laboratoří, které měly na svědomí vývoj jaderné techniky. Mezi dvě nejznámější laboratoře patřily Rocky Flats v Coloradu a Los Alamos v Novém Mexiku. Zařízení Rocky Flats se zaměřovalo zejména na vývoj atomových zbraní. Například 15. června roku 1978 se aktivisté pokusili zablokovat cestu vlaku vezoucímu jaderný odpad ze zařízení.³¹⁸ Tohoto protestu se zúčastnil básník Allen Ginsberg. Básník a jeho dlouholetý společník a milenec, poeta Peter Orlovsky, byli zatčeni za blokování vlaku s jaderným odpadem, jež vezl na likvidaci. Oba umělci a další protestující posedávali na kolejích blízko laboratoře.³¹⁹

Vědci pracující v laboratoři v Los Alamos v Novém Mexiku velmi často testovali jaderné zbraně, které zde byly vyvíjeny. To bylo trnem v oku velké skupině protestujících. Dne 6. srpna 1978 se asi dvacet protestujících vydalo na pochod k tomuto zařízení. Protestující skládali origami ptáčky, kteří byli jejich symbolem vize světa v míru.³²⁰

Do vývoje jaderných zbraní byla zapojena i kalifornská univerzita v Berkeley. Protestu „vleže“ se 24. května roku 1978 zúčastnilo kolem dvou set protestujících. Ti nesouhlasili se zapojením univerzity do výzkumu atomu k jeho využití v jaderném

³¹⁶ FORTUNA. Tamtéž.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>.

³¹⁹ POETRY FOUNDATION. Biography: Allen Ginsberg; 1926 – 1997. In: *Poetry Foundation* [online]. 2015 [vid. 16. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.poetryfoundation.org/bio/allen-ginsberg>.

³²⁰ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž.

zbrojním průmyslu. K vyjádření nesouhlasu si protestující vybrali kampus univerzity. „Die-in“ protestem chtěli upozornit na důsledky používání jaderných zbraní. Většina aktivistů byla oděna do dlouhých černých hábitů, a pro lepší ilustraci výbuchu jaderné zbraně s sebou měli kouřové granáty, falešné raketové střely a také kartonovou rakev.³²¹

Mimo laboratoří, jaderných elektráren a dalších již zmíněných míst, se protestovalo také na základnách, kde se nacházely jaderné ponorky, coby prostředek přepravy jaderných zbraní. Dne 22. května roku 1978 se kolem tří set aktivistů pokoušelo proniknout na základnu v Bangoru. Demonstrující si u zařízení zpívali píseň, kterou Spojené státy slýchaly často už v předešlých desetiletích. Jednou budem dál³²² v padesátých letech doprovázela protesty za práva pro Afroameričany.³²³

³²¹ DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. Tamtéž.

³²² Z angl. We Shall Overcome.

³²³ Tamtéž.

7. Reaganova „politika jádra“

Kořeny Reaganovy jaderné politiky sahaly až do druhé světové války. Mladý Ronald Reagan, hollywoodský herec, vstoupil do světa protinukleárního hnutí po shození bomb na Hirošimu a Nagasaki.³²⁴ Reagan nebyl příliš velkým fanouškem jaderné energie, a proto když se druhá světová válka chýlila ke konci, budoucí prezident chtěl pomoci organizovat shromáždění v Hollywoodu a vystoupit během něj s protijadernou básní. Studio Warner Brothers, které jej v tu dobu zaměstnávalo, mu doporučilo se nezúčastnit. Reagan by tím nejen porušil smlouvu se společností, ale také by studio vystavil nechtěné pozornosti, čemuž Warner Brothers chtěli zabránit. Budoucího prezidenta ale politika vždy zajímala. Právě proto se v pozdějších letech vzdal herecké kariéry ve prospěch té politické a stal demokratem. Když „ho [ale] demokratická strana opustila,“³²⁵ přešel k republikánům.³²⁶ V pozdějších letech své politické kariéry Reagan uviděl potenciál v rozšiřování jaderného průmyslu, protože cítil, že Sovětský svaz nebude mít finance a ani technologické „know how“ na to, aby Spojené státy stále doháněl. Tím by ve studené válce začal za USA zaostávat, a Reagan, zapřísáhlý antikomunista, by se po sléze stal vítězem. Sovětský svaz by se musel podvolit západní politice a západnímu způsobu života. Reaganova idea vítězství ve studené válce úzce souvisela s přezbrojením svého protivníka.³²⁷

Reaganovou strategií se postupně stala snaha „udržet mír a vyhnout se katastrofě [v podobě] jaderné války nikoli kapitulací, ale vojenskou silou krytou vitální a spolehlivou ekonomikou.“³²⁸ To prohlásil ve své řeči během Národního sjezdu

³²⁴ LETTOW, Paul. President Reagan's Legacy and U.S. Nuclear Weapons Policy. In: *The Heritage Foundation* [online]. 2005 [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/lecture/president-reagans-legacy-and-us-nuclear-weapons-policy>.

³²⁵ WIKIMEDIA. Ronald Reagan. In: *Wikipedia* [online] 6. 2. 2016 [vid. 6. 3. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Ronald_Reagan.

³²⁶ LETTOW, Paul. Tamtéž.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ SKINNER, Kiron, ANDERSON, Annelise, ANDERSON, Martin. *Reagan: In His Own Writing*. [online] New York: Simon & Schuster, 2002. [vid. 6. 3. 2016]. ISBN 0-7432-0123-X. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=S->

republikánů poté, co prohrál volební nominaci s Geraldem Fordem roku 1976. Již od sedmdesátých let byl v Reaganových politických postojích patrný odklon od politiky používání jaderných zbraní. Reagan chtěl docílit ukončení jaderného zbrojení. To však mělo být výsledkem jeho vítězství na „bitevním poli.“ Sice prohlásil, že jeho kabinet „hledá cestu vedoucí ke kompletní eliminaci jaderných zbraní ...“³²⁹ a že nikdy nesmí dojít k jaderné válce,³³⁰ nicméně první část této myšlenky byla poměrně utopická jen velmi těžko realizovatelná. Prezident si toho byl vědom. Věděl také, že se s tímto postojem ztotožní široká voličská základna. I přesto byl za Reagana jaderný průmysl velmi aktivní, což bylo součástí jeho taktiky přezbrojování.³³¹

Svůj úmysl „přezbrojit“ Sovětský svaz vyjádřil ve své kandidátské řeči ze dne 13. listopadu 1979. Apeloval v ní na velmi schopné chemiky, aby vyvíjeli bezpečné jaderné zbraně striktně podle nejpřísnějších bezpečnostních norem, protože v budoucnu bude zapotřebí nahrazovat fosilní paliva alternativními. Než se však způsob získávání energie alternativními metodami dostatečně technicky vyvine, je třeba využít jaderného průmyslu.³³²

Prezident a jeho administrativa svým postojem, ale hlavně agresivní rétorikou,³³³ vytvořil živnou půdu pro další vlnu aktivismu ze strany Kampaně za

oIdXTi6V0C&printsec=frontcover&dq=reagan&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwi3-76HsqnLAhWCtXoKHXOiDV4Q6AEIJAB#v=onepage&q=nuclear&f=false.

³²⁹ THE REAGAN VISION. Best Reagan Quotes on Nuclear Weapons. In: *The Reagan Vision for a Nuclear-Weapons-Free World*. [online]. 1984 [vid. 10. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.thereaganvision.org/quotes/>. Z orig.: „We seek the total elimination one day of nuclear weapons ...“

³³⁰ Tamtéž. Ilustrační fotografie: obrázek č. 9.

³³¹ MEISEL, Duncan. The Nuclear Freeze campaign prevented an apocalypse, so can the climate movement. In: *Waging Nonviolence* [online]. 2015 [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://wagingnonviolence.org/feature/the-nuclear-freeze-campaign-prevented-an-apocalypse-so-can-the-climate-movement/>.

³³² REAGAN, Ronald. Intent to Run for President. In: *Internet Archive Wayback Machine* [online]. 13. 11. 1979 [vid. 18. 4. 2016]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20090124210257/http://reaganfoundation.org:80/reagan/speeches/speech.asp?spid=4>.

³³³ KRASS, Allan S. The People, the Debt, and Mikhail. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1991, roč. 47, č. 9, s. 14 [vid. 10. 9. 2016]. Dostupné z:

jaderné odzbrojení.³³⁴ Konkrétně z pera Randall Forsbergové vzešel spis zaštitěný právě zmíněným hnutím. Text apeloval na obě velmoci, aby ukončily toto „jaderné soupeření“, přestaly testovat jaderné zbraně, ale hlavně, aby je přestaly zcela vyrábět. Požadavky neskončily u toho. Forsbergová požadovala i ukončení výroby prostředků, které rakety dopravovaly na místa určení. Minimalizování jaderného arsenálu mělo být podle aktivistky prvním krokem ke snižování rizika vypuknutí jaderné války. V této době totiž USA a SSSR disponovaly padesáti tisíci nukleárními hlavicemi, jejichž jen malá část by při výbuchu mohla zničit celou severní polokouli. Velmoci plánovaly vyrobit dalších přibližně dvacet tisíc hlavic a nové letouny, které by tyto hlavice nesly. Forsbergová argumentovala, že navýšování výroby jaderných hlavic zvýší tlak na obou stranách. Tlak by mohl být spouštěčem jaderného konfliktu, pokud by jedna z velmocí „překročila hranice.“³³⁵

Aktivistka dále navrhla, jak docílit ukončení jaderného zbrojení. V podstatě doporučila zastavit výrobu a vývoj a následně poradila, aby velmoci začaly uzavírat dohody týkající se eliminování jaderného arzenálu. To podle ní mělo být jednodušší než domlouvání a uzavírání smluv typu SALT³³⁶ či START.³³⁷ Trefně poznamenala, že v případě dosažení ukončení jaderného zbrojení by ani jedna z velmocí neměla potřebu tu druhou přezbrojovat.³³⁸

Dalším bodem se stala finanční otázka. Pokud by velmoci nezbrojily, ušetřily by alespoň 100 miliard dolarů každá, čímž by klesla inflace. Nejen to. Peníze by mohly být použity k „... uvedení státního rozpočtu do rovnováhy, snížení daní, zlepšení

<https://books.google.cz/books?id=ZwsAAAAMBAJ&pg=PA14&dq=reagans+aggressive+rhetorics&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwikz7aAvp7PAhWMPRQKHT3yArYQ6AEIJDA B#v=onepage&q=reagans%20aggressive%20rhetorics&f=false>. Z orig.: „... *Reagan's aggressive rhetorics* ...“

³³⁴ z angl. Nuclear Weapons Freeze Campaign

³³⁵ FORSBERG, Randall. Call to Halt the Nuclear Arms Race: Proposal for a Mutual US_Soviet Nuclear-Weapon Freeze. In: *Living With the Bomb* [online]. 1980 [vid. 19. 4. 2016]. Dostupné z: <https://livingwiththebomb.files.wordpress.com/2013/08/call-to-halt-arms-race.pdf>.

³³⁶ Z angl. Strategic Arms Limitation Treaties. *Úmluvy o omezení strategických zbraní*.

³³⁷ Z angl. Strategic Arms Reduction Treaties. *Úmluvy o omezení strategických zbraní*.

³³⁸ FORSBERG. Tamtéž.

služeb, dotování obnovitelných zdrojů energie a zvýšené finanční pomoci zemím třetího světa zasažených chudobou,“³³⁹ tvrdila ve svém textu Forsbergová.

Tento teoretický návrh aktivistka rozpracovala do oficiálního pamfletu. Ten obsahoval veškeré jednotlivé požadavky k dosažení jaderného míru. Ty elaborovala ve shrnutí jejich funkce v mezinárodním měřítku a připojila k nim návrh k uskutečnění předešlé teorie. Konečná část spisu obsahovala prosbu o jeho šíření mezi lídry hnutí a aktivistických skupin, aby se mohly aktivně účastnit na tomto záměru pomocí petic, protestů, přednášek, a jinými dalšími způsoby.³⁴⁰

O tři roky později Reagan reagoval na kampaň za jaderné odzbrojení negativní notou. Prohlásil, že je nebezpečná, protože by zastavila zbrojení ve chvíli, kdy každá velmoc disponovala rozdílnou měrou jaderného arsenálu a nestabilita situace by pak působila špatně na vyjednávání smluv v Ženevě. Co víc, Sověti by vycítili problém v domácí politice a všimli by si rozdělení společnosti na dva tábory neschopné se dohodnout, a získal by tak páku na Spojené státy, která by zničila veškeré naděje na dosažení dohody mezi velmocemi,³⁴¹ předpokládal tehdejší prezident.

Studená válka si vyžádala mnoho dohod mezi oběma velmocemi. Smlouvy se Sovětským svazem o snižování počtu jaderných hlavic se dříve jmenovaly SALT. Pozdějším, které se Sovětským svazem uzavíral prezident Reagan, se říkalo START. Šlo o dohody, které zajišťovaly snížení počtu jak hlavic, tak i prostředků, které je přepravovaly. Během Reaganova druhého prezidentského období došlo k podepsání další dohody mezi Moskvou a Washigtonem. Jednalo se o Úmluvu o raketách středního doletu (INF).³⁴² Jako úplně první tato smlouva zakázala a odstranila celou jednu kategorii nukleárních zbraní západní i východní strany.³⁴³

³³⁹ FORSBERG. Tamtéž. Z orig.: „... *balance the budget, reduce taxes, improve services, subsidize renewable energy, or increase aid to poverty-stricken third world regions.*“

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ WEISMAN, Steven R., Reagan Calls Nuclear Freeze Dangerous. *The New York Times* [online]. 1. 4. 1983 [vid. 19. 4. 2016]. ISSN 0362-4331. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1983/04/01/world/reagan-calls-nuclear-freeze-dangerous.html>.

³⁴² Z angl. Intermediate Range Nuclear Forces Treaty.

³⁴³ DALEY, Tad. How Reagan Brought the World to the Brink of Nuclear Destruction. In: *Alternet* [online]. 7. 2. 2011 [vid. 3. 3. 2016]. Dostupné z:

V roce 1985 se k ženevskému jednání sešel americký prezident Ronald Reagan s generálním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu Michaiilem Gorbačovem. Již předtím se v rámci americké politiky zakázalo mluvit o vítězství jaderné války a v Ženevě byla tato dohoda završena konstatováním obou velmocenských představitelů: „Jaderná válka nemůže být vyhrána a neměla by být nikdy rozpoutána.“³⁴⁴ Později téhož roku se oba představitelé téměř shodli na sepsání paktu o úplném zakázání jaderných zbraní. K selhání došlo kvůli Reaganově neústupnosti ohledně SDI - Strategické obranné iniciativě. Ta se začala rodit, když Reagan v roce 1967 navštívil Livermoreskou laboratoř specializující se na vývoj jaderných zbraní. V okamžiku, kdy se s touto technologií seznámil, začal uvažovat o obranném systému atomových raket pro Spojené státy. Zamýšlel, že vytvoří tak technicky vyspělý systém obrany, že eliminuje strach Američanů z hrozícího jaderného konfliktu a zároveň se tak zbaví i svého dlouholetého soupeře.

Během své kandidatury na prezidenta v roce 1980 Reagan sliboval opětovně vybudovat obranu, jež Spojené státy během války ve Vietnamu ztratily. Jakmile Reagan volby vyhrál a začal s budováním obranného systému, zvedla se v aktivistické části společnosti vlna nevole. V roce 1982 tak hnutí zaznamenalo nový vrchol,³⁴⁵ a to konkrétně až od dob protestování proti válce ve Vietnamu. Občané se seznamovali s jadernými zbraněmi a jejich neblahými účinky na člověka a životní prostředí. K aktivistům se často přidávali bývalí jaderní vědci, jako tomu bylo například u Johna Gofmana. A kupříkladu George Yonas pracoval pro SDI jako vedoucí člen výzkumného týmu, který během svého působení zde zjistil, že „... atomové zbraně jsou nemorální“³⁴⁶ a z SDI vystoupil.³⁴⁷ Reagan si byl vědom tohoto postoje, který byl

http://www.alternet.org/story/149821/how_reagan_brought_the_world_to_the_brink_of_nuclear_destruction.

³⁴⁴ BJORK, Rebecca. *The Strategic Defense Initiative: Symbolic Containment of the Nuclear Threat* [online]. New York: State University of New York Press, 1992. [vid. 18. 4. 2016]. ISBN 0-7914-1161-3. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=VXA7tc7QqOkC&pg=PA66&dq=reagan%27s+sdi&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiYuPWB25bMAhWKXhoKHRGNAAEQ6AEILDAC#v=onepage&q=reagan's%20sdi&f=false>. Z orig.: „A nuclear war cannot be won and should never be fought.“

³⁴⁵ Ilustrační fotografie k protestu v New Yorku roku 1982: obrázek č. 10.

³⁴⁶ BJORK. Tamtéž. S. 42. Z orig.: „nuclear weapons [are] immoral.“

patrný v celé společnosti. Prohlásil, „jsem s vámi,“³⁴⁸ aby vyjádřil svou podporu aktivistům, kteří bojují za ukončení soupeření o převaze v jaderném průmyslu.³⁴⁹

Výsledky hovorů Spojených států a Sovětského svazu o jaderných zbraních byly veřejnosti utajovány, což společně s neustálým označováním Sovětského svazu jako „velmoc zla“ ve veřejnosti vyvolávalo stále větší obavy z jaderného konfliktu. Průzkum veřejného mínění z roku 1983 provedený Louistem Harrisem ukázal, že si 66 % dotázaných myslelo, že Reagan odváděl špatnou práci na poli řízení průmyslu jaderných zbraní a 57 % se obávalo vypuknutí jaderné války, k níž měl podle průzkumu společnost Reagan dovézt. Tato politická situace připravila vhodné prostředí pro novou vlnu protijaderného hnutí.³⁵⁰ To prezident vycítil a vnímal jako hrozbu svému postavení. Musel začít měnit svůj postoj. Svému tajemníkovi Georgovi Schultzovi řekl, že pokud aktivismus bude stále nabývat na síle, bude se muset sejít s Jurijem Andropovem a navrhnout jemu a celé sovětské politické scéně, aby začali jednat o eliminování jaderných zbraní vůbec.³⁵¹

Mezitím prezident oznámil vznik Strategické obranné iniciativy, a to v roce 1983. Byla založena proto, aby svět zbavila jaderných zbraní. Reagan totiž věřil, že efektivní ochranný systém může balistické střely technicky překonat, a tím dosáhnout jejich neschopnosti vůči SDI. Takový obranný systém pak podle prezidentových představ vyvolá otázky u vlád ostatních států a dojde pak ke kýženým diplomatickým schůzkám. Ty pak docílí postupné eliminace jaderných zbraní. Co víc, Reagan si představoval, že poté bude existovat mezinárodní obranný systém, který by zaručil svět bez jaderného konfliktu. Sověti se báli právě technologických a ekonomických důsledků spojených s SDI, a chtěli proto dosáhnout zeslabení jejího vlivu účastí na vyjednáváních o redukování jaderných zbraní. Paul Nitze, Reaganův poradce v těchto věcech, spíše doporučoval využít SDI jako páku při mezinárodních schůzkách týkajících se jaderných

³⁴⁷ BJORK. Tamtéž.

³⁴⁸ WITTNER, Lawrence S. The Nuclear Freeze and Its Impact. In: *Arms Control Association* [online]. 5. 12. 2005 [vid. 3. 7. 2016]. Dostupné z: https://www.armscontrol.org/act/2010_12/LookingBack.
Z orig.: „I'm with you.“

³⁴⁹ BJORK. Tamtéž.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ WITTNER. Tamtéž.

zbraní. Nitze choval spíše skeptický postoj k SDI a jejímu fungování. Naproti tomu celé ministerstvo obrany stálo za Reaganem a chystalo se organizaci podporovat, nikoli vyměnit za garanci odzbrojování jako Reaganův poradce.³⁵²

Protože Reagan vytrvával ve svém postoji o vyjednání ukončení jaderného zbrojení se Sovětským svazem, v roce 1985 se s Gorbačovem účastnili konference v Ženevě, kde strávili mnoho času zavření v kanceláři bez ostatních politiků a jednali o jaderných zbraních. Gorbačov, odpůrce jaderných zbraní, dal během summitu jasně najevo svůj nesouhlas se zřízením SDI. Prohlásil, že pokud bude tento systém existovat, nehodlá se o redukování jaderných zbraní bavit. O rok později se Reagan Gorbačovovi na schůzi v Reykjavíku snažil vysvětlit svou vizi SDI coby garanta světa bez jaderných zbraní.³⁵³ Gorbačov si ale tvrdě stál za svým a Reaganovi odpověděl, že pokud by toto dovolil, nemohl by se vrátit zpátky do Moskvy, protože by byl „... za blbce a ne za lídra.“³⁵⁴

Oba představitelé se v následujících letech setkávali na jednáních o společné mezinárodní politice a v roce 1987 mezi oběma velmocemi došlo k podepsání dohody, která eliminovala celou jednu kategorii jaderných zbraní, a to poprvé v historii. Tím položili základy pro administrativu budoucího prezidenta George H. W. Bushe, obzvláště k dokončení smlouvy o redukci jaderných zbraní.³⁵⁵ na počátku devadesátých let pak bylo dosaženo mnoha dohod týkajících se redukce jaderných zbraní a posléze se rapidně začalo ustupovat od testování jaderných zbraní vůbec. Mimo toho se začal snižovat počet jaderných zbraní u obou velmocí. To se odehrávalo během Bushova prezidentského období.³⁵⁶

³⁵² WITTNER, Tamtéž.

³⁵³ WOODARD, J. David. *Ronald Reagan: A Biography* [online]. Santa Barbara: Greenwood, 2012. [vid. 17. 4. 2016]. ISBN 978-0-313-39639-7. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=ewc1V-KnRMYC&printsec=frontcover&dq=ronald+reagan+Life&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewiBkMjiZTMAhXDAxoKHU_DCVgQ6AEINDAC#v=onepage&q=sdi&f=false.

³⁵⁴ LETTOW, Paul. Tamtéž. Z orig.: „... a dummy and not a leader.“

³⁵⁵ Tamtéž.

³⁵⁶ WITTNER, Lawrence S. The Nuclear Freeze and Its Impact. In: *Arms Control Association* [online]. 5. 12. 2005 [vid. 3. 7. 2016]. Dostupné z: https://www.armscontrol.org/act/2010_12/Looking Back.

7.1 Randall Forsbergová – STOP jádru

Kampaň za jaderné odzbrojení byla odstartovaná Randall Forsbergovou v sedmdesátých letech s úmyslem zastavit cestu k jaderné válce mezi Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik. Cílem kampaně bylo dosažení ukončení používání jaderného materiálu v jakémkoli průmyslu. Mělo k tomu dojít podepisováním smluv o omezování vývoje, testování a užívání jaderných zbraní a jaderného materiálu. Díky situaci, jaká v sedmdesátých letech v americké společnosti panovala, se toto hnutí rozšířilo napříč celými státy a stáhlo s sebou i jiné organizované skupiny, které svými vlastními taktikami bojovaly proti nešvarům tehdejší doby. Mezi ně se řadily skupiny bojující za mír, náboženské organizace, ale kupříkladu i dělnická hnutí.³⁵⁷

Randall Forsbergová často přednášela a poté, co v roce 1979 vydala svůj pamflet s názvem Výzva k zastavení jaderného soupeření,³⁵⁸ začaly se k její organizaci přidávat mnohé další, dokonce získala pomocníky, kteří jí pomáhali s vedením a dosahováním nových cílů. Randy Kehler a Frances Crowe, původně aktivisté, dopomohli, aby si kampaň získala více přívrženců a později se dostala na politickou scénu. Tomu předcházela první konference v Georgetownu v Centru mírových studií. Forsbergová později Kehlera jmenovala hlavním koordinátorem jejich organizace. Kehler s velkým zápalem oponoval válce ve Vietnamu a dlouhou dobu byl tedy mírovým aktivistou, který načerpal mnoho zkušeností. Mimo toho dobře vypadal, uměl se perfektně vyjadřovat a hlavně, měl zájem na tom, aby se hnutí udrželo. Co více, dosahovalo stále větších úspěchů.³⁵⁹

Organizace Randall Forsbergové fungovala podobně jako skupiny a aliance zaměřené proti jaderným elektrárnám či laboratořím. Nejprve se hnutí snažilo zaujmout lokálně a odtud se poté šířit dál. Aktivisté rozdávali různé letáčky či brožury, které se týkaly jejich filozofie a jaderného soupeření velmocí. Hlavní představitelé hnutí se také účastnili nejrůznějších městských ale i státních setkání a porad. Také se vybíraly podpisy na petice, které vyjadřovaly podporu Kampani za jaderné odzbrojení, a to jak na regionální, tak i na celostátní úrovni. Hnutí se na své cestě spřátelilo s jinými

³⁵⁷ WITTNER. Tamtéž.

³⁵⁸ Z angl. The Call to Halt the Nuclear Arms Race.

³⁵⁹ WITTNER. Tamtéž.

organizacemi, například s Unií zúčastněných vědců³⁶⁰ či s Lékaři za společenskou zodpovědnost.³⁶¹ Sympatie získaly i ze strany náboženských skupin, a to od římskokatolické církve, presbyteriánů, metodistů, episkopalistů, luteránů a židů. Dále se za jaderné odzbrojení díky kampani postavily skupiny, které se dříve veřejně nevyjadřovaly. Mezi nimi byly kupříkladu unie zastupující školy, univerzity, ženy, zdravotní sestry, pediatry, zdravotnictví, a mnohé další. Nejvíce příznivců kampaň získala hlavně na západě a na severu oproti konzervativnějšímu jihu, kde nebyla natolik populární.³⁶²

Díky této kampani se v New Yorku v březnu roku 1982 shromáždilo do té doby největší množství aktivistů.³⁶³ Těch bylo téměř milion. Tématem manifestace³⁶⁴ se stalo heslo „Ukončete atomové soupeření – financujte lidské potřeby.“³⁶⁵ Petici Spojeným národům se stejným poselstvím podepsalo více než 2,3 milionu Američanů.³⁶⁶ Z toho je patrný příklon široké americké občanské základny ke kampani. Konečně, statistické výpočty z let 1982 a 1983 hovořily jasně ve prospěch kampaň. Podle referenda z roku 1982 bylo jisté, že mnoho občanů vyjádřilo sympatie,³⁶⁷ z průzkumů veřejného mínění z roku následujícího vyplynulo, že průměrně 72 % ji podporovalo, přičemž pouhých 20 % bylo proti. Kampaň v roce 1984 zaznamenala velký úspěch, kdy se stala součástí prezidentské volební kampaň za demokraty.³⁶⁸

Bulletin jaderných fyziků v říjnu roku 1982, po zmíněném nejmasovějším aktivistickém shromáždění v dosavadní historii Spojených států amerických, napsal, že „pokud si veřejnost natolik žádá ukončení šílenství okolo jaderného soupeření a snaží se

³⁶⁰ Z angl. The Union of Concerned Scientists. WITTNER. Tamtéž.

³⁶¹ Z angl. Physicians for Social Responsibility. Tamtéž.

³⁶² Tamtéž.

³⁶³ BETHE, Hans A., LONG Franklin A. The Freeze Referendum: What Next?. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1983, roč. 39, č. 2, s. 2 [vid. 3. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=9gUAAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

³⁶⁴ Ilustrační fotografie: obrázek č. 11.

³⁶⁵ Z angl. Freeze the Arms Race – Fund Human Needs. Tamtéž.

³⁶⁶ Tamtéž.

³⁶⁷ BETHE. Tamtéž.

³⁶⁸ WITTNER, Lawrence S. The Nuclear Freeze and Its Impact. In: *Arms Control Association* [online]. 5. 12. 2005 [vid. 3. 7. 2016]. Dostupné z: https://www.armscontrol.org/act/2010_12/Looking Back.

oběma stranám protlačit své požadavky k odzbrojení, můžeme klidně říci, že odzbrojení je oproti jakýmkoli dohodám o regulaci jaderných zbraní nejenže jednoduší potvrdit, ale také jej vyjednat.“³⁶⁹ V tomto výroku se zrcadlila síla amerického národa, který nehodlal svou zemi poslat do atomového pekla.

³⁶⁹ EPSTEIN, William. The Freeze: A Hot Issue at the United Nations. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1982, roč. 38, č. 8, s. 51 [vid. 3. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=aQoAAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

8. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo poskytnout ucelený a chronologický obraz vybraných protinukleárních hnutí ve druhé polovině dvacátého století ve Spojených státech amerických. Sekundárním cílem byla stanovena analýza přeměny chápání radiace ve vytyčených desetiletích, ve kterých se teprve začínal zkoumat účinek záření na lidský organismus a jeho vliv na životní prostředí. Právě díky vznikajícím výzkumům se začínala formovat hnutí protestující proti výstavbě jaderných elektráren a laboratoří zkoumajících jaderný materiál, z něhož se vyvíjely nukleární zbraně. Cílů bylo dosaženo pomocí analýzy informací získaných z využitých zdrojů.

Ke zpracování největší měrou přispěl web *books.google.com*, který disponuje velmi širokou základnou monografií i periodik. Přestože tato služba neposkytuje náhled na některé publikace v plném rozsahu, *Google Books* umožnila přístup k potřebným materiálům a podkladům v požadovaném množství a adekvátní kvalitě. V českém jazyce je k dané problematice zpracován pouze zlomek dostupných informací a díky *Google Books* bylo umožněno dosažení vytyčených cílů se zdroji v cizích jazycích.

Jednou z monografií, která poskytla základní informace pro sestavení této práce, se stala publikace *Social Protests and Policy Change: Ecology, Antinuclear, and Peace Movements in Comparative Perspective* od autora Marca Giugniho. Tato kniha posloužila jako příručka, podle níž byla vypracována struktura textu. Publikace byla použita zejména při zpracovávání hnutí a všeho, co se jich týkalo. Podle ní bylo také vybráno několik pro Spojené státy americké nejdůležitějších protestních akcí. Protože James Macdonald Jasper ve své knize *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements* popisuje podobnou problematiku jako Marco Giugni, byla v práci provedena komparace obou knih. Naproti tomu *No Nukes: Everyone's Guide to Nuclear Power* od autorky Anny Gyorgyové se od obsahu práce tematicky spíše odvracel, proto bylo využito jiných zdrojů. Kupříkladu *Origins, Goal, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* od autorky Viktorie Daubertové a Sue Ellen Moranové se prokázala jako jeden z informačně nejbohatších zdrojů pro práci s hnutími.

Velmi cenným materiálem se stala periodika společně s několika dalšími zdroji pramenné povahy. Periodika, která byla v diplomové práci využita, jsou součástí

databáze *Google Books*. Celá čísla vybraných magazínů a žurnálů byla pro tuto službu oskenována a kompletně nahrána a zpřístupněna k online použití. Kompletní byly veškeré výtisky, jichž bylo využito.

Mezi prameny použité patří zejména periodika *Life* a *Bulletin jaderných fyziků*. Obě poskytla podrobný náhled na témata, kterými se tento text zabývá. Zejména pak *Bulletin jaderných fyziků*, jehož výtisky jsou na *Google Books* dostupné napříč celým zkoumaným obdobím, zatímco magazín *Life* je dostupný pouze do prosince roku 1972. I přesto tento žurnál poskytl velké množství zdrojů, a to zejména k vypracování fenoménu sheltermánie, který se začal vyvíjet po konci druhé světové války a boom zažil během následujících dvou desetiletí. Některá čísla tohoto žurnálu byla věnována jaderné problematice v jejich plném rozsahu. V ostatních se nacházelo i několik článků k dané tematicce. Díky tomu byl poskytnut poměrně jasný obraz toho, jak média jadernou problematiku vnímala a čtenářům podávala. *Bulletin jaderných fyziků* psal zejména o vodíkové bombě, jaderné a anti-jaderné politice, radiaci a environmentálními problémy s ní spojenými, ale také o patřičném chování v případě jaderného bombardování a mimo jiného i o likvidaci jaderného materiálu a problémy s tím spjatými.

Vedle těchto pramenů byl v práci využit spis Randall Forsbergové, který se týkal jaderného odzbrojení, ale kupříkladu také brožura *Family Fallout Shelter*, která radila, jak si na svém pozemku postavit protiradiační bunkr.

Menší měrou bylo využíváno webových zdrojů, které však byly cenné zejména při zpracovávání hnutí. Domovské weby skupin obsahovaly veškeré informace o svém vzniku a filozofii. Webové zdroje také poměrně dobře sloužily při zpracovávání dat týkajících se síly záření a jeho účinků. Některá data se na několika webových stránkách lišila. Jednalo se však jen o slabý výkyv v číslech. Mezi tyto servery patřil *Mirion.com* a *Radiationanswers.org*. K vyhledávání protestních písní posloužila zejména anglická verze wikipedie. Publikace *Political Folk Music in America from Its Origins to Bob Dylan* od Lawrence Epsteina a *A Guide to an American Subculture* od Micah Issitta posloužily zejména jako zdroje k obecnému popisu fenoménu protestních písní.

V mnohých případech poskytla anglická verze wikipedie velké množství referencí, které jsou dostupné na konci každého hesla. Často se tak jednalo o odkazy na domovské weby jednotlivých hnutí, ale i knihy, které nebyly dostupné na *Google*

Books, ale celý text se nacházel na určitém serveru. Dále také poskytla možnost k nahlédnutí do článků či útržků novin. Dostupnost těchto textů se odvíjela od toho, zda byly součástí databáze, která byla online přístupná odkudkoli nebo pouze z určitých oblastí. Tento problém se vyskytl i u periodik s vlastním archivem, z nichž nebylo možné čerpat vůbec. Oproti tomu jsou některé databáze momentálně dostupné bez omezení. Mezi ně patří *jstor.org*. To je možné díky smlouvě s Technickou univerzitou v Liberci, která tak uživatelům po registraci dovozuje nahlédnout do jejího obsahu. Tato databáze obsahovala zejména abstrakty knih, jejichž plného obsahu bylo využito pomocí služby *Google Books*.

Velkou měrou přispěl také *youtube.com*, kde se nachází velké množství videozáznamů rozličné povahy. Například různé záběry operace Crossroads, návod na stavbu protiatomového bunkru a další výuková videa. Dále server obsahuje rozličné kandidátské debaty prezidentských kandidátů, rozhovory se senátory, ale právě také záznamy z různých protestních akcí. Některé z těchto dokumentů byly oficiálními videi amerického ministerstva obrany, nebo například záznamy z televizních kanálů. Co se týká protestů, záběry jsou to obvykle amatérské, a kvalita je často velmi špatná, ať obrazová či zvuková. Někdy nebylo poznat, o jaký protest se jednalo. Proto zde docházelo k zásadní selekci těchto materiálů. Databáze Prelinger Archives obsahuje také mnoho videodokumentů, kterých bylo využito zejména pro zpracování operace Crossroads.

Tato diplomová práce je chronologickým zpracováním vybraných protinukleárních hnutí a protestních aktivit, přičemž jednotlivé typy protestů jsou rozděleny do kategorií. Prvním typem „nepřímého protestu“ je fenomén sheltermánie. Následující kapitola byla věnována hnutím a jejich hlavním protestním aktivitám. Ty jsou v práci rozděleny na přímé a nepřímé akce. Přímé se odehrávaly u elektráren, laboratoří, na místě testování jaderných zbraní, v přístavech jaderných ponorek, u kanceláří institucí zabývajících se atomovou energií. Naproti tomu mezi nepřímé akce patřilo vyučování veřejnosti, rozdávání letáček, sepisování a odesílání peticí, ale kupříkladu také výstavba bunkerů.

Následuje kapitola, která se věnuje protestům proti testování jaderných zbraní. Při zpracovávání této části se vyskytly určité obstrukce způsobené neexistencí materiálů v dostatečném rozsahu. Materiálů, které by hovořily konkrétně o protestech proti

testování zbraní od šedesátých let blíže k současnosti. Zde se vyskytl právě ten problém, kdy většina monografií, které se tomuto tématu věnují, není dostupná online ani na *Google Books*. Knihy jsou částečně zpřístupněny, ale zpravidla se jedná pouze o desetinu, ne-li méně. Kapitola se proto věnuje pouze počátkům těchto protestů.

Pětici nejdůležitějších protestních akcí se věnuje samostatná kapitola, protože se jedná o takové události, které jsou pro dějiny protinukleárního hnutí ve Spojených státech amerických zásadní a společnost na ně patřičně reagovala. Tato problematika je analyzována zvláště i proto, že se na protestech nepodílely pouze zmíněné aliance a organizace, které jsou součástí předchozích kapitol.

Informace o hnutí shrnuje nastínění Reaganovy politiky na „jaderném poli“ a kampaň Forsbergové, která chronologicky uzavírá i dobu, které se tato práce věnuje, a zároveň otevírá téma jaderné politiky Spojených států amerických po roce 1990. Protože Reaganova politika by mohla být samostatným tématem jiné diplomové práce, jsou zde shrnuty jen hlavní body, přičemž největší důraz je kladen právě na kampaň Forsbergové, která oslovovala politiku a i prezidenta.

Práce shrnuje hlavní protestní akce spojené zejména s výstavbou jaderných elektráren a s testováním jaderných zbraní. Věnovala se charakteristice několika pro USA nejdůležitějších opozičních organizací. Popsala také pět zásadních událostí, při kterých podle aktivistů docházelo k pochybením při manipulaci s jaderným materiálem či jaderným odpadem. Pomocí analýzy vnímání popisované jaderné problematiky tehdejší společností a médií bylo dosaženo znázornění vývoje chápání radiace ve vytyčených desetiletích. Tato diplomová práce poskytla náhled na jadernou problematiku Spojených států amerických ve druhé polovině minulého století jako jediný česky psaný text věnující se tomuto bouřlivému období.

9. Bibliografie

9.1 Literatura

A Critique of Some Technical Aspects of Civil Defense [online]. 1969. [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=jGErAAAAAYAAJ&pg=PA52&lpq=PA52&dq=millard+caldwell+shelter&source=bl&ots=NHM4fegwd2&sig=PKA7JAb4EHuEfZrLyaNICDTJU0&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjql_7jzLnNAhWiHJoKHZJvA4gQ6AEILjAD#v=onepage&q=millard%20caldwell%20shelter&f=false

BINI, Elisabetta, GARAVINI, Giuliano, ROMERO, Federico. *Oil Shock: The 1973 Crisis and its Economic Legacy* [online]. London: I.B. Tauris & Co. Ltd, 2016. [vid. 7. 2016]. ISBN 978-0-85772-958-3. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=iZ2LDAAAQBAJ&pg=PT196&dq=national+reactor+testing+station+protest&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj__OLpdXNAhVBPxQKHVcAZ4Q6AEILjAA#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20protest&f=false

BJORK, Rebecca, S. *The Strategic Defense Initiative: Symbolic Containment of the Nuclear Threat* [online]. New York: State University of New York Press, 1992. [vid. 18. 4. 2016]. ISBN 0-7914-1161-3. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=VXA7tc7QqOkC&pg=PA66&dq=reagan%27s+sdi&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiYuPWB25bMAhWkXhoKHRGNAAEQ6AEILDAC#v=onepage&q=reagan's%20sdi&f=false>

BODLEY, John H. *Victims of Progress* [online]. Lanham: Rowan&Littlefield, 2014. [vid. 9. 10. 2016]. ISBN 978-1-4422-2694-4. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=gWVVBAAAQBAJ&pg=PA385&dq=operation+cros>

sroads+vicims&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiExfTC4M3PAhULchQKHZOhDOIQ6
AEIKDAC#v=onepage&q=operation%20crossroads%20vicims&f=false

CIMENT, James. *Postwar America: An Encyclopedia of Social, Political, Cultural, and Economic History* [online]. New York: Routledge, 2015. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 13:9780765680679. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=pnGsBwAAQBAJ&pg=PA112&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjvyOTkn6HPAhVGOxQKHaELATQQ6AEINTAD#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>

DAUBERT, Victoria L., MORAN Sue Ellen. *Origins, Goals, and Tactics of the U.S. Anti-Nuclear Protest Movement* [online]. Albuquerque: The Rand Corporation, 1985. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z:

<https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2005/N2192.pdf>

EPSTEIN, Lawrence J. *Political Folk Music in America from Its Origins to Bob Dylan* [online]. North Carolina: McFarland & Company, Inc., 2010. [vid. 6. 4. 2016]. ISBN 978-0-7864-4862-3. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=XlulidpKeMC&pg=PA119&dq=origins+of+war+protest+songs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjGiJaAyvrLAhXKB5oKHaJzDjkQ6AEIGzAA#v=onepage&q=war&f=false>

FRADY, Marshall. *Martin Luther King, Jr.: A Life* [online]. New York: Penguin Group, 2002. [vid. 26. 1. 2016]. ISBN 978-1-1012-2139-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=7sZZ8fyF87cC&pg=PT11&dq=martin+luther+king&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewi4vvSvj8jKAhUDw3IKHUoPD6QQ6AEIJAB#v=onepage&q=martin%20luther%20king&f=false>

FREEMAN, Iam A. *Seeds of Revolution: A Collection of Axioms, Passages and Proverbs Volume 2* [online]. Bloomington: iUniverse LLC, 2009. [vid. 26. 1. 2016].

ISBN 978-1-4502-0022-6. Dostupné z:
<https://books.google.cz/books?id=gWOTAwAAQBAJ&pg=PA562&dq=A+social+movement+that+only+moves+people+is+merely+a+revolt.+A+movement+that+changes+both+people+and+institutions+is+a+revolution.&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiKoLyy28fKAhVBqHIKHZRrCVAQ6AEIHZA#v=onepage&q=A%20social%20movement%20that%20only%20moves%20people%20is%20merely%20a%20revolt.%20A%20movement%20that%20changes%20both%20people%20and%20institutions%20is%20a%20revolution.&f=false>

GOLDWATER, Barry, M. *Conscience of a Conservative* [online]. The USA: Start Publishing LLC. [vid. 20. 4. 2016]. ISBN 978-80-247-1821-7. Dostupné z:
<https://books.google.cz/books?id=AEnsAgAAQBAJ&pg=PT70&dq=the+conscience+of+a+conservative&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj7pmC3Z3MAhWL1xQKHdbICwAQ6AEIJDA#v=snippet&q=weapons&f=false>

GOODWIN, Jeff, JASPER, James, M. *The Social Movements Reader: Cases and Concepts* [online]. 3. vyd. Chichester: John Wiley & Sons, 2014. [vid. 11. 10. 2016]. ISBN 978-1-118-72979-3. Dostupné z:
https://books.google.cz/books?id=HjbcBAAQBAJ&pg=PA417&dq=JASPER,+James+M.+The+Art+of+Moral+Protest:+Culture,+Biography,+and+Creativity+in+Social+Movements&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiR8du7vd_PAhXIXRQKHfXqDhAQ6AEIzAB#v=snippet&q=antinuclear&f=false

GROSSMAN, Andrew D. *Neither Dead Nor Red: Civil Defense and American Political Development During the Early Cold War* [online]. New York: Routledge, 2001. [vid. 21. 10. 2016]. ISBN 0-415-92990-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=tX-AAAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

HARVEY, Kyle. *American Anti-Nuclear Activism, 1975 – 1990: The Challenge of Peace* [online]. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014. [vid. 12. 10. 2016]. ISBN 978-1-137-43283-4. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=GlpHBQAAQBAJ&pg=PP114&dq=American+Anti-Nuclear+Activism,+1975%E2%80%931990:+The+Challenge+of+Peace&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjs5I_wyN_PAhVHtBQKHfwtCOYQ6AEIJDAA#v=onepage&q=anti-nuclear&f=false

INTONDI, Vincent J. *African Americans Against the Bomb: Nuclear Weapons, Colonialism, and the Black Freedom Movement* [online]. Stanford: Stanford University Press, 2015. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 978-0-8047-9348-3. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=THAvBgAAQBAJ&pg=PA15&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjvyOTkn6HPAhVG0xQKHaELATQQ6AEIGzAA#v=onepage&q=protest&f=false>

ISSITT, Micah Lee. *Hippies: A Guide to an American Subculture* [online]. Santa Barbara: Greenwood Press, 2009. [vid. 10. 10. 2016]. ISBN 978-0-313-36573-7. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=rVfRL_TpKb8C&pg=PA12&dq=hippies+after+woodstock&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjv46zKsNPPAhVFARQKHUxfBSMQ6AEIHTAA#v=onepage&q=hippies%20after%20woodstock&f=false

JASPER, James, M. *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements* [online]. Chicago: University of Chicago Press, 2008. [vid. 10. 10. 2016]. ISBN 0-226-39480-8. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=AqNq5JC6dRkC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

LEVERTOV, Denise. *Light Up the Cave* [online]. New York: New Directions, 1981. [vid. 16. 4. 2016]. ISBN nedostupné. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=Yj8G-ZVPIN4C&pg=PA162&lp=PA162&dq=the+seabrook+natural+guard&source=bl&ots=4kFbtkd9gc&sig=B1VvYDM-mv5CMBE7XnVLk_JMdry&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjwp4CH0pLMAhXMWB oKHYZWDQQ6AEIGzAA#v=onepage&q=isbn&f=false

MARGOLIES, Daniel S. *A Companion to Harry S. Truman* [online]. Malden: Blackwell Publishing Ltd., 2012. [vid. 15. 5. 2016]. ISBN 978-1-4443-3141-7. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=bcLeZ7MLvM0C&pg=PT298&lp=PT298&dq=millard+caldwell+shelter&source=bl&ots=6Vdghz6a2S&sig=uZMV3ZEWE0pjE8v2HjVxPOO1j1Q&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjq1_7jzLnNAhWiHJoKHZJvA4gQ6AEIKjAC#v=onepage&q=millard%20caldwell%20shelter&f=false

NEWMAN, Robert P. *Enola Gay and the Court of History* [online]. New York: Peter Lang Publishing, 2004. [vid. 21. 10. 2016]. ISBN 0-8204-7071-6. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=QnzPMHib3OQC&pg=PA87&dq=lucky+dragon+protests&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjqscXvpfnPAhUFGCwKHRa4B-gQ6AEIGzAA#v=onepage&q=lucky%20dragon%20protests&f=false>

NUTTALL, William J. *Nuclear Renaissance: Technologies and Policies for the Future of Nuclear Power* [online]. New York: Taylor & Francis Group, 2005. [vid. 2. 7. 2016]. ISBN 0-7503-0936-9. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qi_wlX2WuHgC&pg=PA69&dq=national+reactor+testing+station+protest&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewj__OLlpdXNAhVBPxQKHVcAZ4Q6AEIQDAC#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20protest&f=false

PUBLIC HEALTH INFORMATION SERVICES. *Public Health Comments* [online]. 1991. [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?id=XhRXAAAAMAAJ&q=hanford+nuclear+reservation+leak+protest&dq=hanford+nuclear+reservation+leak+protest&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiNpN_vjdXNAhWFPRQKHWP7BVcQ6AEIMzAA

STEWART, CHARLES EDWARD. *Weapons of Mass Casualties and Terrorism Response Handbook* [online]. Sudbury: Jones and Bartlett Publishers, 2006. [vid. 2. 7. 2016]. ISBN 0-7637-2425-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=7ZnXZfwWwgcC&pg=PA182&dq=national+reactor+testing+station+accident&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiE8b7RpdXNAhUGVRQKH WKATsQ6AEIQDAD#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20accident&f=false>

TILLY, Charles. *Social Movements 1768 – 2012* [online]. New York: Paradigm Publishers, 2013. [vid. 1. 2. 2016]. ISBN 978-1-61205-238-0. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=d51ACwAAQBAJ&pg=PA13&dq=tilly+2004&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjF1YalodbKAhVFc3IKHWC-DBAQ6AEIHjAA#v=snippet&q=first&f=false>

TITUS, Costandina A. *Bombs in the Backyard: Atomic Testing and American Politics* [online] Reno: University of Nevada Press, 2001. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-87417-370-1. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=eQfG-U5iAPYC&printsec=frontcover&dq=atomic+bombs+testing&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjPvJeJmqHPAhXEcRQKHUaEAbEQ6AEIJDA#v=snippet&q=protest&f=false>

TUCKER, Todd. *Atomic America: How a Deadly Explosion and a Feared Admiral Changed the Course of Nuclear History* [online]. New York: Free Press, 2009. [vid. 10. 9. 2016]. ISBN 978-1-4165-4433-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Dnes_zv-eF0C&pg=PA146&dq=project+ice+worm&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj3l4u6wM7PAhXJxRQKHfhgAcMQ6AEIJTAB#v=onepage&q=project%20ice+worm&f=false

ULVR, Michal. *Nukleární společnost ve Spojených státech amerických (1945 – 1964)*. 1. Vyd. Praha: Fontes, 2014. ISBN 978-80-7308-496-7

UNITED STATES JOINT TASK FORCE ONE. *Operation Crossroads: The Official Political Report* [online]. New York: 1946. [vid. 20. 10. 2016]. Dostupné z: <http://archive.org/details/operationcrossro00unit>

U.S. DEPARTMENT OF ENERGY. *Draft Environmental Statement for the Siting, Construction, and Operation of New Production Reactor Capacity Volume 4* [online]. Duben 1991. [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=JwYxAQAAMAAJ&pg=SA1-PA27&dq=national+reactor+testing+station+accident&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiE8b7RpdXNAhUGVRQKHeWKATsQ6AEIMTAB#v=onepage&q=national%20reactor%20testing%20station%20accident&f=false>

U.S. G.P.O. *N-reactor at Hanfors Reservation, Washington: Safety and Environmental Concerns* [online]. 1986. [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=MeRaVqFx-ioC&q=hanford+nuclear+reservation+leak&dq=hanford+nuclear+reservation+leak&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjg4bXjdXNAhWBmxQKHZtOA0sQ6AEIMzAA>

WEISGALL, Jonathan M. *Operation Crossroads: The Atomic Tests at Bikini Atoll* [online]. Annapolis: Naval Institute Press, 1994. [vid. 3. 8. 2016]. ISBN 1-5575-0919-0. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=K63bAAAAMAAJ&q=operation+crossroads&dq=operation+crossroads&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwj07dSI_ZjOAhVHPRQKHcdhD8wQ6AEILjAD

WILLS, John. *Fallout: Nuclear Protest at Diablo Canyon* [online]. Reno: University of Nevada Press, 1971. [vid. 8. 3. 2016]. ISBN 978-0-87417-680-3. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=nVR_vLOPfiOC&pg=PA210&lp=PA210&dq=diablo+canyon+1979&source=bl&ots=kRAdBOfw0U&sig=c_wvvg-MqPFRxCBBJk5BFnvBTvQ&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwio_PJk7LLAhXGcRQKHQg6CJoQ6AEIPzAH#v=onepage&q=diablo%20canyon%201979&f=false

WITTNER, Lawrence S. *Resisting the Bomb: A History of the World Nuclear Disarmament Movement, 1954 – 1970 Volume 2 The Struggle Against the Bomb* [online]. Stanford: Stanford University Press, 1997. [vid. 20. 9. 2016]. ISBN 0-0847-2528-4. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=vJuaAAAAIAAJ&pg=PA223&dq=protest+against+atomic+bombs&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjvyOTkn6HPAhVGOxQKHhaELATQQ6AEILTAC#v=onepage&q=protest%20against%20atomic%20bombs&f=false>

WOODARD, J. David. *Ronald Reagan: A Biography* [online]. Santa Barbara: Greenwood, 2012. [vid. 17. 4. 2016]. ISBN 978-0-313-39639-7. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=ewc1V-KnRMYC&printsec=frontcover&dq=ronald+reagan+Life&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiBkMjilZTMAhXDAxoKHU_DCVgQ6AEINDAC#v=onepage&q=sdi&f=false

YAGER, Edward, M. *Ronald Reagan's Journey: Democrat to Republican* [online]. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. [vid. 20. 4. 2016]. ISBN 13: 978-0-7425-4420-8. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=U2cs7IHERBwC&pg=PA80&dq=reagan+and+goldwater&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiimYu465nMAhVD7hoKHfh0BpEQ6AEIHDA#v=onepage&q=reagan%20and%20goldwater&f=false>

9.2 Webové zdroje

AGU PUBLICATIONS. Lecture Notes on Coastal and Estuarine Studies. In: *Agupubs Online Library Wiley* [online]. 2016 [vid. 13. 5. 2016]. Dostupné z: <http://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/agu/books/lecture-notes-on-coastal-and-estuarine-studies.html>

ALTERNET. ‚Catastrophic Leak‘ Found at Hanford Nuclear Site in Washington State. In: *Alternet* [online]. 25. 4. 2016. [vid. 2. 7. 2016]. Dostupné z: <http://www.alternet.org/environment/catastrophic-leak-found-hanford-nuclear-site-washington-state>

ANSWERS TO QUESTIONS ABOUT RADIATION AND YOU. Effects of Radiation. In: *Radiation Answers* [online]. 2007. [vid. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.radiationanswers.org/radiation-and-me/effects-of-radiation.html>

ATOMIC THEATER. Cinema History from the Cold War. In: *Atomictheater* [online]. [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: <http://www.atomictheater.com/civildefensefilms.htm>

BRAYTON, Rebecca. The History of Greenpeace: Environmental Activists. In: *WatchMojo* [online]. 2014. [vid. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://watchmojo.com/video/id/8789/>

BUTIGAN, Ken. Livermore, thirty years on [online]. 2012 [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://wagingnonviolence.org/feature/livermore-thirty-years-on/>

CLAMSHELL ALLIANCE. About Clamshell: Picnic Table Democracy. In: *Clamshell Alliance* [online]. [vid. 1. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.clamshellalliance.net/about/>

CNR. Poisoned Power: The Case Against Nuclear Power Plants Before and After Three Mile Island. In: *Ratical* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ratical.org/radiation/CNR/PP/PPtxt.html>

CONSTELLATION ENERGY. Maryland Chamber of Commerce Visits Calvert Cliffs Nuclear Plant. In: *Business Wire* [online]. 19. 6. 2009. [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.businesswire.com/news/home/20090619005669/en/Maryland-Chamber-Commerce-Visits-Calvert-Cliffs-Nuclear>

CREATIVE COMMONS LICENSE. About AFSC. In: *American Friends Service Committee* [online]. [vid. 4. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.afsc.org/about>

CRITCHLOW, Donald. T. Why Barry Goldwater Fell Out with Ronald Reagan. In: *Cambridge Blog* [online] 25. 9. 2013. [vid. 21. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.cambridgeblog.org/2013/09/why-barry-goldwater-fell-out-with-ronald-reagan/>

CULTURE FOUNDRY. Graham Nash: Bio. In: *Graham Nash* [online]. 2016 [vid. 15. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.grahamnash.com/content/bio>

DALEY, Tad. How Reagan Brought the World to the Brink of Nuclear Destruction. In: *Alternet* [online]. 7. 2. 2011 [vid. 3. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.alternet.org/story/149821/how_reagan_brought_the_world_to_the_brink_of_nuclear_destruction

DEFENSE THREAT REDUCTION AGENCY. Castle Bravo: Fifty Years of Legend and Lore. In: *Nuclear Secrecy* [online]. Leden 2013 [vid. 21. 10. 2016]. Dostupné z: blog.nuclearsecrecy.com/wp-content/uploads/2013/06/SR-12-001-CASTLE-BRAVO.pdf

DER. Seabrook 1977. In: *Documentary Educational Resources* [online]. 2016 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.der.org/films/seabrook-1977.html>

DICKINSON COLLEGE. Three Mile Island Emergency. In: *Three Mile Island* [online] 2007 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.threemileisland.org/virtual_museum/march28_1979.html

DOWDEY, Sarah. How Greenpeace Works. In: *How Stuff Works* [online]. 2016 [vid. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://money.howstuffworks.com/greenpeace.htm>

THE ENERGY NET. The Abalone Alliance Story. In: *Energy Net*. [online] [vid. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.energy-net.org/01NUKE/AA.HTM>

FONER, Eric, GARRATY, John A. Three Mile Island. In: *History* [online]. 1991 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.history.com/topics/three-mile-island>

GETTY IMAGES. No Nukes Peace Rally in New York's Central Park. In: *Getty Images* [online]. 2016 [vid. 14. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/no-nukes-peace-rally-in-central-park-circa-1982-in-new-york-news-photo/559567561#no-nukes-peace-rally-in-central-park-circa-1982-in-new-york-city-picture-id559567561>

HARKS, Becky Sherrick. Top 10 Bob Dylan Protest Songs. In: *Ultimate Classic Rock* [online]. [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://ultimateclassicrock.com/bob-dylan-protest-songs/>

LFDA. Seabrook Nuclear Power Plant: Pros & Cons. In: *Live Free or Die Alliance* [online]. [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.lfda.org/issues/seabrook-nuclear-power-plant>

LAM, Lorie. Shoreham Nuclear Power Plant. In: *The Encyclopedia of Earth* [online]. 25. 8. 2009 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.eoearth.org/view/article/156003/>

LAPP, Ralph. Exerpts from „The Voyage of the Lucky Dragon“ by Ralph Lapp, 1957. In: *Nuclear History* [online]. 10. 10. 2013 [vid. 21. 10. 2016]. Dostupné z: <https://nuclearhistory.wordpress.com/2013/10/10/exerpts-from-the-voyage-of-the-lucky-dragon-by-ralph-lapp-1957/>

LETTOW, Paul. President Reagan’s Legacy and U.S. Nuclear Weapons Policy. In: *The Heritage Foundation* [online]. 2005 [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/research/lecture/president-reagans-legacy-and-us-nuclear-weapons-policy>

MARQUSEE, Mike. The Politics of Bob Dylan. In: *Red Pepper* [online]. Listopad 2003 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.redpepper.org.uk/the-politics-of-bob-dylan/>

MEDWIN, Scott. Despite Gofman’s Beliefs, Nuclear Power a Better Source for Energy. In: *The Oberlin Review* [online]. 4. 12. 2015. [vid. 30. 3. 2016]. Dostupné z: <http://oberlinreview.org/9353/opinions/despite-gofmans-beliefs-nuclear-power-a-better-source-for-energy/>

MEISEL, Duncan. The Nuclear Freeze campaign prevented an apocalypse, so can the climate movement. In: *Waging Nonviolence* [online]. 201. [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: <http://wagingnonviolence.org/feature/the-nuclear-freeze-campaign-prevented-an-apocalypse-so-can-the-climate-movement/>

MIRION TECHNOLOGIES. How Does Radiation Affect Me? In: *Mirion* [online]. [vid. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <https://www.mirion.com/introduction-to-radiation-safety/how-does-radiation-affect-me/>

NUCLEAR AGE PEACE FOUNDATION. President Ronald Reagan – Nuclear Events. In: *Nuclear Files* [online]. [vid. 7. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/history/prez_policies/reagan/reagan_events.htm

NUREG – 1437 (SUPPLEMENT 1). Generic Environmental Impact Statement for License Renewal of Nuclear Plants: Regarding Calvert Cliffs Nuclear Power Plant – Final Report. In: *NUREG – Series Publications* [online]. 1999 [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.nrc.gov/reading-rm/doc-collections/nuregs/staff/sr1437/supplement1/#_1_13

ONSMAN, Rickey. The Nuclear Freeze Campaign Prevented an Apocalypse, So Can the Climate Movement. In: *Helen Caldicott* [online]. 29. 5. 2015 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.helencaldicott.com/the-nuclear-freeze-campaign-prevented-an-apocalypse-so-can-the-climate-movement/>

POETRY FOUNDATION. Biography: Allen Ginsberg; 1926 – 1997. In: *Poetry Foundation* [online]. 2015 [vid. 16. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.poetryfoundation.org/bio/allen-ginsberg>

RADIATION EFFECTS RESEARCH FOUNDATION. Frequently Asked Questions. In: *RERF – A Cooperative Japan-US Research Organization* [online]. 2007 [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: http://www.rerf.or.jp/general/qa_e/qa1.html

REAGAN, Ronald. Intent to Run for President. In: *Internet Archive Wayback Machine* [online]. 13. 11. 1979 [vid. 18. 4. 2016]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20090124210257/http://reaganfoundation.org:80/reagan/speeches/speech.asp?spid=4>

RIGHT LIVELIHOOD AWARD FOUNDATION. 1992 – John Gofman. In: *The Right Livelihood Award* [online]. [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.rightlivelihood.org/gofman.html>

ROBINSON, Diana. Where Were You When Three Mile Island Had Its Partial Meltdown?: Readers Share Their Stories. In: *Penn Live* [online]. 27. 3. 2014 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: http://www.pennlive.com/midstate/index.ssf/2014/03/where_were_you_when_three_mile.html

ROCHA, Lucas. Passive-Aggressiveness. In: *Boston University Digitation* [online] 20. 3. 2012 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <https://bu.digication.com/ss202/Welcome/published>

RODRIGUEZ MCROBBIE, Linda. Did Anyone Actually Build Fallout Shelters?. In: *Modern Notion* [online]. 3. 3. 2015 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://modernnotion.com/anyone-actually-build-fallout-shelters/>

ROY, Susan. Better Homes & Bunkers: The Fallout Shelter for the Nuclear Family. In: *Design Observer* [online]. 2014 [vid. 14. 10. 2016]. Dostupné z: <http://designobserver.com/feature/better-homes--bunkers-the-fallout-shelter-for-the-nuclear-family/26858/>

ROY, Susan. How the US Was Supposed to Survive a Nuclear Holocaust with 9 Inches of Concrete. In: *Gizmodo* [online]. 2009 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://gizmodo.com/5810157/how-the-us-was-supposed-survive-a-nuclear-holocaust-with-9-inches-of-concrete>

SMITH, Sid. Black Flag: Damaged: Review: There's an almost acoustic single-mindedness about this album's monochromatic howl. In: *BBC* [online]. 2007 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/music/reviews/4dcz>

SONY MUSIC ENTERTAINMENT. James Marshall Hendrix. In: *Jimi Hendrix* [online]. 2016 [vid. 11. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jimihendrix.com/biography/>

THE HUFFINGTON POST. Climate Change Could Release Cold War-Era Radioactive Waste in Greenland. In: *Huffington Post* [online]. 5. 8. 2016 [vid. 25. 8. 2016]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/entry/climate-change-cold-war-greenland_us_57a4ed36e4b021fd9878a267

THE MISILE TECHNOLOGY REGIME. Frequently Asked Questions. In: *The Missile Technology Regime* [online]. [vid. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mtrc.info/english/FAQ-E.html>

THOMSON REUTERS. Lyrics of unpublished Bob Dylan anti-nuclear song up for sale. In: *Reuters* [online]. 2. 5. 2013 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/music-bobdylan-song-idINDEE9410FC20130502>

THE REAGAN VISION. Best Reagan Quotes on Nuclear Weapons. In: *The Reagan Vision for a Nuclear-Weapons-Free World*. [online]. 1984 [vid. 10. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.thereaganvision.org/quotes/>

THE SAN DIEGO UNION-TRIBUNE. 25 years later, Seabrook Remains Pivotal in Nuclear Debate. In: *The San Diego Union-Tribune* [online]. 22. 8. 2015 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.sandiegouniontribune.com/sdut-25-years-later-seabrook-remains-pivotal-in-2015aug22-story.html>

U-S-HISTORY. Fallout Shelters. In: *United States History* [online]. 2016 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.u-s-history.com/pages/h3706.html>

WIKI. Livermore Action Group. In: *History of Nonviolence* [online]. [vid 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://historyofnonviolence.wiki.lovet.org/Livermore+Action+Group>

WIKIMEDIA. Bikini Atoll. In: *Wikipedia* [online]. 2. 8. 2016... [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Bikini_Atoll

WIKIMEDIA. Demographic History of New York City. In: *Wikipedia* [online]. 2. 8. 2016... [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_New_York_City

WIKIMEDIA. Die-in. In: *Wikipedia* [online]. 5. 2. 2016 [vid. 27. 2. 2016]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Die-in>

WIKIMEDIA. List of Anti-war songs. In: *Wikipedia* [online]. 11. 3. 2016 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_anti-war_songs#Cold_War.2FNuclear_Annihilation

WIKIMEDIA. Plutonium. In: *Wikipedia* [online]. 2. 8. 2016 [vid. 3. 8. 2016]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Plutonium#V.C3.BDroba_a_vyu.C5.BEit.C3.AD

WIKIMEDIA. Randall Forsberg. In: *Wikipedia* [online]. 23. 3. 2016 [vid. 20. 4. 2016].
Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Randall_Forsberg

WIKIMEDIA. Uran (prvek). In: *Wikipedia* [online]. 26. 5. 2016 [vid. 3. 8. 2016].
Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Uran_\(prvek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Uran_(prvek))

WITTNER, Lawrence S. The Nuclear Freeze and Its Impact. In: *Arms Control Association* [online]. 5. 12. 2005 [vid. 3. 7. 2016]. Dostupné z:
https://www.armscontrol.org/act/2010_12/LookingBack

9.3 Multimédia

ARCHIVE. Operation Crossroads. In: *Archive* [online]. 1948 [vid. 22. 8. 2016].
Dostupné z: <https://archive.org/details/MISC1323OperationCrossroads1948>

BLACK FLAGS. *Rise Above*. 1981

BLACK SABBATH. *Children of the Grave*. 1971

FOOTAGE FILE. Three Mile Island Anti-nuke Protest Rally, In: *Youtube* [online].
1979 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hS3X-GZbeI8>

FEDERAL EMERGENCY MANAGEMENT AGENCY. Walt Builds a Family Fallout Shelter. In: *Youtube* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=OHmGn-oL2uU&list=WL&index=10>

HENDRIX, Jimi. *1983 (A Merman I Should Turn To Be)*. 1968

How to Protect Yourself from Nuclear Fallout and Survive an Atomic Attack. In:
Youtube [online], 1950s.. [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=mFcRhDtkQyQ>

MCGUIRE, Barry. *Eve of Destruction*. 1965

Seabrook 1977 – Preview, In: *Youtube* [online], 10. 4. 2014.. [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=N3rS8hzW2pA>

Self Preservation in an Atomic Attack – 1950 American Military AFSWP Training Film. In: *Youtube* [online]. 1950 [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=NCzUcwS_rPI

STEWART/GAZIT PRODUCTIONS, Inc. Meltdown at Three Mile Island, In: *Youtube* [online]. 1999 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0J7kHfBBBmk>

THE WHO. *Why Did I Fall For That*. 1982

9.4 Prameny

A COMMITTEE OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCE. The Family Fallout Shelter. In: *Uoregon* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://library.uoregon.edu/ec/e-asia/read/familyfallout.pdf>

FORSBERG, Randall. Call to Halt the Nuclear Arms Race: Proposal for a Mutual US_Soviet Nuclear-Weapon Freeze. In: *Living With the Bomb* [online]. 1980 [vid. 19. 4. 2016]. Dostupné z: <https://livingwiththebomb.files.wordpress.com/2013/08/call-to-halt-arms-race.pdf>

9.5 Elektronické časopisy

BETHE, Hans A. LONG Franklin A. The Freeze Referendum: What Next? *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1983, roč. 39, č. 2, s. 2 [vid. 3. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=9gUAAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

BETHE, Hans A. The Hydrogen Bomb. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1950, roč. 6, č. 4, s. 104 [vid. 6. 9. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Mg4AAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

EPSTEIN, William. The Freeze: A Hot Issue at the United Nations. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1982, roč. 38, č. 8, s. 51 [vid. 3. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=aQoAAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

BACHER, Robert F. The Hydrogen Bomb. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1950, roč. 6, č. 5, s. 135 [vid. 8. 8. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=2A0AAAAAMBAJ&pg=PA135&dq=hiroshima+damage+radius&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjn_rL-KTOAhWEtxQKHwdZD84Q6AEIGzAA#v=onepage&q=hiroshima%20damage%20radius&f=false

KRASS, Allan S. The People, the Debt, and Mikhail. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1991, roč. 47, č. 9, s. 14 [vid. 10. 9. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=ZwsAAAAAMBAJ&pg=PA14&dq=reagans+aggressive+rhetorics&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewikz7aAvp7PAhWMPRQKHT3yArYQ6AEIJDAB#v=onepage&q=reagans%20aggressive%20rhetorics&f=false>

KREPS, Daniel. P. F. Sloan, ‚Eve of Destruction‘ Songwriter, Dead at 70. *Rolling Stone* [online]. 2015 [vid. 11. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/music/news/p-f-sloan-eve-of-destruction-songwriter-dead-at-70-20151116>

Life [online]. 1961, 15. 9. 1961 [vid. 15. 5. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nVQEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&dq=Life+>

1961+z%C3%A1%C5%99%C3%AD&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwia9MvCsq3NAhVEzxQKHTkxDgkQ6AEIHjAA#v=onepage&q=issn&f=false

Life [online]. 1971, roč. 70, č. 3 [vid. 15. 5. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=olMEAAAAMBBAJ&pg=PA12&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false

LOFTIN, Robert W. Ionizing Radiation. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1984, roč. 40, č. 3, s 58 [vid. 7. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=3gUAAAAAMBBAJ&pg=PA28&dq=Bulletin+of+the+atomic+scientists+1984&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiLmOajzenNAhVEOxQKHTx7BYQQ6AEIUTAJ#v=onepage&q=Bulletin%20of%20the%20atomic%20scientists%201984&f=false>

MCKLIN, Philip P. Environmental Hazards of Nuclear Wastes. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1974, roč. 30, č. 4, s. 36 – 37 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=KQwAAAAAMBBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

MICHAEL, Donald N. Civilian Behavior under Atomic Bombardment. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1955, roč. 11, č. 5, s. 173 [vid. 18. 8. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=9ggAAAAAMBBAJ&pg=PA171&dq=hydrogen+bomb&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjks82D4srOAhXGsXQKHaxCD5QQ6AEILzAD#v=onepage&q=hydrogen%20bomb&f=false>

ROGERS, Michael. Abalone Alliance: Raiders of Diablo Canyon. *Rolling Stone* [online]. 1981, č. 356 [vid. 3. 3. 2016]. ISSN 0035-791X. Dostupné z: <http://www.rollingstone.com/culture/features/raiders-of-diablo-canyon-19811112>

ROTBLET, J. The Hydrogen-Uranium Bomb. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1955, roč. 11, č. 5, s. 171 [vid. 18. 8. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=9ggAAAAAMBAJ&pg=PA171&dq=hydrogen+bomb&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjks82D4srOAhXGsxQKHaxCD5QQ6AEILzAD#v=onepage&q=hydrogen%20bomb&f=false>

SIMPSON, Mary M. A Long Hard Look at Civil Defense: A Review of the Holified Committee Hearings. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1956, roč. 12, č. 9, s. 347 [vid. 15. 5. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=7gkAAAAAMBAJ&pg=PA347&lp=PA347&dq=millard+caldwell+shelter&source=bl&ots=ys2mOcNrVN&sig=MvckMSv7hUluCUagtp2ZJvIJaT4&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKewjqL7jzLnNAhWiHJoKHZJvA4gQ6AEIMjAE#v=onepage&q=millard%20caldwell%20shelter&f=false>

STEVENS, Rick. 25 years later, Seabrook remains pivotal in nuclear debate. *The Washington Times* [online] 2015,.. [vid. 8. 3. 2016]. ISSN 0732-8494. Dostupné z: <http://www.washingtontimes.com/news/2015/aug/22/25-years-later-seabrook-remains-pivotal-in-nuclear/?page=all>

THE EDUCATIONAL FOUNDATION FOR NUCLEAR SCIENCE, INC. Sea Disposal of Atomic Wastes. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1960, roč. 16, č. 4, s. 141 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=3QgAAAAAMBAJ&pg=PA143&dq=the+lower+cape+committee+Bulletin+of+the+atomic+scientists&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwi32pqcXNXNAhXGNxQKHVoBCB4Q6AEIGzAA#v=onepage&q=the%20lower%20cape%20committee&f=false>

THE NEW YORK TIMES COMPANY. Owners Restrict Work on Seabrook Nuclear Plant. *The New York Times* [online]. 9. 9. 1983 [vid. 15. 4. 2016]. ISSN 0362-4331. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1983/09/09/us/owners-restrict-work-on-seabrook-nuclear-plant.html>

TIME INC. Going to School Exposes These Kids to More Radiation than They Get from the Nuclear Power Plant. *Life* [online]. 1972, roč. 73, č. 20 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=7FQEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

TIME INC. Mom's Apple Pie is Radioactive. So is Mom. *Life* [online]. 1971, roč. 71, č. 12 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=TEAEAAAAMBAJ&pg=PA4&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false

TIME INC. Rocky's Fight on Fallout. *Life* [online]. 1960, roč. 48, č. 14 [vid. 15. 5. 2015]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=Kk8EAAAAMBAJ&printsec=frontcover&dq=Life+11.+duben+1960&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiXnZ_26sfNAhWFxxQKHwy0BbMQ6AEIHTAA#v=onepage&q=fight%20on%20fallout&f=false

TIME INC. The Promise of Nuclear Energy is Dimmed by a Growing Fear of Contamination: „Peaceful Atom“ Sparks a War. *Life* [online]. 1969, roč. 67, č. 11 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=Gk8EAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=the%20promise%20of%20nuclear&f=false>

TIME INC. Their Sheltered Honeymoon. *Life* [online]. 1959, roč. 47, č. 6 [vid. 21. 10. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=2UkEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

TIME INC. We're Building Nuclear Power Plants while We Bring You an Electricity Range to Give You More Electricity with More Cooking Convenience. *Life* [online]. 1969, roč. 67, č. 15 [vid. 20. 6. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=CVVEAAAAMBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

TIME INC. What Science Learned at Bikini: Latest Report on the Results. *Life* [online]. 1947, roč. 23, č. 6, s. 75 [vid. 7. 7. 2016]. ISSN 0024-3019. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=V04EAAAAMBAJ&pg=PA74&redir_esc=y&hl=cs#v=onepage&q&f=true

UREY, Harold C. Should America Build the H-Bomb?. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 1950, roč. 6, č. 3, s. 72 [vid. 6. 9. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=3Q0AAAAAMBAJ&pg=PA72&dq=hydrogen+bomb&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiJyYy_z9f0AhWBbhQKHe-VDawQ6AEISzAI#v=onepage&q=hydrogen%20bomb&f=false

VAN DYKE, Nella. Crossing Movement Boundaries: Factors that Facilitate Coalition Protest by American College Students, 1930 – 1990. *Social Problems* [online]. 2003, roč. 50, č. 2, s. 226 - 250 [vid. 1. 2. 2016]. ISSN 0037-7791. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/pdf/10.1525/sp.2003.50.2.226>

WEISMAN, Steven R., Reagan Calls Nuclear Freeze Dangerous. *The New York Times* [online]. 1. 4. 1983 [vid. 19. 4. 2016]. ISSN 0362-4331. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1983/04/01/world/reagan-calls-nuclear-freeze-dangerous.html>

ZELLER, E. J., SAUNDERS, D. F., ANGINO, E. E. Putting Radioactive Wastes on Ice: A Proposal for an International Radionuclide Depository in Antarctica. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online], 1973, roč. 29, č. 1, s. 4 [vid. 2. 7. 2016]. ISSN 0096-3402. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=oQsAAAAAMBAJ&pg=PA4&dq=putting+radioactive+wastes+on+ice&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiqz-rgzNXNAhUK7BQKHW69AYUQ6AEINTAA#v=onepage&q=putting%20radioactive%20wastes%20on%20ice&f=false>

10. Seznam použitých zkratk a symbolů

AEC	Atomic Energy Commission, Komise pro regulování jaderné energie
AFSC	American Friends Service Committee, Výbor pro služby přátelům Ameriky
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome, Syndrom získaného selhání imunity
CCS	Concerned Citizens of Seabrook, Znepokojení občané Seabrooku
CNR	Committee for Nuclear Responsibility, Výbor pro jadernou zodpovědnost
D.C.	District of Columbia
DE	Department of Energy, Ministerstvo energetiky
EPA	Environmental Protection Agency, Agentura pro ochranu životního prostředí
EUI	Electrical Utility Industry, Elektrické služby
FAS	Federation of American Scientists, Asociace amerických vědců
GLG	Greenleaf Harvest Guild, Spolek zeleného listu
GPU	General Public Utilities
HNR	Hanford Nuclear Reservation
INF	Intermediate Range Nuclear Forces Treaty, Úmluvy o raketách středního doletu
JCAE	Joint Committee on Atomic Energy, Sdružení pro jadernou energii
Km	kilometr
LAG	Livermore Action Group, Livermorská akční skupina
LILCO	Long Island Lightning Company, Longislandské energetické závody
LLL	Lawrence Livermore Laboratory
NRTS	Nuclear Reactor Test Site

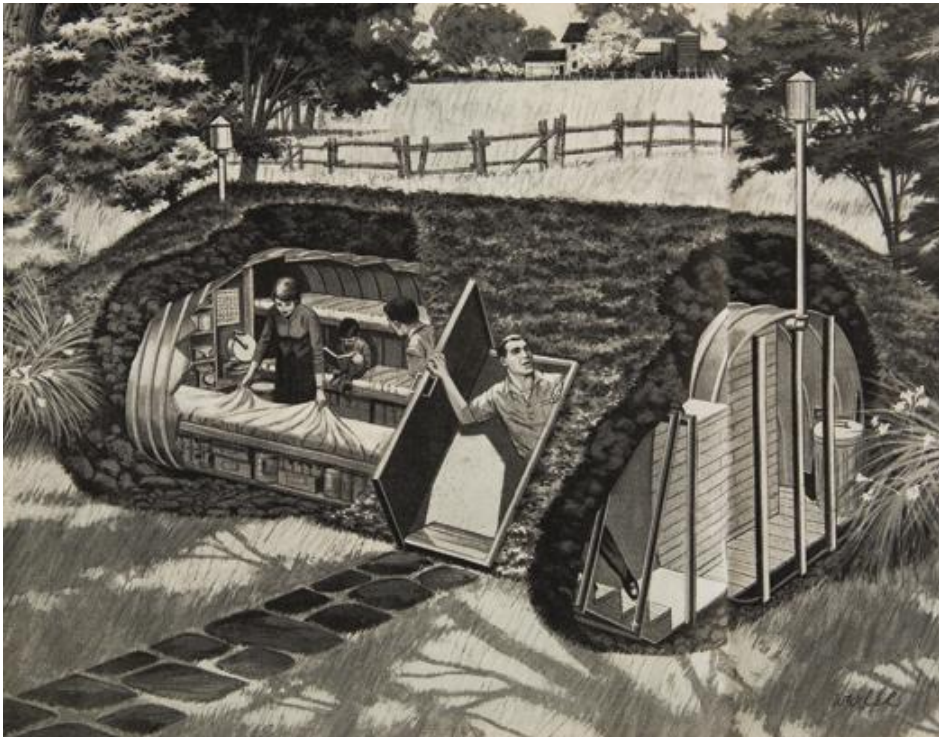
SALT	Strategic Arms Limitation treaties, Úmluvy o omezení strategických zbraní
SANE	National Committee for a Sane Nuclear Policy, Národní komise pro rozumnou jadernou politiku
SAPL	Seacoast Anti-pollution League, Liga na ochranu pobřeží
SDI	Strategic Defense Initiative, Strategická obranná iniciativa
SNG	Seabrook National Guard, Skupina ochránců přírody v Seabrooku
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SRR	Savannah River Reservation
START	Strategic Arms Reduction Treaties, Úmluvy o omezení strategických zbraní
TMI	Three Mile Island
TNT	Trinitrotoluen
USA	United States of America, Spojené státy americké
USD	United States dollar, Americký dolar
Z angl.	Z anglického

11. Obrazová příloha:

Obrázek č. 1: Pro účely porovnání byla vytvořena tato fotografická montáž. Na ní je vidět atomový hřib, který vznikl při testu Baker. Fotografie hřibu byla zasazena na pozadí New Yorku. (UNITED STATES JOINT TASK FORCE ONE. *Operation*

Crossroads: The Official Political Report [online]. New York: 1946. [vid. 20. 10. 2016]. Dostupné z: <http://archive.org/details/operationcrossro00unit>.)

Obrázek č. 2: Jeden z možných typů bunkrů. (ROY, Susan. Better Homes & Bunkers: The Fallout Shelter for the Nuclear Family. In: *Design Observer* [online]. 2014 [vid. 14. 10. 2016]. Dostupné z: <http://designobserver.com/feature/better-homes--bunkers-the-fallout-shelter-for-the-nuclear-family/26858/>.)

Obrázek č. 3: Kutil Walt ve svém nově vystavěném bunkru se svými známými. (FEDERAL EMERGENCY MANAGEMENT AGENCY. Walt Builds a Family Fallout Shelter. In: *Youtube* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OHmGn-oL2uU&list=WL&index=10>.)

- In one year's operation, a single nuclear power plant generates as much radioactive poison as one-thousand Hiroshima-type atomic bombs!
- Insurance companies -- experts on judging risks -- protect themselves against anticipated claims from private citizens for nuclear plant accidents and radioactive damage by specifically excluding such coverage in contracts.
- The AEC--designated as the public's "protector"--is charged with promoting the nuclear industry. This is an impossible conflict of interest.
- There is "not a shred of evidence" that AEC radiation standards for peaceful use of the atom are truly safe.
- Nuclear power is *not* the sole adequate source of electricity for the future. There are efficient alternatives -- cleaner, cheaper, safer ones.

Obrázek č. 4: Originál k citaci č. 95. (CNR. Poisoned Power: The Case Against Nuclear Power Plants Before and After Three Mile Island. In: *Ratical* [online]. nedostupné [vid. 28. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.ratical.org/radiation/CNR/PP/PPtxt.html>.)

Obrázek č. 5: Aktivisté při protestu v Seabrooku vyjadřující svůj názor. (DER. Seabrook 1977. In: *Documentary Educational Resources* [online]. 2016 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.der.org/films/seabrook-1977.html>.)

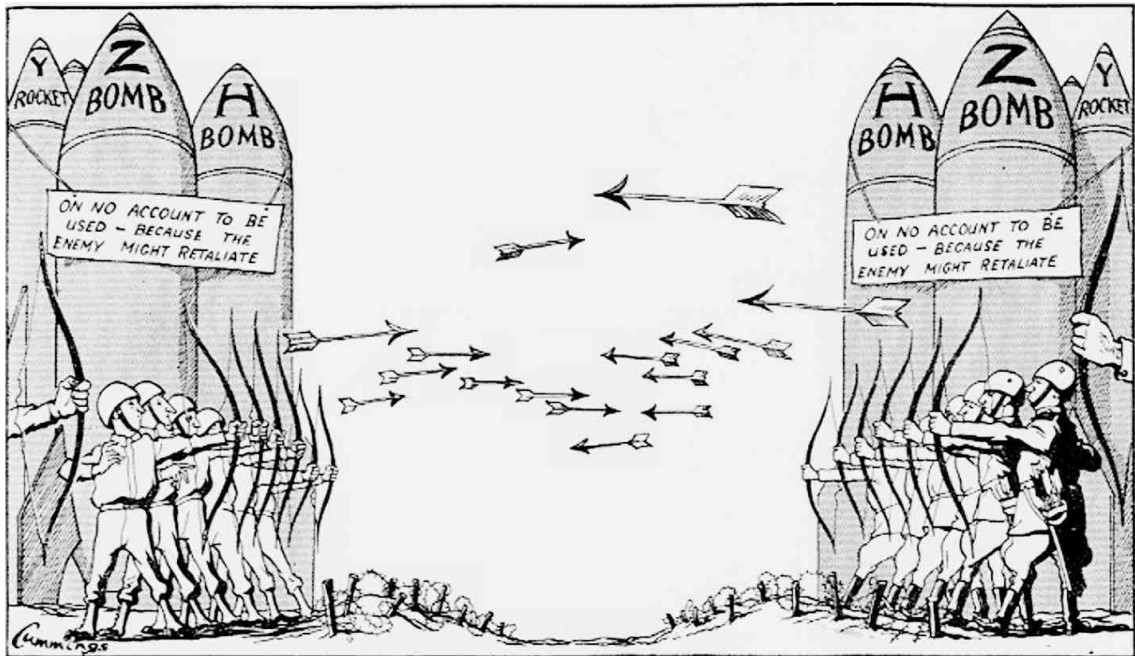
Obrázek č. 6: Přes tisíc aktivistů pochodujících k místu výstavby jaderné elektrárny v Seabrooku. (THE SAN DIEGO UNION-TRIBUNE. 25 Years Later, Seabrook Remains Pivotal in Nuclear Debate. In: *The San Diego Union-Tribune* [online]. 22. 8. 2015 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.sandiegouniontribune.com/sdut-25-years-later-seabrook-remains-pivotal-in-2015aug22-story.html>.)

Obrázek č. 7: Prezident Carter se svou ženou v jaderné elektrárně Three Mile Island po nehodě v roce 1979. (ISLAND BREATH. Three Mile Island Coverup. In: *Island Breath* [online]. 3. 1. 2014 [vid. 14. 10. 2016]. Dostupné z: <http://islandbreath.blogspot.cz/2014/01/three-mile-island-coverup.html>.)

Obrázek č. 8: Pokladní Connie Potts po nehodě v Three Mile Island. (ROBINSON, Diana. Where Were You When Three Mile Island Had Its Partial Meltdown? Readers Share Their Stories. In: *Penn Live* [online]. 27. 3. 2014 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: http://www.pennlive.com/midstate/index.ssf/2014/03/where_were_you_when_three_mile.html.)

Obrázek č. 9: Karikatura charakterizující studenou válku. (ROCHA, Lucas. Passive-Aggressiveness. In: *Boston University Digitation* [online]. 20. 3. 2012 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: <https://bu.digication.com/ss202/Welcome/published.>)

Obrázek č. 10: Aktivisté držíce se za ruce pochodují k newyorskému Central Parku 12. 6. 1982. Během tohoto protestu za jaderné odzbrojení se sešlo kolem 750 tisíc lidí. (ONSMAN, Rickey. The Nuclear Freeze Campaign Prevented an Apocalypse, So Can the Climate Movement. In: *Helen Caldicott* [online]. 29. 5. 2015 [vid. 13. 10. 2016]. Dostupné z: [http://www.helencaldicott.com/the-nuclear-freeze-campaign-prevented-an-apocalypse-so-can-the-climate-movement/.](http://www.helencaldicott.com/the-nuclear-freeze-campaign-prevented-an-apocalypse-so-can-the-climate-movement/))

Obrázek č. 11: Někteří z účastníků newyorské manifestace roku 1982. (GETTY IMAGES. No Nukes Peace Rally in New York's Central Park. In: *Getty Images* [online]. 2016 [vid. 14. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.gettyimages.com/detail/news-photo/no-nukes-peace-rally-in-central-park-circa-1982-in-new-york-news-photo/559567561#no-nukes-peace-rally-in-central-park-circa-1982-in-new-york-city-picture-id559567561>.)

12. DVD příloha

Audio příloha

- 01 Barry McGuire - Eve of Destruction (MCGUIRE, Barry. *Eve of Destruction*. 1965.)
- 02 Black Flag - Rise Above (BLACK FLAGS. *Rise Above*. 1981.)
- 03 Black Sabbath - Children of the Grave (BLACK SABBATH. *Children of the Grave*. 1971.)
- 04 Jimi Hendrix - 1983...A Merman I Should Turn To Be (HENDRIX, Jimi. *1983 (A Merman I Should Turn To Be)*. 1968.)
- 05 The Who - Why Did I Fall For That (THE WHO. *Why Did I Fall For That*. 1982.)

Textová příloha

- 01 The Family Fallout Shelter (A COMMITTEE OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCE. The Family Fallout Shelter. In: *Uoregon* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <http://library.uoregon.edu/ec/e-asia/read/familyfallout.pdf>.)
- 02 Call to Halt the Nuclear Arms Race (FORSBERG, Randall. Call to Halt the Nuclear Arms Race: Proposal for a Mutual US_Soviet Nuclear-Weapon Freeze. In: *Living With the Bomb* [online]. 1980 [vid. 19. 4. 2016]. Dostupné z: <https://livingwiththebomb.files.wordpress.com/2013/08/call-to-halt-arms-race.pdf>.)

Video příloha

- 01 How to Protect Yourself from Nuclear Fallout and Survive an Atomic Attack (How to Protect Yourself from Nuclear Fallout and Survive an Atomic Attack. In: *Youtube* [online]. 1950s [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mFcRhDtkQyQ>.)
- 02 Meltdown at Three Mile Island (STEWART/GAZIT PRODUCTIONS, Inc. Meltdown at Three Mile Island, In: *Youtube* [online] 1999 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=0J7kHfBBBmk>.)
- 03 Operation Crossroads 1948 (ARCHIVE. Operation Crossroads. In: *Archive* [online]. 1948 [vid. 22. 8. 2016]. Dostupné z: <https://archive.org/details/MISC1323OperationCrossroads1948>.)

- 04** Seabrook 1977 – preview (Seabrook 1977 – Preview, In: *Youtube* [online]. 10. 4. 2014 [vid. 8. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=N3rS8hzW2pA>.)
- 05** Self Preservation In An Atomic Attack – 1950 (Self Preservation in an Atomic Attack – 1950 American Military AFSWP Training Film. In: *Youtube* [online]. 1950 [vid. 23. 8. 2016]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=NCzUcwS_rPI.)
- 06** Three Mile Island Anti-nuke Protest Rally (FOOTAGE FILE. Three Mile Island Anti-nuke Protest Rally, In: *Youtube* [online]. 1979 [vid. 13. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hS3X-GZbeI8>.)
- 07** Walt Builds a Family Fallout Shelter (FEDERAL EMERGENCY MANAGEMENT AGENCY. Walt Builds a Family Fallout Shelter. In: *Youtube* [online]. 1959 [vid. 15. 5. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=OHmGn-oL2uU&list=WL&index=10>.)